

«ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ
ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΠΟΧΗΣ»

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ, Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ
ΟΙ ΘΡΙΑΜΒΟΙ ΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ
«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1934

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Οι μητραλοῖαι

Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ψηφίσας, ὅπως ἐψήφισε τὴν ἐπικατάρατον πρῶτην Νοεμβρίου, ρίψας ὅπως ἔρριψε τὴν ψῆφον του, εἶναι ὡς νὰ ἔρριψε μιὰ σφαῖρα, εἰς τῆς πατρίδος του Ἑλλάδος τὴν καρδιά.

Ἔγινε μητραλοῖα.

Ἐκ τῶν ὀπισθεν, εἰς τὸν σταθμὸν Λυῶν, δολοφονικὰ ἐχτύπησε τὸν Βενιζέλον, κομίζοντα τὴν συνθήκην τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ λαοῦ της, ἀπὸ πίσω δολοφονικὰ, ἐχτύπησε καὶ τὴν πατρίδα του, φορῶν κονκάρδα Βενιζελικὴ καὶ καταψηφίζων τὸν μεγαλουργόν της.

Δειλοὶ καὶ «τομαρᾶδες» οἱ ἀντιβενιζελικοί, τὰς δύο πρώτας μετὰ τὰς ἐκλογὰς ἡμέρας, δὲν ἐτόλμησαν νὰ κινηθοῦν, ἂν καὶ ἔμαθαν ὅτι ἡ νίκη ἦτο δική τους. Ἀπεναντίας μάλιστα. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, φοροῦσαν στὴν κομβιοδόχη τους τὰ σήματα τοῦ Βενιζέλου. Τέλειον δηλαδὴ δολοφόνων «καμουφλάξ» καὶ ὄχι ἔργον ὑψηλόφρονος λαοῦ, λαοῦ μεγάλου καὶ ὑπερηφάνου.

Αὕτη ἦτο ἡ ἀντιβενιζελικὴ παρατάξις, ὁ ἔσμος τῶν κακοποιῶν, ποὺ χάλασε μιὰ Βυζαντινὴ Ἑλλάδα, ποὺ τὴν ὄνειροπολοῦσαν καὶ πέθαναν καὶ χαθῆκαν γι' αὐτὴν καὶ χύσαν αἷμα, δάκρυ, χροῖμα, ἰδρῶτα, ζωὴν, πνεῦμα κι' ἐνεργητικότητα γενεὲς γενεῶν πατέρων, πάππων, προπάππων καὶ προγόνων!...

Τὸ αἷμα τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων Ἑλλήνων ὅπου χάθηκαν, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἄς εἶναι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπογόνων των.

Τὸ ὄνειρον

Ὁ Βενιζέλος, πατῶν ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ καταλαμβάνων τὴν Σμύρνην, εἶχε γερὰς βάσεις, ἐνεργῶν ὅπως ἐνήργησεν.

Ὅχι μόνον εἶχεν ὀλόκληρον τὴν Ἀγγλίαν μὲ αὐτόν, ὄχι μόνον εἶχε τὸν πρωθυπουργόν της Λούδ-Τζώριτζ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος λόρδος Κῶρζον τοῦ εἶπε :

— Κύριε Βενιζέλε πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι εἰς κάθε περίπτωσιν δικαίας αἰτήσεως τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἔχετε εἰς τὸ πλευρόν σας τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία οὐδέποτε λησιμονεῖ τὸ φίλος ὑπήρξατε καὶ μετὰ πόσης νομιμοφροσύνης ὠδηγήσατε τὴν χώραν σας, εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἡμῶν.

Εἶχε σύμφωνον, ἀπολύτως τὴν Γαλλίαν, τῆς ὁποίας ὁ κατόπιν πρωθυπουργὸς Ταρντιέ—γιὰ νὰ μὴ ἀναφέρουμε τὸν Κλεμανσώ—συνεργάσθη στενότηατα μετὰ τὸν Βενιζέλον διὰ τὴν σύνταξιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ὁ δὲ στρατηγὸς Φὺς ὑπεδείκνυε σχέδια μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἔστειλεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἐπιτελεῖον τὸν ὑπαρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου του Ζῶρτζ.

Καὶ τρίτον, τὸ καὶ ἐπίσης μέγα καὶ σπουδαῖον, εἶχε συμφωνηθῆ μεταξὺ τοῦ Λούδ-Τζώριτζ καὶ τοῦ Βενιζέλου, ὅτι ἂν ἐσυνεχίζετο, ἡ ἄνευ σοβαρότητος, ἕως τότε ἀντίστασις τοῦ Κεμάλ, **«ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ κατελάμβανε τὴν Κωνσταντινούπολιν»**, ἀκυρουμένης τῆς ἀποφάσεως τῶν Δυνάμεων «ὅπως ἡ Κωνσταντινούπολις μένει Τουρκική».

Ἐνα τέτοιο λοιπὸν ἔγγραφο, ἔσπευδεν ὁ Βενιζέλος νὰ φέρῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ἐκυλίσθη βουτηγμένος εἰς τὸ αἷμα του, στὸ πλακόστρωτο τοῦ Παρισικοῦ σταθμοῦ Λυών, ἀπὸ τὰς σφαῖρας δύο ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν ἐκεῖ, διὰ κλήρου δεκαεξαμελῆς ἐπιτροπῆ, τοῦ κομιτάτου τῶν Ἀθηνῶν τοῦ συσταθέντος πρὸς ἐξαφάνησιν τοῦ Βενιζέλου καὶ τῶν ἔργων του καὶ παλινῶρθωσιν τοῦ Κωνστανίνου.

Τέτοιο ἔγγραφο εἶχε εἰς τὴν τσέπη του, ὅταν τὸν ἐμαύριζε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ ἑλληνικὸς λαός.

Ἐφερε τὸ «ὄνειρον» τὸ «μέγα ὄνειρον» τοῦ ἀπὸ αἰῶνων δούλου ἑλληνισμοῦ καὶ ἀπληθήθευε τὸν προφητικόν του «Θορήνον» γιὰ τὸ πάρομο τῆς Πόλεως:

Σώπασε κυρὰ Δέσποινα
καὶ σεῖς κόνες, μὴν κλαῖτε
πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς,
πάλι δικὰ μας θάναι!..

Πάλι δικὰ μας ἔγειναν. Δὲν εἴχαμε παρὰ ν' ἀπλώσουμε τὸ χέρι μας.
Ἄλλὰ χέρι τιμίου, λευκόν, χέρι ἀγωνισθέν παληκαίρσια γιὰ τὸ γέ-
νοϋ του,

Καὶ ὄχι χέρι κακούργου, δολοφόνου.

Καὶ γιὰ τοῦτο μόλις τὸ χέρι, ποῦ μαύρισε τὴν Ἑλλάδα στὰς ἐκλο-
γὰς τῆς πρώτης Νοεμβρίου, ἐτάθη πρὸς τὸ «*ὄνειρον*» καὶ αὐτὸ ἀκο-
λουθοῦν τὴν πολιτικὴν *ἐκείνου*, τὴν ὁποίαν μὲ λύσσαν πολεμοῦσε τὸ
ὄνειρον ἐκεῖνο διελύθη κι' ἔσβυσε μέσα σὲ μίαν θάλασσαν αἵματος καὶ
στάχτης, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν πνίγηκε καὶ ὁ ὑπόδουλος ἑλληνισμὸς καὶ
δολόκληρον τὸ ἔθνος....

Ποῖα ἐρεῖσματα εἶχον οἱ μετаноεμβριανοὶ κυβερνήται λυσσάξαντες
διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχήν;

Τίποτε!

Ἄπεναντίας μάλιστα, τὴν παρεξήγησιν καὶ τὴν ἔχθραν τῶν Συμ-
μάχων, μὲ τοὺς ὁποίους καὶ αἶμα, τὸ αἶμα τῶν συμπλοκῶν τῶν Ἀθη-
νῶν, τὰς ὁποίας δὲν λησμονῆσαν ποτὲ οἱ Γάλλοι, τοὺς ἐχώριζεν.

Τότε, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εὐρισκόμενοι, διατὶ πρώτων ἔργων τῶν
ἅμα ἦρθαν ἦτανε νὰ φέρουνε τὸν Κωνσταντῖνον—δικαίως ἢ ἀδίκως
παραπάνω τὸ ἀποδείξαμε—παρεξηγημένον ἀπὸ τοὺς συμμαχοὺς;

Ἡ ἐπὶ τέλους ἐρχόμενοι, διατὶ δὲν ἐπραγματοποιοῦν τὴν πολιτι-
κὴν τῶν;

Βάσις τῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου, ἦσαν «*αἱ συμμαχίαι*».

Βάσις τῆς πολιτικῆς τῆς «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως» τῶν «Γου-
ναροσκοιολούδηδων» δηλαδὴ καὶ τῶν λοιπῶν, ἦταν ἡ «*αὐτοτέλεια*».
Δηλαδὴ ἡ διάρρηξις τῶν συμμαχιῶν.

Γιατὶ δὲν ἐφήρμοσε λοιπὸν τὴν πολιτικὴν τῆς, τὴν πολιτικὴν τῆς
εἰρήνης, ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ὁποίαν ἐπηγγέλθη πρὸ τῶν ἐκλογῶν, τὴν
ὁποίαν διὰ παντὸς μέσου ἠθικοῦ καὶ ἀνηθικοῦ προπαγάνδισε εἰς τὸν
στρατόν, εἰς τὴν ὑπαιθρον, εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἰς τοὺς ἐφένδρους, εἰς
τοὺς γεωργοὺς καὶ τὸν κοσμάκη τῶν μεγαλουπόλεων καὶ διὰ τὴν ὁποί-
αν ὠρῶντο κάθε πρῶτ' τὰ ἔντυπα ὄργανά της, δηλαδὴ αἱ ἐφημερίδες της.

Ἐπιμένουσα ὁμως ἡ ἀντιπολίτευσις, μὲ βάσιν τὴν αὐτοτέλειαν, νὰ
ἐπιδιώξῃ τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ποὺ χάραξεν ὁ Βενιζέλος διὰ
τῆς πολιτικῆς τῶν συμμαχιῶν, καθὼς καὶ αἱ κυβερνήσεις αἱ μετаноεμ-
βριαναὶ, κατεπόνησαν, ἐπτώχυναν, ἔφεραν εἰς ἀπόγνωσιν τὸν ἑλληνικόν

λαόν, ἔσπειραν σκοπίμως ἴσως, τὰ «οἴκαδε» καὶ τὶς βρώμικες τροφές εἰς τὸν μαχόμενον ἑλληνικὸν στρατὸν, τὸν ἔσυραν σὲ μιὰ ἀνόητον ἐκστρατείαν, γιὰ νὰ παῖξουν ρόλον Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὡσὰν νὰ ζητοῦσαν θεατρικὰ χειροκροτήματα, κατέρριψαν τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους καὶ ἔσυραν τὸν ἔθνικὸν στρατὸν εἰς μίαν ἐπαίσχυντον καὶ ἀφάνταστον ἦταν καὶ ἐκύλισαν τὸ ἔθνος σὲ μιὰ πρωτοφανῆ καὶ ἀνεκδιήγητον καταστροφὴν, πρωτοφανῆ εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἱστοριῶν, ὅλων τῶν ἔθνῶν τοῦ κόσμου...

Τὸ μεγάλο μυστικὸν

Ποῖον μυστικὸν ἐξεμεταλλεύθη ὁ Βενιζέλος, ὥστε νὰ γίνῃ ἡ Ἑλλάς μὲ θυσίας ἐλαχίστας «Δύναμις μεγάλη» καὶ νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὰ ὅρια τῆς παλαιᾶς τῆς θέσεως, ὅτε ἦτο Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία;

Θὰ τὸ ἀναφέρομεν ἐδῶ.

Ὁ Βενιζέλος, ὀλίγον πρὸ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1 Νοεμβρίου, κρατῶν δύο συνθήκας, μίαν τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας, διὰ τῆς ὁποίας παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Τουρκικὴ Θράκη καὶ ἡ Ἰωνία.

Ἡ ἄλλη ἦτο ἡ τοῦ Νεϊγύ, δι' ἧς ἡ Ἑλλάς κατελάμβανε τὴν Δυτικὴν Θράκην, ἡ ὁποία εἶχε παραχωρηθῆ ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας εἰς αὐτούς.

Ἡ τρίτη, ἦτο ἡ συνθήκη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας, περὶ παραχωρήσεως τῶν Δωδεκανήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ τέλος ἡ τετάρτη ἦταν ἡ συνθήκη μεταξὺ Μεγάλων Δυνάμεων καὶ Ἑλλάδος ἡ ὁποία καθιέρωνε τὴν ἑλληνικὴν αὐτοτέλειαν, αἴρουσα τὰ περὶ ἐπεμβάσεων δικαιώματα τῶν Δυνάμεων εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ὁ Βόρειος Ἠπειρος, εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου, τῶν Συμμάχων, μὲ σύννορα τὰ ὁποῖα συνεφανήθησαν, ἰδιαιτέρως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας, διὰ τῆς γνωστῆς συμφωνίας Βενιζέλου καὶ Τιτόννι.

Τὰς συνθήκας αὐτὰς ὁ Βενιζέλος δὲν ἠθέλησε νὰ φέρῃ πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν Βουλὴν ἐκείνην τῆς ὁποίας αἱ ἡμέραι ἦσαν ὀλίγαι διότι ἐπέκειντο αἱ ἐκλογαί, τὰς ἀφῆκε νὰ κυρωθοῦν, ἀπὸ τὴν μέλλουσαν Βουλὴν, ἣν θὰ ἔδιδαν αἱ ἐκλογαί τῆς πρώτης Νοεμβρίου.

Ἐπεξηγῶν δὲ τὴν ἀπόφασίν των αὐτὴν, ἔλεγε εἰς τὴν Βουλὴν, πρὶν διαλυθῆ.

— Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ἐκ τῶν προσεχῶν ἐκλογῶν μέλλουσα νὰ προέλθῃ Βουλὴ θὰ δυνηθῆ νὰ κυρώσῃ τὰς συνθήκας ταύτας πρὶν ἀκόμη συμπληρωθῶσιν ὑπὸ τῶν λοιπῶν συμβαλλομένων, ὅλαι αἱ ἀναγκαῖ-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

αι διατυπώσεις ὅπως ἀρχίσει ἡ ἐκτέλεσις τῶν συνθηκῶν αὐτῶν.

Ἄλλα ἡ ἐλπίδες αὐτῆς τοῦ Βενιζέλου. δὲν ἐπαλήθευσαν. Καὶ δὲν ἐπαληθεῦσαν γιατί:

— «Οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ ὑπῆρξαν ἀνίκανοι νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν πραγματικὴν ὄψιν τοῦ ἑξωτερικοῦ ζητήματος, εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληλους» εἶπεν ὁ Ἰταλὸς Τιτόνι.

Ποία, λοιπὸν ἦταν αὐτὴ ἡ ἑξωτερικὴ ὄψις τοῦ ζητήματος, καὶ ποῖον τὸ «*Μέγα Μυστικὸν*» τὸ ὁποῖον τόσον καλὰ ἐξεμεταλλεύθηκεν ὁ Βενιζέλος;

Νὰ τὸ ποῦμε.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου, τὰ ἀντίθετα συμφέροντα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καθιστῶσιν ἐπιβεβλημένην τὴν ὑπαρξιν μιᾶς Μεγάλῃς Δυνάμεως. Γενικὸν δὲ συμφέρον ὑπαγορεύει ὅπως ἡ Δύναμις αὐτὴ, νὰ εἶναι ἰσχυρά, ὥστε νὰ κατέχη ἀσφαλῶς τὴν θέσιν της.

Νὰ λοιπὸν τὸ μυστικὸν τῆς διατηρήσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τὴν ὁποίαν εἶχανε οἱ Τοῦρκοι ἐκ μέρους ὄλων τῶν Δυνάμεων κατὰ τὸ παρελθόν.

Τὸ Βενιζελικὸν καθεστῶς, τὸ πρὸ τῆς πρώτης Νοεμβρίου, φιλοδοξοῦσε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι, ἡ δὲ τόσον χρήσιμος διὰ τὴν ἐν γένει ἰσορροπίαν ἀνατολικὴ Δύναμις ποὺ χρειαζότανε ἐκεῖ, ἀντὶ νὰ εἶναι Ὀθωμανικὴ νὰ εἶναι ἑλληνικὴ. Καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ ἐπραγματοποιήθη. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθη ἡ Ἑλλάς εἰς τὰ ἐρείσματα τῆς Μουσουλμανικῆς αὐτοκρατορίας, εἶδαμε τὰς Δυνάμεις νὰ ἐκθειάζουν τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ θυσιάζουν χάριν τῶν ἐλλήνων τὰ τουρκικὰ συμφέροντα τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Χαλίφου καὶ τὰ ἱστορικὰ τουρκικὰ κειμήλια τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς Προύσσης καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἄλλά, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Κλεμανσώ :

«Πρὶν προλάβουν νὰ ἐδραιωθοῦν εἰς τὰς νέας τῶν κτήσεις οἱ Ἕλληνες, κατεδείχθησαν ἄπιστοι πρὸς τοὺς Συμμάχους, ἀναλαβόντες οἱ αὐτοὶ νὰ προσεπικυρώσωσι πολιτικὴν χαρακτηρισθεῖσαν ὡς ἀντισυμμαχικὴν».

Αὐτὸ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τῆς πρώτης Νοεμβρίου καὶ τῆς μετὰ ἓνα μῆνα θριαμβευτικῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ λαοῦ φωνασκοῦντος καὶ ἄδοντος:

Ἔτσι θέλαμε

καὶ τὸν φέραμε!

«Ἔτσι θέλαν» ἐναντίον τίνος;

Ἐναντίον ἐκείνων πού κάμαν τὴ Μεγάλη Ἑλλάδα;

Ἄλλὰ διατι ἔτσι θέλαν;

Καὶ ἀφοῦ «ἔτσι θέλαμε—καὶ τὸν φέραμε» ἄς τὰ πληρώσουμε, ὅπως καὶ τὰ πληρώσαμε κατόπιν καὶ ὅπως ἐξακολουθοῦμε ἀκόμα καὶ σήμερονὰ τὰ πληρώνουμε καὶ θὰ τὰ πληρώνουμε καὶ τῶν παιδιῶν μας τὰ παιδιά!...

Κατόπιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν τῆς πρώτης Νοεμβρίου καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Κωνσταντίνου, αἱ Δυνάμεις ἤρχισαν στρεφόμεναι καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Τούρκους, μὲ τάσιν νὰ ἰσχυροποιήσουν τὴν ἀνατολικὴν Δύναμιν εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων, ἀκρῶς ὅπως πρότερον ἤθελαν νὰ τὴν ἰσχυροποιήσουν εἰς βάρος τῶν Τούρκων καὶ ἐπ' ὠφελεία τῶν Ἑλλήνων.

Νὰ τὸ «Μεγάλο Μυστικό».

Ὁ ῥόλος τῆς Ἰταλίας

Ἐπρεπε, ἐρχόμενος μὲ τὰς συνθήκας ὁ Βενιζέλος, νὰ κάμη ἐκλογάς τὸ 1920;

Ἴδου τὸ μεγάλο ἐρώτημα τὸ ὁποῖον τίθεται ἀπὸ Βενιζελικούς καὶ ἀντιβενιζελικούς.

—Ἐπρεπε νὰ κάμη ἐκλογάς.

Ὁ Βενιζέλος, θέλων νὰ ἐπιτύχη ὅσα ἐπέτυχεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἔλεγεν εἰς αὐτούς, δυσπιστοῦντας ὡς πρὸς τὰ φρονήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ θέλοντας νὰ δημιουργήσουν μιὰ Μεγάλη Ἑλλάδα ἢ ὁποία δὲν θὰ ἦτο φίλη των, ὅτι «ἔχει ὅλον τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μαζί του».

Ὁ Βενιζέλος, λέίπων διαρκῶς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐγνώριζε τὰς ἀτιμίας αἱ ὁποῖαι ἐβυσσοδομοῦντο εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν μικρῶν καὶ ἀναξίων ἀντιπάλων του κατὰ τοῦ μεγάλου ἔργου του.

Ἡ Ἰταλία ὅμως, διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι προδοτῶν, κατασκόπων καὶ ὀργάνων της, ἐγνώριζε καλῶς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τότε τῆς Ἑλλάδος. Ἀποτυχοῦσα δὲ εἰς ὅλα τὰ μισελληνικά της σχέδια καὶ καταπολεμηθεῖσα ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές, εἰς ὅλην τὴν κατὰ τῆς ἀυξήσεως τῆς Ἑλλάδος πολιτικὴν της, ἠττηθεῖσα δὲ δεινῶς εἰς ὅλας τὰς προσπαθείας της καὶ τὰς διπλωματικὰς πλεκτάνας της ἀπὸ τὸν Βενιζέλον, ἐσκέφθη ἕνα μέσον διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον του καὶ ν' ἀφανίσῃ τὴν Ἑλλάδα.

Τὰς ἐκλογάς.

Ὁ Βενιζέλος δὲν λέει «ὅτι ἔχει ὅλον τὸν λαὸν μαζί του»; Αἱ ἐκλο-

γαί θ' ἀποδείξουν ὅτι δὲν τὸν ἔχει. Τότε καὶ ἡ Ἐντάντ θὰ φωτισθῆ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ἐχθρικῶς πρὸς αὐτήν, κατὰ συνέπειαν, κάθε ἰδέα ἐνισχύσεως αὐτοῦ καὶ ἐπεκτάσεως τῆς Ἑλλάδος, θὰ εἶναι μία πρᾶξις πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς Ἐντάντ. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ Σύμμαχοι, θὰ ἀναθεωρήσουν τὸ ἔργον των καὶ θ' ἀφίσουν τὴν Ἑλλάδα οὐχὶ «μικρὰν καὶ ἔντιμον» ὅπως τὴν ἤθελαν οἱ ἀντιβενιζελικοὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ μικρὰν, ἀτιμασμένην, κατεστραμμένην καὶ ἐλεινήν! Καὶ γνωρίζοντες καλῶς οἱ Ἴταλοὶ καὶ τοὺς μετανοεμβριανοὺς πολιτικούς, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τιτόννι, εἶπεν ὡς ἀνωτέρω γραφομεν:

— Οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ ὑπῆρξαν ἀνίκανοι ν' ἀντιληφθοῦν τὴν πραγματικὴν ὄψιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ζητήματος, *εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς τοὺς Ἴταλοὺς!*

Ἐπίεσαν τὸν Βενιζέλον νὰ κάμῃ ἐκλογὰς καὶ κατώρθωσαν μὲ τὴν λογικὴν αὐτὴν νὰ παρασύρουν καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς Συμμάχους καὶ νὰ τοῦ ὑποδείξουν ὅτι πρέπει νὰ κάμῃ ἐκλογὰς.

— Διὰ νὰ καταδειχθῆ ἡ θέλησις καὶ ἡ φιλικὴ πρὸς τοὺς εὐεργέτας του διάθεσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς λαός, χασισωθεὶς, δὲν ἤθελε τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, δὲν ἤθελε τὸν Βενιζέλον, τοὺς Συμμάχους πού ἐτσάκισαν τοὺς Βουλγάρους, πού διεμέλισαν τὴν Τουρκίαν καὶ ὑπεκατέστησαν κληρονόμον τῆς τὸν ἑλληνισμὸν, πού τσακίσαν τὰ ἀρπακτικὰ χέρια τῶν Ἴταλῶν, ἐπὶ ἱερῶν ἐδαφῶν ἑλληνικῶν ἀπὸ χιλιετηρίδων καὶ ἠφάνισαν τὰς μισελληνικὰς τῶν ἐνεργειῶς, ἀλλὰ ἤθελαν τὸν Σκουλουδην, τὸν Τσαλδάρην, τὸν Γούναρην, τὸν Μεταξᾶν, τὸν Δούσμανην, τὸν Στρέιτ, τὴν Αὐλὴν καὶ τὸ Πριγκηπολόγιον, κηφηναριὸ γεννοβολοῦν καὶ πολυπλασιαζόμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ζῶν καὶ γαυριάζον εἰς βᾶρος τῶν οικονομικῶν δυνάμεων τῶν ἑλλήνων πολιτῶν καὶ τέλος καὶ αὐτὸν τὸν Κωνσταντῖνον διὰ τὸν ὁποῖον θυσιάξε τὰ πάντα, ὄνειρα, συμφέροντα, Μεγάλην Ἑλλάδα, ὑποθήκας τῶν προγόνων καὶ τέλος καὶ αὐτῶν τῶν παιδιῶν του τὸ ψωμί, ἀφοῦ τὸν τραγουδοῦσαν μὲ τραγούδια ὅπως τὰ ἐξῆς :

Τίποτα δὲν τὸν βγάζει
ἀπὸ τὴν καρδιά μας,
τὸν Κῶτσο τὸν λεβέντη
τὸν Βασιληά μας.
Ψωμί κι' ἑλῆὰ
καὶ Κῶτσο Βασιληά!

Τίποτα δὲν τὸν βγάξει, **Τίποτα!** οὔτε αἰώνων αἵματα καὶ προσδοκίαι, **τίποτα!** Οὔτε εὐχὲς καὶ παραγγελίαι προπατόρων, οὔτε προσπάθειες αἰώνων, παρελθόντων, καὶ τόσες εὐτυχίες τοῦ μέλλοντος, καὶ τόσες ὑποσχέσεις!... **Τίποτα** δὲν τὸν βγάξει.

Καὶ ὅταν ἀκόμα δὲν θὰ ἔχουν, τίποτα ἄλλο τὰ παιδιὰ μας γιὰ νὰ φᾶν, παρὰ «ψωμί ξερὸ κι' ἑληές», φθάνει αὐτὲς νὰ τρώγονται μὲ σάλτσα Κώτσου-Βασιλέως! . .

Ὁ Πόντος

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Βενιζέλου, δὲν ἦτο μόνον ἡ διὰ συνθηκῶν καταχωρηθεῖσα «Μεγάλῃ Ἑλλάδι» τῶν δύο Ἠπειρώων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν, τὸν χάρτην τῆς ὁποίας, κατεξέσχισεν εἰς ἓνα προεκλογικὸν λόγον του, εἰς τὴν Καλαμάταν, ὁ στρατηγὸς Κουμουνδοῦρος, ἓνας ἐκ τῶν φανατικωτέρων ἀντιβενιζελικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μὴ ἀξίων νὰ καταγνώσουν τὸ ἔργον των.

Ὁ Κουμουνδοῦρος λοιπὸν ξετυλήξας τὸν χάρτην τῆς «Μεγάλῃς Ἑλλάδος» εἶπεν εἰς τὸν κόσμον.

— Ξέρετε τί τὴν κάνω ἐγὼ αὐτὴν τὴν Μεγάλῃν Ἑλλάδα;

Νὰ τί τὴν κάνω!...

Καὶ ἔκαμε τὸν χάρτην κομμάτια, ὅπως καὶ οἱ ψηφοφόροι του, μετὰ 24 ὥρας κομματίζαν ἀνεπίγνωστα καὶ ἀσυνείδητα καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πραγματικὴν καὶ ζῶσαν Μεγάλῃν Ἑλλάδα.

Λοιπὸν, ἐκτὸς τῆς Μεγάλῃς αὐτῆς Ἑλλάδος τοῦ Βενιζέλου, εἰς τὰ πρὸς ἀνατολὰς παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ πρὸς Βορρᾶν, ἕως τὸν Καύκασον, ἓνα ἄλλον ἑλληνικὸν κράτος εἶχε δημιουργηθῆ. Κράτος ἑλληνικὸν παλλόμενον καὶ ζέον, ἀπὸ ἐθνικοῦς παλμούς, περισσότερον ἀπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Κωνσταντίου.

Τὸ Κράτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πόντου.

Τὸ Κράτος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τοῦ Πόντου.

Καὶ γιὰ νὰ γείνη καὶ ἀναγνωρισθῆ, διεθνῶς, τὸ Κράτος αὐτό, οἱ Πόντιοι, ἐπέδειξαν εἰς τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει ἐνεργείας των, ζωτικότητα καὶ ὀργάνωσιν, ποὺ δὲν περιέμενε κανεὶς καὶ ὅμως ὅλοι ἐθαύμασαν.

Μὲ τὸν θόρυβον ποὺ ἔγεινεν, ἔκαμαν γνωστὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι «ὑπάρχει ἑλληνικὸς Πόντος» ἔχων δικαιώματα ἐλευθερίας καὶ αὐτοδιαθέσεως καὶ αὐτός.

Οἱ Ἀρμένιοι κατ' ἀρχὰς ἔφεραν μερικὰς ἀντιρρήσεις, ἀξιοῦντες τὴν ὑπαγωγὴν τοῦ Βιλαετίου Τραπεζοῦντος εἰς τὸ νέον ἀρμενικὸν κρά-

κράτος, τὸ ὁποῖον ἰδρύετο καὶ αὐτὸ εἰς βάρος τῆς Τουρκίας.

Ἄλλὰ οἱ Πόντιοι, κατῳρθωσαν νὰ πείσουν τοὺς Ἀρμένιους νὰ μὴν ἐπιμένουν. Τοὺς ἔδωσαν νὰ καταλάβουν ὅτι κατόπιν τῶσων καὶ τόσων σφαγῶν, οἱ Ἀρμένιοι ἀποτελοῦσαν μειοψηφίαν πλέον εἰς τὸ Βιλαέτιον τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ Ἀρμένιοι εἶχαν τὴν ἀνάγκην τῶν Ἑλλήνων περισσότερον, παρὰ οἱ Ἕλληνες τῶν Ἀρμενίων. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ φρόνιμον καὶ ὀρθὸν ἀλλὰ καὶ συμφέρον των θὰ ἦτο νὰ ὑποχωρήσουν.

Οἱ Πόντιοι διεξήγαγαν καὶ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Ἀρμένιους νὰ ἰδρῦσουν ὁμοσπονδιακὸν κράτος, ἀλλὰ δὲν κατέληξαν σὲ συμφωνία. Οἱ Ἀρμένιοι ἐφαίνοντο ἀρκοῦμενοι εἰς τὴν ἐκχώρησιν διεξόδου εἰς τὸν Εὐξείνου, σὲ κάποιο σημεῖο ἐκεῖ κοντά, ἀνατολικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, τὴν Ριζοῦντα ἢ τὰς Ἀθήνας, μίαν πολίχνην τοῦ διαμερίσματος τοῦ Λαζιστάν.

Ἄλλὰ οἱ Πόντιοι, βλέποντες τὸ ἔργον των προοδεῦον, ἠξίωσαν νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὸ κράτος των καὶ τὰ βιλαέτια Σεβαστείας καὶ Κασταμονῆς, ὥστε ἡ Δημοκρατία των νὰ περιλαμβάνῃ ὅλην τὴν Μικρασιατικὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀπὸ τῶν Ρωσικῶν συνόρων μέχρι σχεδὸν τοῦ σαντζακίου τῆς Νικομηδείας.

Κυρίως ὅμως αἱ διεκδικήσεις τῶν Ποντίων, περιελάμβαναν τὸ βιλαέτιον Τραπεζοῦντος, τὸ ἀνεξάρτητον σαντζάκιον Σαμψούντος, τὰ σαντζάκια Τοκάτης, Καραχισὰρ καὶ Ἀμασειᾶς τοῦ βιλαετίου Σεβαστείας καὶ τὸ σαντζάκιον Σινώπης τοῦ βιλαετίου Κασταμονῆς, μὲ ἔκτασιν 71.500 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων.

Τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν περιφέρειαν τὸν ὑπελόγιζαν οἱ Πόντιοι εἰς 719.522 κατοίκους ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 3.227.000 ἐκ τῶν ὁποίων 500.000 Τοῦρκοι, 200.000 Ἀρμένιοι, οἱ δὲ ἄλλοι, κατὰ τοὺς Ποντίους, ἀνῆκον εἰς μὴ Τουρκικὰς φυλάς, οἱ περισσότεροι ὅμως τῶν ὁποίων εἶχαν στενὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν συγγένειαν.

Ἐκτὸς αὐτῶν καὶ 80.000 Πόντιοι Ἕλληνες, εἶχον καταφύγη κατὰ διαφόρους πολέμους εἰς Ρωσσίαν, προστεθέντες εἰς τὸ 1.000.000 τῶν Ποντίων ἑλλήνων οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο ἐκεῖ καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκινδύνευαν τώρα ἀπὸ τὸν Μπολσεβικισμὸν τὸν ἐπικρατήσαντα εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Βενιζέλου, διεῖθε καὶ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν καὶ ἔστρεψε σοβαρὰν τὴν προσοχὴν του, πρὸς διάσωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου πληθυσμοῦ. Καὶ ἓνας τρόπος νὰ διασωθῇ ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς ἦτο ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Πόντου.

Ἡ ἑλληνικότης τοῦ Πόντου καὶ ἡ διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Πόντου διάσωσις 1.000.000 Ποντίων ἐλλήνων τῆς μολοσειβικῆς Ρωσίας ἦσαν δύο μεγάλα ἀτοῦ εἰς τὰ χέρια τοῦ Βενιζέλου, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐσκέφθη καὶ τρίτον. Ἀπόβασιν τακτικῶν ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ προσέλευσις ἐθελοντῶν ἐλλήνων τοῦ Ἀντιπαυκάσου. Ἡ δύναμις αὕτη θὰ εἶχε καὶ ἄλλην ἀποστολήν.

Ἄφ' ἑνὸς θὰ ἴσκει σοβαρὰν πίεσιν ἐναντίον τοῦ κινήματος τῆς Ἀγκύρας καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐνίσχυε τὴν Ἀρμενίαν.

Καὶ τέλος, ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Βενιζέλου, ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅλους τοὺς ἀποτάκτους βασιλικοὺς ἀξιωματικοὺς εἰς τὸ Κράτος τῆς Τραπεζοῦντος, λύων ἔτσι καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος ζήτημα.

Ἐπὶ τῶν σημείων αὐτῶν εἰργάζοντο, τόσον ὁ Βενιζέλος, ὅσον καὶ αἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀντιπροσωπεῖται τῶν Ποντίων, καὶ ἔβλεπεν, ὅτι τῷ χρόνῳ εὐοδομένας τὰς ἐνεργείας των, ἕως οὗτου ἔφθασεν ἡ ἀποφράς ἡμέρα τῆς 1 Νοεμβρίου.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη παρέσυρε καὶ τὴν Δημοκρατίαν τοῦ Πόντου, καὶ ἠφάνισεν τὸν ἐλληνικὸν τοῦ Πόντου, πληθυσμὸν.

Σύνθηρον

«Σύνθηρον» ὁ ἐλληνικὸς λαὸς λέγει, τὸν θρηῖνον τὸν ὁποῖον κάμουν πολλοὶ ἄνθρωποι μαζί, διὰ μίαν μεγάλην συμφορὰν, πὺ ἐπενεσαν ἐπάνω σ' ὅλους.

Ἔτσι τὴν συμφορὰν τῆς 1 Νοεμβρίου δὲν ἐθρήνησαν καὶ τὴν θρηνοῦν, μόνον οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη. Καὶ εἰδικῶς οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Κιρκάσιοι.

Ἄν διὰ τοὺς Ἕλληνας ἡ πρώτη Νοεμβρίου, ἦταν συμφορὰ ἀνεκδιήγητος, διὰ τοὺς Ἀρμένιους ἦτο ὄλεθρος καὶ ἀφανισμὸς, καὶ καταστροφὴ διὰ τοὺς Κιρκάσιους.

Τὰ δύο ταῦτα ἔθνη συνετάχθησαν μὲ τὸν ἑλληνισμὸν καὶ εἶδαν τὰ ἄκρα των ἐν τῷ σχηματισμῷ τῆς πραγματοποιήσεως.

Ἐπειτα ἀπὸ αἰῶνας δουλείας, ἀπὸ σφαγῶν καὶ ὠκεανῶν αἵματος, εἶδαν ἐπὶ τέλος καὶ οἱ Ἀρμένιοι τὴν γλυκειὰν των πατρίδα ἀποκαθιστάμενοι ὡς Κράτος ἀνεξάρτητον.

Εἶδαν τὸν τύραννον καὶ τὸν σφαγέα, ἐκδιωκόμενον ἀπὸ τὰ πατρῶα των ἐδάφη.

Εἶδαν τὴν αἱματόβρεκτον σημαίαν των κυματίζουσαν εἰς ἐλευθερον ἄρμενικὸν ἄερα καὶ θωπεύουσαν τὰ ὠχρὰ μέτωπα, τῶν τέκνων της, πὺ ἐναπόμειναν.

Ἦκούσθησαν ὡς κράτος ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοὶ, μὲ ἰδίαν θέλησιν μὲ ἰδίαν προσπάθειαν καὶ ἰδικὴν τῶν ἀρμενικῆν κατεύθυνσιν. Καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, ἐδόξασαν τὴν Ἄνταντ, ἀλλὰ περὶ πολὺ τὸν Βενιζέλον, ἄνευ τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν θὰ ἐγένετο. Διότι ἂν δὲν ἀπεβιβάζετο ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐὰν οἱ Πόντιοι δὲν ἐλάμβανον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν τυράνων τῶν, οὐδὲ ἰδέα ἐλευθέρως ἀρμενίας θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη.

Ἦσθάνθησαν καὶ οἱ πολεμικοὶ Κιρκάσιοι, τὴν θεὰν ἐλευθερίαν, νὰ τοὺς ἀνυψῶνῃ σὰν ἀετοὺς, ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἄγρια βουνά τους, εἰς ἓνα κράτος ἰδικὸν τῶν, ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο πού δὲν θὰ τὸ βάρυνε καὶ θὰ τὸ πίεζε πειὰ τοῦ Τούρκου πόδι.

Καὶ ἡ ἐλευθερία αὐτή, ἡ ὠραία ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, ἐπέρασεν ὡς ρεῦμα ἠλεκτρικόν, καὶ συνετάραξε τὰς ψυχὰς καὶ αὐτῶν ἀκόμα τῶν πρωτογόνων Κούρδων.

Καὶ σηκώθησαν ὅλοι οἱ λαοὶ κατὰ τοῦ Τουρκισμοῦ, τοῦ τέρατος ἐκείνου πού ἤθελε νὰ τοὺς χωνέψῃ.

Πνοὴ ἐλευθερίας, διεχύθη ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἑλλάδα, πνοὴ ἀνεξαρτησίας καὶ ἐθνικῆς δικαιοσύνης τὴν ὁποίαν κατήυθνε ἓνας μόνον ἀνθρωπος: ὁ **Βενιζέλος**.

Καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ μέγα, τὸ ἀφάνταστον, τὸ κοσμοϊστορικὸν τοῦ ἔργου, μὰ ἡμέρα πού ἔφερεν ἀναξίους καὶ ἀπάτριδας εἰς τὴν ἀρχή, τὸ ἀφάνισεν συναφανίσασα καὶ λαοὺς καὶ νέα κράτη καὶ ἔθνη καὶ ἐλπίδες καὶ ὄνειρα καὶ ἰνδάλματα καὶ πόνους αἰῶνων καὶ θυσίας μεγάλας τεραστίας.

Καὶ ἡ ἡμέρα αὐτὴ πού ἀφάνισε καὶ τὴν Ἀρμενίαν, καὶ ἀποτελείωσεν τοὺς ἀρμενίους, καὶ ἐξεπάτρισε τοὺς Κιρκασίους καὶ ἐβύθισε πάλιν εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν ἀπορρόφησιν τοὺς Κούρδους, ἦτο ἡ **πρώτη Νοεμβρίου**.

Νὰ γιατί ἠκούσθη, κατ' αὐτὴν καὶ σύνθηρον Ἐθνῶν!

Βόρειος—Ἠπειρος καὶ Δωδεκάνησα

Ἐπίσης καὶ ἡ Βόρειος Ἠπειρος, δὲν ἐπερίμενε πειὰ παρὰ τὴν προέλασιν τεῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν κατοχὴν τῆς.

Τὰ ὠραία κορίτσια τῆς Πρεμετῆς καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἐτοίμαζαν τῆς σημαῖες τῶν, οἱ διαλυθέντες «ἰεροὶ λόχοι» τῆς Κορυτσᾶς, ἀνέσυρον τὰ ὄπλα τῶν, ἀπὸ τὰς κρύπτας, καὶ ἡ λευκόπιπταες παρθένες τῆς Ἀρβινουπόλεως, ἠτοίμαζον τὰ αὐτοσχέδια τραγοῦδια τῶν γιὰ νὰ δεχθοῦνε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν.

Ἄς φωτισθοῦνε τὰ βουνά
 κι' ἄς ἠλιοστολισθοῦνε
 κι' οἱ κάμπ' ἄς λουλουδίσουνε
 κι' ἄς τρέξουν τὰ ποτάμια,
 πειὸ γάργαρα καὶ ζωωπά,
 γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦνε
 τὸν Βενιζέλο ποῦ ὄρχεται,

Ἐκ Βενιζέλος εἰς τὰς πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸ 1915

ἔμπρὸς ἀπ' τὸ στρατό του,
 κρατῶντας τὴν σημαία μας
 εἰς τὸ δεξιὸν του χέρι.....

Ὁραία καὶ ποιητικὴ λαϊκὴ εἰκὼν τοῦ μεγάλου ἐλευθερωτοῦ. Ὕμνος ἀγνῶν παρθένων πρὸς τὸν ἐκπρόσωπον τῆς θεᾶς Ἐλευθερίας!..

Ἐπίσης δὲν ἀπέμειναν παρὰ αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκκενώσεως τῶν μαρτυρικῶν Δωδεκανήσων ἀπὸ τοῦ Ἰταλοῦ καὶ ἡ κατάληψις τῶν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὅποια ἡμέραι ὄνειρων, δόξης, χαρᾶς καὶ ἀγαλλιύσεως!

Αἱ παρθένοι τῆς Ρόδου κεντοῦσαν μὲ μετὰξί τὴν μεγάλην Βυζαν-

τινήν σημαίαν, τὴν ὁποίαν θὰ δωροῦσαν, εἰς τὸ μέλλοντα νὰ ἀποβιβα-
σθῆ πρῶτον τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καθὼς καὶ στέφανον ἕξ ἀν-
θέων, συναχθέντων ἀπὸ ὅλα τὰ χωριὰ καὶ τοὺς συνοικισμούς, τῶν δώ-
δεκα νησίδων τῶν βασανισθέντων ἀπηνῶς ὑπὸ τὴν Ἰταλικὴν δουλείαν.

Καὶ εἰς τὸ Καστελλόριζον, παραδοθὲν πλέον ὑπὸ τῶν Γάλλων, φο-
ροῦσαν ἢ κοπέλλες τὶς γραφικῆς τῶν τὶς στολῆς μὲ τὰ πολλὰ φλουριὰ
στό στήθος, γιὰ νὰ κατεβοῦνε λάμπουσαι εἰς τὰ φορέματα, ὅπως καὶ
στὴν ψυχὴ καὶ ν' ἀσπασθοῦν τὸν ἑλληνα διοικητικὸν ἐπίτροπον ὅπου
θὰ ἤρχετο ἐπαναφέρων τὸ ἑλληνικὸν τὸ καθεστῶς, ποὺ τόσον ὠμὰ καὶ
ἄδικα καθήρεσαν οἱ Γάλλοι μιὰ χειμερινὴ τοῦ Δεκεμβρίου ἡμέρα.

Μόνον εἰς τὴν Κορυτσᾶν, κάτι Γάλλοι ἀξιωματικοί, ἐκμεταλλευό-
μενοι παντοειδῶς τὴν ἐκεῖ ἔξαιρητικὴν τῶν θέσιν, θέλαν νὰ παρατεί-
νουν τὴν συμφέρουσαν εἰς αὐτοὺς κατάστασιν, καλοῦντες τοὺς Τουρκαλ-
βανοὺς νὰ ἐξεγεροῦν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Εὐρώπης. Ἄλλὰ οἱ
Τουρκαλβανοὶ θρασύδειλοι καὶ πονηροί, δὲν ἐννοοῦσαν νὰ κουνηθοῦν.

— Δὲν μποροῦμε νὰ τὰ βάλουμε ἡμεῖς τοὺς λέγαν, μὲ τὸν Βενιζέλο.

Ὁ Βενιζέλος ἦτο πλέον ὁ Μέγας νικητῆς.

Ἐνίκησεν ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἐνίκηθη ἀπὸ τὴν μικρότητα τῶν
ἀντιπάλων του καὶ ἀπὸ τὴν μωρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Αὕτῃ ἦτο ἀπὸ ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως ἡ κατάστασις κατὰ
τὴν πρώτην Νοεμβρίου. Ἄς ἴδωμεν ποία ἦτο ἀπὸ στρατιωτικῆς. Ἐπι-
μείναμεν τόσον εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ καταδειχθῆ τὸ μέγα σφάλμα τοῦ ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀνακεφαλαίωσις

Εἶπομεν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως περὶ Βορείου Ἠπείρου
δὲν ἐνεφάνιζε δυσχερείας. Ἀπητεῖτο μόνον ἡ ἐν Συνθήκῃ καταχώρησις
τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης καὶ ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις τῆς περιφερείας.

Ἄπλῃ ἀνταλλαγῇ ἐπικυρώσεων ἀπέμεινε μόνον διὰ τὴν ἕναξιν τῆς
ἰσχύος τῶν συνθηκῶν περὶ Δυτικῆς Θράκης, ἡ ὁποία βρισκότανε πλέον
ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν καὶ διοίκησιν, διοικητοῦ ὄντος τοῦ πρώην
Δημάρχου Θεσσαλονίκης Βαμβακᾶ.

Ἐπίσης καὶ περὶ Δωδεκανήσων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, τὰ ἐδάφη τῆς Θράκης
καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰ ὁποία παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἴ-
χον πλέον καταληφθῆ καὶ εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν.

Ἐὰν οἱ Τοῦρκοι ἐσέβοντο τὰς συνθήκας, ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ
ἔμενε ἰδική των, ἀλλὰ μὲ τοὺς ὄρους τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, καὶ

τοὺς ἔλληνας ὀλίγα χιλιόμετρα ἀπὸ ἔξω, ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν θὰ μπορούσε πλέον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, θὰ ἐπήρχετο δὲ, ὡς ἐκ τούτου ἀρραίωσις τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐξ ἀντιθέτου αὐξήσις τοῦ ἑλληνικοῦ.

Ἐκτὸς ὅμως τούτου, ἀπὸ τὰς καθοριζομένας διὰ τῆς συνθήκης ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐθνοτήτων, τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο θὰ μπορούσε συντόμως καὶ ἀκολύτως νὰ ἀναπτυχθῇ.

Ἄλλὰ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, οἱ Τούρκοι, δὲν θὰ ἐσέβοντο τὰς συνθήκας, ὁπότε ἡ Ἑλλάς θὰ κατελάμβανε τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Αὕτη ἦταν ἡ κατάστασις μέχρι τῆς 1 Νοεμβρίου, ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως.

Ἀπὸ στρατιωτικῆς τὸ ζήτημα δὲν παρουσίαζε καμμίαν δυσκολίαν.

Ἡ Γαλλία ἐξηκολούθει τὸν ἐναντίον τοῦ Κεμάλ ἀγῶνα της εἰς τὴν Κιλικίαν παρατάσουσα 90.000 στρατοῦ εἰς τὸ μέτωπον ἐκεῖνο. Τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν ἔπαυσεν καὶ ἐστράφη ἐναντίον μας, ὡς εἶδε τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τῆς πρώτης Νοεμβρίου, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Κωνσταντινίου.

Ἡ Ἰταλία δὲν τολμοῦσε, οὔτε ν' ἀποκαλύψῃ τὸν μισελληνισμόν της, οὔτε νὰ ἐνεργήσῃ τίποτε ἐναντίον μας.

Ἡ Μπλοσεβικικὴ Ρωσσία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀρχίσει τὰς συνεννοήσεις της μετὰ τὸν Κεμάλ.

Ἡ Ἀγγλία παρέτασσε δύο μεραρχίας εἰς τὸ μέτωπον τῆς Νικομηδείας.

Καὶ τὰ Κεμαλικὰ παρὰ τὰ διετέλουν ὑπὸ στενὸν ἀποκλεισμόν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ συμπράττοντος μετὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, συμμαχικῶς δυκαίω.

Πόσο τὴν ἄλλαξε τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡ πρώτη Νοεμβρίου! Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον εἶνε τὸ ἐξῆς:

Εἰς τὴν Τουρκίαν εἶχε δοθῆ προθεσμία ἕξ μηνῶν διὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Συνθήκης. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο γνωστὴ ἡ τουρκικὴ κακοπιστία τὸ Βρετανικὸν ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, εἶχεν ἀπευθύνει τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1920, ἐρώτημα πρὸς τὸν Βενιζέλον.

— «Κατὰ πόσον ἡ Ἑλλάς θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῆς Ἀγκύρας, ποῖον σχέδιον εἶχε καὶ ποίαν ἀρωγὴν ζητοῦσε;»

Ὁ τότε Προϋπουργὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἀγκύρας, ἦτο εὐκόλος, διαρκείας ἐνὸς μηνὸς καὶ ἡ μὴ ἀρωγὴ ποὺ ζητοῦσεν ἡ Ἑλλάς ἦταν οἰκονομική.

Ἄξιοῦσεν ὅμως ἀνταλλάγματα καὶ συγκεκριμένως:

Τὴν ἰδρυσιν αὐτονόμου πολιτείας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Πόντῳ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, τῶν ὁποίων ὅμως, *ἡ διοικήσεις θ' ἀνετίθετο, κατ' ἐντολήν, εἰς τὴν Ἑλλάδα.*

Καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ, θὰ ἐγίνετο δεκτὸν ὡς διασυμμαχικὸν σχέδιον εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ Τουρκία θὰ ἠρνεῖτο νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εὐρίσκοντο τὰ ἐξωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν, ἐκλήθη ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὰς κάλπας. Καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, καὶ ἰδίως ὁ λαὸς τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος ἠρνήθη τὴν ἐμπιστοσύνην του, εἰς τὸν Βενιζέλον, ψηφίσας ὅπως ἐψηφίσαν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας, καὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, πού δὲν ἔδωσε οὔτε μίαν ψῆφον εἰς τὸν Βενιζέλον.

Ἄλλὰ, ἅς δοῦμε τώρα, τὶ ἀπέγινε τὸ μέγα ἔργον του, στὰ χέρια τῶν κυβερνητῶν πού ἔφερε ἡ πρώτη Νοεμβρίου.

Ἐσωτερικὴ σημασία τῶν ἐκλογῶν

Συγκεφαλαιουμέν, ἐν ὀλίγοις, τὰ μετὰ τὴν πρώτην Νοεμβρίου.

Αἱ ἐκλογαί, ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως ἔδωσαν πλειοψηφίαν εἰς τὸν Γούναρον.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ ὁ πολιτικὸς αὐτῆς ἀρχηγός, εἶχε θεωρηθῆ ὡς ἐχθρὸς τῶν συμμάχων, καὶ εἶχε περιπλακεῖ ὡς ἐχθρὸς μαζί τους, ἐθεωρήθη σκόπιμον ὑπὸ τῆς «Ἠνωμένης ἀντιπολιτεύσεως» νὰ μὴ σχηματίσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, αὐτὸς κυβέρνησιν, καὶ νὰ διευθύνῃ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καὶ τῶν παρασκηνίων. Ἔτσι τὴν 3ην Νοεμβρίου ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Δ. Ράλλης.

Αὐτὸ ἐσήμαινεν, ὅτι, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἡ ἠνωμένη ἀντιπολιτευσις, δὲν ἤθελε νὰ προσκρούσῃ ἀμέσως εἰς τὰ αἰσθήματα τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος συμμάχων, ἀναγνωρίζουσα ὅτι ἀπὸ αὐτὰς ἐξηρτάτο ἡ προσεπικύρωσις συνθηκῶν μεγίστης διὰ τὴν Ἑλλάδα σπουδαιότητος, καθῆς καὶ ἡ λύσις τῆς ἐκκρεμοῦσης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατιωτικῆς καταστάσεως.

Ἡ πρώτη δουλειὰ τοῦ Δ. Ράλλη, ἀναλαβόντος τὴν ἀρχὴν ἦταν νὰ δηλώσῃ ὅτι:

— Ἡ νέα Κυβέρνησις θ' ἀκολουθήσῃ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, οἷαν καὶ ἡ προκάτοχος Κυβέρνησις τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐδήλωσεν ὅτι:

— «Υποτάσσεται εἰς τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ». ἔμεινεν ὁ-
μως ἓνα ζήτημα.

Τὸ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ ὁποῖος καὶ ἀνεπιθύμητος καὶ
ἐχθιστος ἦταν στὴν Ἀντάντ, μὰ δὲν ἦτο ἀνεκτὸς καὶ ὑπὸ τῶν φιλελευ-
θέρων.

Ἄλλὰ ἡ νέα Κυβέρνησις μόλις ἀναλαβοῦσα τὴν ἀρχὴν, τὸ μόνον
ποῦ ἐσκέφθη σοβαρῶς καὶ κατὰ διάρκειαν, ἦτο ἄφ' ἑνὸς μὲν, πῶς γὰ
ξαναφέρῃ καὶ ἐνθρονίσῃ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ ἄφ' ἑτέρου πῶς νὰ κα-
ταδιώξῃ ἀμειλίκτως καὶ νὰ ἀφανίσῃ πάντα στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν
ὑπάλληλον φιλελεύθερον, καθὼς καὶ κάθε ἰδιώτην Βενιζελικὸν.

Αἱ καταπιέσεις καὶ διωγμοὶ τῶν ἀνταντοφίλων ἦσαν ἀπερίγραπτοι
καὶ ἐκτὸς παντὸς νόμου καὶ παντὸς δικαίου.

Καὶ εἰς τοῦτο δύνανται κανεῖς νὰ εἰπῇ ὅτι εὐθύνεται ἡ δικαστικὴ
ἐξουσία, γιὰτι σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ὄχι μόνον δὲν παρενέβη γιὰ νὰ
προστατεύσῃ μυριάδας καταδικασμένων, χωρὶς λόγον, πολιτῶν, ἀλλὰ
πολλὰς φορὰς μάλιστα, καὶ ἔμερολήπτισε καὶ πρωτοστάτησεν εἰς τοὺς
διωγμοὺς διασύρασα εἰς τὰς ὁδοὺς τὸ ἀξίωμα τὸ ὁποῖον τῆς ἐνεπιστεύ-
θη ἢ Πολιτεία.

Μύρια παραδείγματα δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν γιὰ αὐτὸ εἶναι με-
γάλη ἀλήθεια τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ μακαριτοῦ Ν. Δημητρακοπούλου.

— Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ εἶχαμεν πραγματικὴν
δικαιοσύνην. Δύσκολον καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ βροῦμε καθὼς πρέπει
δικαστὰς!

Ἐξωτερικὴ ἀποψις τῶν ἐκλογῶν

Τὰ ἀντιβενιζελικὰ κόμματα, δι' ὅλα τὰ συμβάντα ἀπὸ τὸ 1915 ἕως
τὸ 1917 ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῆς Ἀντάντ, εἶχαν εὐρίψῃ ὅλην τὴν εὐθύνην
εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ἄφ' ἑνός, ἐνῶ ἄφ' ἑτέρου τὸν ἐξώθουν νὰ κἀνῃ
ὅτι ἔκανε. Κατὰ συνέπειαν μοιραία ἦτο ἡ ἐχθρότης τῶν Μεγάλων Δυ-
νάμεων ἐναντίον των. Καὶ ἡ ἐχθρότης αὐτὴ τῆς Ἀντάντ, ἐξεδηλώθη
ἀμέσως μετὰ τὰς ἐκλογάς.

Ἀμέσως ὡς ἐγνώσθη τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἑλληνικῶν ἐκλογῶν, συνε-
κλήθη διάσκεψις εἰς τὸ Λονδῖνον, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο, ἡ ἐξῆς
«νότα» ἢ ὁποία κοινοποιήθηκε εἰς τὸν Δ. Ράλλην, τὸν πρωθυπουργόν.

«Ἡ Βρετανικὴ, ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις,
σταθερῶς ἐπέδειξαν τὸ ἐνδιαφέρον των πρὸς τὸν ἑλληνικὸν
λαὸν καὶ ἠνύνησαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων αὐτοῦ
πόθων. Διὰ τοῦτο θλιβρώτερον ἐξεπλάγησαν ἐκ τῶν γεγονότων
ἅτινα ἐπῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

»Δὲν θέλωσι νὰ ἐπέμβωσιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ εὐρίσκονται ἠνάγκασμένοι νὰ δηλώσουν δημοσίᾳ ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος παλινόρθωσις ἡγεμόνος τοῦ ὁποίου ἡ «κακοπιστία» (de luyale) στάσις καὶ διαγωγή, ἔναντι τῶν Συμμάχων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἐγένετο δι' αὐτοὺς πηγὴ δυσχερειῶν καὶ σοβαρῶν ἀπωλειῶν, δὲν θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ θεωρηθῇ παρ' αὐτῶν, εἰμὴ, ὡς καὶ παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπικύρωσις τῶν ἐχθρικῶν πράξεων τοῦ Κωνσταντίνου.

»Τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἐδημιούργει νέαν κατάστασιν δυσμενῆ εἰς τὰς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῶν Συμμάχων σχέσεις καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αἱ τρεῖς Κυβερνήσεις δηλοῦν ὅτι ἐπιφυλάσσουν εἰς ἑαυταῖς πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως πρὸς διακανονισμόν τῆς καταστάσεως αὐτῆς».

Τὸ τηλεγράφων αὐτὸ ἐπεδόθη τὴν 20 Νοεμβρίου 1920.

Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἦτο δοκίμιον καὶ πρωτοφανὲς εἰς τὴν Διπλωματικὴν Ἱστορίαν καὶ περιεῖχε τὴν ἀπειλὴν τῆς διακοπῆς τῶν συμμαχικῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Ἀντάντ ἐν περιπτώσει παλινόρθωσεως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ποῖται δὲ θὰ ἦσαν αἱ συνέπειαι τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς;

1) Ἀπόφασις περὶ τροποποιήσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

2) Ἀρνήσις ὑπὸ τῆς Ἰταλίας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Δωδεκανήσων.

3) Χωριστὴ ἀνακομὴ τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ Κεμάλ.

4) Κήρυξις οὐδετερότητος τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας εἰς τὸν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας συνεχιζόμενον πόλεμον.

5) Ἀποχώρησις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὸν τομέα τῆς Νικομηδείας.

6) Περιφρούρησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ πάσης ἐλληνικῆς εἰσχωρήσεως ἢ προσβολῆς.

7) Λύσις τοῦ κατὰ θάλασσαν ἀποκλεισμοῦ τοῦ Κεμάλ.

8) Ἀρνήσιν τῆς παραχωρήσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

9) Καὶ οἰκονομικὸς ἀποκλεισμός τῆς Ἑλλάδος, κηρυχθεὶς εἰς τὸ Λονδίνον ἐπὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ γνωστοποιηθεὶς τὴν 21 Νοεμβρίου, εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διὰ τῆς κάτωθι διακοινώσεως.

Ἐπεκτεινόμεθα ὀλίγον εἰς τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ ἀναδημοσιεύομεν ὁλόκληρα τὰ κείμενα, διὰ νὰ καταδειχθῇ, ἐνώπιον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ,

ἡ ἐγκληματικότης κατὰ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος τῶν τότε κυβερνητῶν τῶν μετανοεμβριανῶν.

Ἴδου ἡ δευτέρα διακοίνωσις τῶν Δυνάμεων, ἡ κοινοποιηθεῖσα, εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην εἰς τὴν μετανοεμβριανὴν κυβέρνησιν τοῦ Ράλλη, ἐπὶ τῶν πρεσβευτῶν τῶν τριῶν Δυνάμεων.

«Κύριε Πρόεδρε,

Συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τῆς Κυβερνήσεώς μας, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, ὅτι κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἀγγλικῆς, γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς κυβερνήσεως, ἥτις συεκροτήθη ἐν Λονδίνω τὴν 21 Νοεμβρίου (π. η.), ἀπεφασίσθη ὅπως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἐπανήρχετο εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλλάς οὐδεμίαν λάβη οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν ἐκ μέρους τῶν συμμάχων, αἱ δὲ δύο οἰκονομικαὶ ἐπιτροπαὶ θὰ λάβωσιν κατηγορηματικὰς, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ὁδηγίας.

Δέξασθε κ.τ.λ.»

Διηλαθὴ διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἤρθετο, ἡ προγενεστέρα ἀπόφασις τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἑλλάδος διὰ 850.000.000 εἰς γαλλικὰ φράγκα, δολλάρια καὶ ἀγγλικὰς λίρας ἐνῶ ἡμεῖς θὰ πληρώναμεν εἰς δραχμάς, θὰ ἐπιστονόμεθα δὲ καὶ διὰ τὰς δαπάνας καὶ ζημίας, ποῦ ὑπέστη ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Συμμάχων ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἀπέναντι τῶν πιστώσεων αὐτῶν, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶχε βγάλλει χαρτονομίσμα.

Λιρωμένων τῶν συμβατηθέντων τὸ χαρτονομίσμα ἐκεῖνο τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἔμεινεν ἀκάλυπτον, μεταβληθὲν εἰς χαρτονομίσμα ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας καὶ ἔτσι ἄρχισε νὰ πέφτη ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς μας, ποῦ εἶχε φθάσει νὰ εἶναι ἀπάνω ἀπὸ τὸ γαλλικὸ φράγκα.

Τὸ ἐλληνικὸν Κράτος ἔμεινεν χρεώστης ἀπέναντι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, διὰ τὸ ποσὸν αὐτό. Καὶ προσέτι αἱ δυνάμεις μᾶς ἠμποδίζαν νὰ κάνουμε νέον δάνειον, ἐὰν δὲν πληρώναμε τὰ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης χρεωστούμενα.

Ἄλλη συνέπεια τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς τῶν *Δυνάμεων ἦταν νὰ παύσουν νὰ μᾶς παρέχουν πολεμικὸν ὑλικὸν, ἐπὶ πιστώσει.*

Ἔτσι αἱ μετανοεμβριαναὶ κυβερνήσεις ἀναγκασθῆκαν νὰ προμηθευθοῦν *πολεμικὸν ὑλικὸν, ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ξένην ἀγορὰν, μὲ πολὺ βαρύτερους ὄρους καὶ τιμὰς, καὶ διὰ χρημάτων τὰ ὁποῖα ἐκλήθη ὁ ἐλληνικὸς λαὸς νὰ καταβάλλῃ ἀμέσως.*

Καὶ τέλος διὰ χωριστοῦ ἑπομνήματος, ἐξητήθη παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἄμεσος καὶ ὀλοκληρωτικὴ πληρωμὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον χορηγηθέντων ὑλικῶν πόλεμου, χωρὶς νὰ ληφθῆ ὑπὸ ὄμιν ἡ γενικὴ οἰκονομικὴ καὶ χρηματικὴ κατάστασις τῆς χώρας, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ Βενιζέλου εἶχε λάβῃ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν πληρωμὴν τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ.

Καὶ ὁμως, εἰς τοὺς δρόμους ὁ λαὸς, μὴ γνωρίζων τὰ πραγματικὰ καὶ ὀδυνηρὰ αὐτὰ τὰ ὁποῖα πληρώνει καὶ θὰ πληρῶνῃ ἀκόμη, παρωθούμενος ἀπὸ τοὺς κυβερνῶντας, τὰ ὄργανά των καὶ τὸν τύπον, ἐκραιπαλοῦσεν εἰς τοὺς δρόμους καὶ ὤρούετο.

— Ἔτσι θέλουμε καὶ θὰ τὸν φέρουμε..

Ψωμί κι' ἔληά

καὶ Κῶτσο βασιληά!

Ἐξερνοῦσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς δρόμους!

Ἄπέναντι τῶν διακοινώσεων αὐτῶν τί ἐπραξεν ἡ κυβέρνησις τοῦ Ράλλη;

Πρῶτον ἀπηξίωσε ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς Δυνάμεις, πρῶγμα τὸ ὁποῖον τὰς ἐξηρέθισε περισσότερο.

Δεύτερον, ἀπέκρουσαν ἀπὸ τὸν λαὸν τὰς διακοινώσεις αὐτάς, τὰς τόσοσ σημαίνουσας διὰ τὴν τύχην του καὶ τὰ συμφέροντά του.

Καὶ τρίτον, τὸ καὶ χειρότερον, ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ τὸν βασιλέα εἰς τὰς Ἀθήνας ἄν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἔθετεν εἰς κίνδυνον σπουδαῖα ἔθνικα ζητήματα καὶ ἄν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἐξέθετε τὸν ἀτυχῆ ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ὀδυνηρὰς περιπετείας.

Ἄλλὰ γνωρίζουσα κατὰ βάθος, ὅλας τὰς εὐθύναι καὶ τὰ συνεπείαι τῶν πράξεόν της αὐτῶν ἡ ἠνωμένη ἀντιπολίτευσις, ἐσκέφθη κατὰ τὸ ἀνήκουστον καὶ τὸ ἀνανδρον.

Ἐσκέφθη νὰ ρίψῃ τὰς εὐθύναι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

Καὶ ἐδήλωσεν ἐπισήμως.

— Ὅτι ἔχει λαϊκὴν ἐπιταγὴν, νὰ φέρῃ τὸν Κωνσταντῖνον, καὶ διὰ νὰ κατοχυρῶσῃ τὴν εὐθύνην τοῦ λαοῦ, τρόπον τινά, ἀπέναντι τῶν συμμάχων, προὐκήρυξε δημοψήφισμα.

Τὸ Δημοψήφισμα

Ἐξέδωσε λοιπὸν καὶ διάγγελμα ἡ κυβέρνησις τῶν Ράλληδων, πρὸς τὸν λαόν, πού ἔλεγε μεταξὺ τῶν ἄλλων.

— «Διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1 Νοεμβρίου, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ἐξεδήλω-

Στρατηγός Π ΑΠΟΥΛΑΣ
Στρατιωτικός Ἄρχηγός τῶν Νοεμβριανῶν

σεν ἤδη σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς τὴν ἀκράδαντον αὐτοῦ θέλησιν ἐπὶ τοῦ Δυναστικοῦ ζητήματος.....

«.....ἐπιβάλλεται ὅπως ἡ λαϊκὴ θέλησις, περὶ τῆς ἐπανόδου του, ἐκδηλωθῆ διὰ δημοψηφίσματος κ.λ.π.»

Καὶ κατέληγεν δορίζουσα τὴν 21 Νδεμβρίου, ἡμέραν Κυριακὴν, ὁπότε ὁ ἑλληνικὸς λαός, προσερχόμενος εἰς τὰ τμήματα, «καὶ διὰ μυστικοῦ ψηφοδελτίου ψηφοφορίας, χορηγήσῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν εἰδικὴν ἐξουσιοδότησιν, ὅπως ὑποβάλλει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν....παράκλησιν ὅπως...εὐαρεστηθῆ καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑψηλῶν του καθηκόντων».

Εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν καὶ τὸ διάγγελμα, διεμαρτυρήθησαν οἱ φιλελευθεροὶ, ἐπισηαίνοντες τοὺς κινδύνους τοῦ πραξικοπήματος αὐτοῦ, ἀλλὰ ποιὸς τοὺς ἄκουγε!

Ἄπεναντίας μάλιστα. μπράβοι τῆς Κυβερνήσεως, ἔσπασαν καὶ μερικῶν τὰς κεφαλὰς, διὰ νὰ τοὺς τρομοκρατήσουν καὶ τοὺς ἐπιβάλλουν σιωπὴν, ἀλλὰ οἱ φιλελευθεροὶ δὲν ἐτρομοκρατοῦντο.

Κανεὶς ἀπὸ τὸ μπουλουκὶ τῆς Ἠνωμένης ἀντιπολιτεύσεως δὲν εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὸν πατριωτισμὸν, νὰ τοὺς τὰ πετάξῃ εἰς τὰ μούτρα καὶ νὰ ἐγείρῃ τὸ ἀνάστημα καὶ νὰ φωνάξῃ τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὸν χασισοθέντα, τυφλονόμενον, παραπλανώμενον καὶ προδιδόμενον λαόν.

— Ἄρκεϊ πλέον, δὲν θὰ θυσιάσωμεν τὸ Ἔθνος, καὶ δὲν θὰ καταδικάσωμεν τὸν λαὸν δι' ἓνα βασιλέα στενοκέφαλον, δι' ἓνα Κωνσταντῖνον! ἄρκετὰ ἐκινδυνεύσαμεν!... Ἄρκετὰ ἐπληρώσαμεν!.. Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πολιτικῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἐθνικοῦ καθήκοντος!...

Κανεὶς!

Ὅλοι εἶχανε μεταβληθῆ εἰς ἀνλοδοῦλους κόλακας, συνωθημένους πέριξ τῶν βασιλικῶν ποδιῶν, καὶ ἀλληλοαποθουμένους ποιὸς νὰ τοῦ γλύψῃ τὰ παπούτσια του, προτῆτερα!....

Περὶ τὸν νὰ εἴπομεν ὅτι τὸ δημοψήφισμα ἦτο ἀντισυνταγματικόν, ὅτι τὸ μέτρον αὐτὸ ἐλήφθη πρὶν ἢ Βουλὴ ἀνακηρυχθῆ εἰς Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ οὔτε ὁ λαὸς διεφωτίσθη, οὔτε τοῦ ἐδόθη κἂν καιρὸς νὰ διαφωτισθῆ.

Ἄλλὰ διὰ τὴν Ἠνωμένην ἀντιπολίτευσιν, οὔτε σύνταγμα ὑπῆρχε, οὔτε νόμοι, οὔτε διατάξεις, οὔτε Κρατος, οὔτε λαός. Ὑπῆρχε μόνον Κωνσταντῖνος. Ἡ ὑπῆρχε μᾶλλον τὸ μῖσος τῶν πρὸς τὸν Βενιζέλον καὶ τὸ ἔργον του, ἢ βουλιμῖα τῶν νὰ πάρουν τὴν ἀρχὴν, κρυπτόμενοι ὀπισθεν τοῦ γιγαντώδους καὶ μονοκομματοῦ Κωνσταντῖνου.

Οἱ φιλελευθεροὶ πάλιν διεμαρτυρήθησαν θεωρήσαντες τὸ δημοψήφισμα :

«ὡς προϊὼν νοθείας καὶ ἀποτέλεσμα ψυχολογικῆς βίας, ὑφ' οὗς ὄρους πρόκειται νὰ τελεσιθῆ».

Καὶ προσθέτοντες ὅτι θεωροῦν τὴν Κυβέρνησιν :

«Ὡς μόνην ὑπεύθυνον διὰ τὰς τυλὸν ἐπιζημίαις διὰ τὰ ἔθνικὰ, συμ-
φέροντα συνεπειάς ἐκ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Κωνσταντίνου».

Κατηγοροῦν τὴν κυβέρνησιν ὡς μὴ διάφωτίσασαν τὴν Βουλὴν οὐδὲ
καλοῦσαν Ἐθνοσυνέλευσιν, γιὰ ἓνα τόσον μεγάλο ζήτημα καὶ εἰς τοι-
αύτας 'περιστάσεις» κλπ.

Ἄλλὰ τὸ Δημοψήφισμα ἔγινεν, ὑπὸ τὸ κράτος μεγάλης τρομοκρα-
τίας, μὲ δικαστικούς παραστάτας μεταβληθέντας εἰς ὄργανα κομματικά,
μὲ στρατιωτικούς μεταβληθέντας εἰς μπράβους, μὲ χωροφύλακας ὑπο-
δυνθέντας ρόλους αἰσχροῶν ὁργάνων.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Δημοψηφίσματος, ἡ κυβέρνησις, ἐκοινοποι-
ησεν εἰς τὸν Βασιλέα, «ὡς **πρὶς κλησιν ἀπευθυνομένην ἀπ' εὐθεί-
ας ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ**», ἀνανδρος καὶ ἐγκληματικὴ κυβέρνησις, ἔ-
χουσα τὴν ὑστεροβουλίαν νὰ μὴ φέρῃ αὐτὴ τὰς εὐθύναις τῶν συνεπει-
ῶν τῆς πράξεώς της αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ τὰ φορτώσῃ ὅλα, τόσον εἰς τὸν
δυστυχῆ, ὅσον καὶ ἀνόητον λαόν !

Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἦρθε

Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἦλθε, τὴν 6 Δεκεμβρίου 1920.

Ἦλθε φορῶν, μίαν μεγάλην στολὴν, ἓνα πλατὺ ἑλληνικὸν μεγαλό-
σταυρον καὶ ἓνα ὑψηλὸν κυανόλευκον λοφίον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ πη-
λικίου του.

Ἦλθε καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὸν ἐξώστην τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων,
ἐνῶ τὸ πλῆθος ὠρυετο ἀπὸ κάτω, σὰν μεθυσμένο, σὰν τρελλό.

— Σ' ἐφέραμαν κουμπάρε!... Νὰ μᾶς ζήσης!...

— Ἐσένα θέλουμε !

Καὶ ἐπηκολούθησαν τριήμεραι ἑορταὶ ψυχικῆς κραιπάλης εἰς τὰς
ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ἑορταὶ, καθ' ἃς ἐξεχύθη, ὡς αἷμασμα εἰς τοὺς
δρόμους, ὅλη ἡ ἀπελπιστικὴ κατάστασις, ἐνὸς λαοῦ διαφθαρέντος ὡς
τὸ κόκκαλο, ἐνὸς λαοῦ γενναίου, ἕως χθές, ποὺ ἐκυβερνᾶτο τίμια καὶ
καλῶ, διαστρεβλωθέντος ὅμως ἤδη, χασισωθέντος, ἀποκτηνωθέντος, διὰ
μῆς μακροχρονίου ἐργασίας, ἀπὸ τὸ 1915, συστηματικῶς, ἐντέχνου
ψυχολογικῆς, ἀξιοθαναμάστου.

Καὶ ἔγειναν τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας πράγματα καὶ παρουσιάσθησαν εἰ-
κόνας εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ θὰ ἀποτελοῦνε μιὰ ἡμέρα αἰ-
σχος, γιὰ τὴν γεννῆά μας ποὺ περνάει....

Και είδαν, οί εύρισκόμενοι εις τὰς Ἀθήνας, τὰς ἡμέρας, ἐκείνας ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας, ἀγκαλιασμένους καὶ μεθυσμένους, ἀπάνω σὲ στρατιωτικὰ φορητὰ αὐτοκίνητα, νὰ πίνουν οὔζο, νὰ ζητάωκραναγάζουν, νὰ ἐπικαλοῦνται τὸν «Κῶτσον» ὡς θεόν, καὶ νὰ ὑβρίζουν καὶ νὰ...ἀπειλοῦν τὴν Ἀντάντ καὶ τοὺς φιλελευθέρους.

Εἶδαν ναῦτας τῶν πολεμικῶν μας ναυτικῶν, μὴ συγκινηθέντας ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς Κωνσταντινοπόλεως, τὴν ὁποίαν ὡς νικηταὶ ἠτένισαν καὶ ὡς νικηταὶ κατεῖχον, καὶ ὡς ἀνόητοι τὴν ἔχασαν, νὰ κραιπαλοῦν, ὡς ἄνθρωποι ἐσχάτης ὑποστάθμης, εἰς τοὺς δρόμους.

Εἶδαν νὰ ἀδειάζουν ὅλοι οἱ «οἴκοι ἀνοχῆς» τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἐκεῖνα γύναια κρατοῦσαν εἰκόνας τοῦ ἐπανελθόντος Βασιλέως, νὰ ἠγοῦνται διαδηλώσεων, μαζί μὲ ἀνωτέρους δικαστικούς, ὠροῦμενοι τὰ ἔξ ἀμάξης, κατὰ πάντων καὶ πασῶν.

Εἶδαν ἀξιωματικούς νὰ κρεμοῦνε, ἄντὶ φοῦντας εἰς τὰ ξίφη των, μπουκαλάκια μὲ οὔζο, δεικνύοντες ἔτσι τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὸν Κωνσταντῖνον, μέχρι θεοποιήσεως καὶ τῶν ἐλαττωμάτων του, ἐπειδὴ, οἱ Βενιζελικοί, εὐνοοῦντες ἕνα παλιὸ τοῦ «βίτσιου» καὶ μιὰν παλαιάν του κλῆσιν στοῦ «ρακί», τὸν ἀποκαλοῦσαν «Οὔζον».

Εἶδαν λαὸν ὅλων τῶν τάξεων, νὰ ἐκτραχειλιζέται στοὺς δρόμους, καὶ νὰ ἄδη, τὸ Βασιλικόν... θούριον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ ὁποῖον ἀνανέωσε παραποιῆσαν ἕνα χυδαῖον τραγουδάκι, τὸ ὁποῖον τραγουδοῦν τὰ γύναια εἰς τοὺς «δημοσίους οἴκους», μαζί μὲ τοὺς ἀγαπητικούς των, ὅταν μεθῶν καὶ δὲν ξέρουνε τί λένε

λεβέντη τότε θέλω ἴγῶ,

τὸν ἀγαπητικό μου,

νὰ βάζη λάδι στὰ μαλλιά,

• νὰ βρίζη τὸν Χριστό μου,

μεταποιήσαντες λέγομεν τὸ ἀνωτέρω ἄσμα, τῶν ἐκβεβαχόμενων καὶ πλέον ἀναιδῶν, πορνειῶν, εἰς θούριον Βασιλικόν, ὡς κατωτέρω :

λεβέντε τότε θέλουμε,

ἡμεῖς τὸν βασιλεῖά μας,

νὰ πίνη οὔζο μὲ ἔληά

νὰ βρίζῃ τὴ Παναγιά μας.

Γιὰ νὰ δείξουν, πόσον χαμηλὰ καὶ πρόστυχα, μπορεῖ νὰ πέσῃ ἕνας λαός, ὅταν ἀσυνείδητοι Κυβερνῆται του, μετέλθουν πᾶν τὸ δυνατόν, νὰ νὰ τὸν ρήσουν !...

Ἡ ρῆξις τῆς Συμμαχίας

Ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐώραζεν ὡς ἀνωτέρω, τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κωνσταντίνου, αἱ τρεῖς δυνάμεις Ἀγγίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, διερογγνουν, τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμμαχίαν τῆς, καὶ ἐγκατέλειπον, μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις, τὸν ἀγωνιζόμενον Ἑλληνισμόν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὄχι μόνον **μόνον**, ἀλλὰ χωρὶς πυρομαχικά, χωρὶς χρήματα, χωρὶς βοήθειαν, χωρὶς ἐλπίδα καὶ χωρὶς ἔλεος.

Λιῶτι κατόπιν τῆς παλινορθώσεως τοῦ Κωνσταντίνου ἐπὶ τὸν θρόνον, ὅλαι αἱ συνέπειαι αἱ διὰ τῶν ἀναφερθεισῶν ἀνωτέρω, δύο ἀνακοινώσεων, προαγγελθεῖσαι ἐπῆλθον αὐτομάτως.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς συμμαχίας, αἱ τρεῖς κυβερνήσεις Ἀγγίας, Γαλλίας καὶ τῆς χαιρεκακούσης καὶ τριβούσης τὰς χεῖρας τῆς, διὰ τὸ ἀναπάντεχον αὐτό, Ἰταλίας, συνήρχετο κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1920 εἰς διαφόρους συνεννοήσεις ὅπως τροποποιήσουν τὴν ἐν Ἀνατολῇ συμμαχικὴν πολιτικὴν, κατὰ τρόπον δυσμενῆ γιὰ τὴν Ἑλλάδα...

Ἡ Ἰταλία ζητοῦσε νὰ μικρύνῃ ἢ Ἑλλάς εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον.

Ἡ Γαλλία ἐδῆλωνε ὅτι δὲν θὰ ἐπικύρωνε τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, κατόπιν τῆς ἐπελήθουσας ἐν Ἑλλάδι μεταβολῆς.

Ἡ Ἀγγλία, μὴ γνωρίζουσα τὶ νὰ κάμῃ ἐξήτησε τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ... Βενιζέλου, περὶ τοῦ «ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ σταλῇ, τῇ Ἀγγλικῇ πρωτοβουλίᾳ, νέα διακοίνωσις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀξιούσα τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, γιὰ νὰ ἀρθοῦν αἱ γαλλικαὶ ἀντιρροήσεις διὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν.

Ὁ Βενιζέλος γνωρίζων ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, δὲν θὰ ἀποδεχότανε καὶ τῆς νέας διακοινώσεως τὴν ἀξίωσιν, ἀπέτρεψε τὴν ἐνέργειαν αὐτήν, γιὰ νὰ μὴν ἐνταθῇ μαζὶ μὲ τὴν γαλλικὴν, καὶ τὸ πείσμα τῆς ἀγγλικῆς δημοσίας γνώμης. «Ἐφημ. Ἀθῆναι» 28 Δεκεμβρίου 1921. »

Ἀλλὰ καὶ τὸ νέον τοῦτο γεγονός, **τὴν ἀποβολὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς Συμμαχίας**, ἀπέκρουφεν ἀπὸ τὸν λαὸν ἢ «Ἡνωμένη Ἀντιπολίτευσις, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ράλλη.

Ἀλλὰ αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις δὲν ἔδωξαν μόνον τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν συμμαχίαν των, ἀλλὰ διέκοψαν σχεδόν, κατὰ πρωτοφανῆ τρόπον καὶ τὰς σχέσεις μὲ αὐτήν. Καὶ πρῶτον παρετηρήθη τὸ ἔξης περιεργόν. Οἱ πρεσβευταὶ τῶν πρώων συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα κρατῶν δὲν ἀνεγνώρισαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ δὲν ἦλθον εἰς καμμίαν

μαζύ του ἐπικοινωνίαν. πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως ἔθιγε τὸν Βασιλέα, ἀλλ' αὐτὸς δὲν τὸ ἠσθάνετο. Δεύτερον δὲν ἐδέχθησαν οἱ σύμμαχοι τὸν διορισμὸν πρέσβειων τῆς Ἑλλάδος παρ' αὐταῖς. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως ἔθιγε τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ οὔτε εἰς αὐτὴν ἔκαμε καμμίαν αἰσθησιν. Ἐπειτα ἡ διακοπὴ τῶν πιστώσεων κλπ. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἡ πρόσκλησις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1921, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐκλήθη ὡς Σύμμαχος, οὐδὲ ὡς Κράτος, ἀλλὰ ἐκλήθη ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μὲ τὸν Κεμάλ, μὲ ἓνα δηλαδὴ ἀντάρτην!

Οἱ φιλελεύθεροι, πατριῶται πάντοτε καὶ θέτοντες ἐν πρώτῃ μοίρᾳ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ τελευταῖον τὸ κομματικὸν συμφέρον των, ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα.

Ὡς καλοὶ Ἕλληνες τῆς ὑπέδειξαν ὅτι ὁ μόνος τρόπος νὰ βελτιωθῇ ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ καλλιερευσοῦν αἱ σχέσεις της, μὲ τοὺς πρώην συμμάχους της, θὰ ἦταν ἡ παραίτησις τοῦ Βασιλέως, ὑπὲρ τοῦ Διαδόχου του.

Τοῦτο καταλάβαιναν ὅτι ἦτο ἡ μόνη σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀλλὰ ἡ δὲν εἶχαν τὸ θάρρος νὰ τὸ ποῦν ἢ ἐφοβοῦντο τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἐφέρετο καὶ μὲ σκαιὸν τρόπον εἰς αὐτούς, ὁσάκις παρεξηγοῦσε καμμίαν φρεῶσιν των καὶ τοὺς ἀπεδίωκεν ἀπὸ τὰ συμβούλιά του.

Ὁ μόνος πού ἐτόλμησε ἀτί νὰ εἰπῇ, ἦταν ὁ Δεμερτζῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὸ εἶπε μασσημένα.

— Ἐκεῖ πού ἔφθασεν, εἶπεν, σήμερα ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἄλλο δὲν μένει διὰ νὰ σώσωμεν τὸν τόπον παρὰ «νὰ συμβουλευσωμεν εἰς τὸ Στέμμα καὶ ἄλλας ἀναποτρέπτους μεταβολάς.»

— Τί θέλει νὰ εἰπῇ μ' αὐτὰ, αὐτὸς ὁ βλάκας; Ἠρώτησεν ὁ Βασιλεὺς ὅταν τὰ διάβασεν αὐτὰ τοῦ Ράλλη.

Ἄλλὰ οὔτε ὁ «εὐθυρόης» Ράλλης, οὔτε κανεὶς ἐκ τῶν ὑπουργῶν του, ἐτόλμησε νὰ τὰ ἐξηγήσῃ.

Δουλοπρέπεια

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διεφώνησεν καὶ ὁ Ν. Στράτος μὲ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀνεπέτασεν τὴν σημαίαν τοῦ «Μεταρρυθμιστικοῦ Κόμματος». Αἱ λέξεις καὶ ὀνομασίαι τῶν κομμάτων, δὲν παίξουν καμμίαν σημασίαν εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξέδωκε λοιπὸν τὰς ἀπόψεις του, γιὰτὶ διεφώνησε μὲ τὴν κυβέρ-

νησιν ἀποτυχοῦσαν εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, ἐνεργήσασαν κακῶς ὑποχωρήσασαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κ.λ.π.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ἐφαίνετο ὅτι ἐμάχετο, ὄχι γιὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ συμφέροντα, ἀλλὰ διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Βασιλέως.

Ἴδοι π. χ. τὶ ἔγραφε :

—«Διπλωματικῶς, ἡ κυβέρνησις, ἐξήτησε τὰ πάντα, τὰς ἐθνικὰς διεκδικήσεις, τὴν **ἀναγνώρισιν τοῦ Βασιλέως**, τὴν διάσπασιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἀποκλεισμοῦ, καὶ τῆς πλήρους νίκης τοῦ στρατοῦ. Σφᾶλμα ὀλέθριον. Ἡ Ἑλλάς δὲν διεξάγει πόλεμον πρὸς τὰς Δυνάμεις ὥστε ἐκ τῆς νίκης νὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν χώραν, ὡς ἀρχιστρατήγος. ὥστε νὰ κριθῇ ἡ θέσις του ἀπὸ τῆς πολεμικῆς νίκης. Οὐτε ἄλλως τε ἐξήτησε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἐμπρόκτως καὶ ὑπευθύνως. Ὁ Βασιλεὺς ἐπανήλθεν ὡς ἀνώτατος ἄρχων. Εἶναι ὁ Βασιλεὺς **τῆς ἐελήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ**. Ὁ Βασιλεὺς τῶν εὐτυχῶν καὶ δυσμενῶν περιστάσεων. Δὲν ἐπιτρέπεται κατεύθυνσις τῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους, ὥστε νὰ κινδυνεύῃ ὁ ἀνεύθυνος Βασιλεὺς.....»

Τὸ δημοσιούμενον αὐτό, γιὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ διανόησις τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἡ ταπεινὴ αὐλοκολακεία, τῶν διευθυνόντων τότε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς τύχας τῆς.

Ὁ Στράτος ἐθεωροεῖτο ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς πειρὸς ζῶηρους καὶ εὐφυῆς ἀρχηγούς τῆς «Ἠνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως».

Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς θέτων εἰς ἐσχάτην μοῖρα, ὅλα τὰ ἄλλα μεγάλα ζητήματα τότε τοῦ Κράτους καὶ τὰς Ἑλληνικὰς, καὶ διπλωματικὰς ἀποτυχίας, καὶ στρατιωτικὰς ἀποτυχίας καὶ οἰκονομικὰς ἀποτυχίας τῆς τότε Κυβερνήσεως, καὶ τὴν ἐχθρὰν τῶν συμμάχων, καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν οἰκονομικὸν ἀποκλεισμόν τῆς, καὶ γιὰ ἓνα μόνον σκέπτεται καὶ γιὰ ἓνα φροντίζει, καὶ γιὰ ἓνα κακίζει τὴν Κυβέρνησιν, καὶ γιὰ ἓνα κόπτεται «πῶς νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ὡς Βασιλεὺς καὶ πῶς νὰ μὴν παρεξηγηθῇ αὐτὸς ἀπέναντί των» καὶ ὡς παρεξηγηθεῖ ἀπέναντι τῶν Συμμάχων ὁ Ἑλληνικὸς λαός, διὰ τὸν ὀποῖον, βγάζων τὴν εὐθύνην, ἀπὸ ἐπάνω του καὶ αὐτὸς, κακόποιήσας λέγει :

«Εἶναι ὁ Βασιλεὺς τῆς θελήσεώς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ».

Ἄς τὰ πληρώσῃ, δηλαδὴ ὅλα Ἑλληνικὸς λαός, ἀλλὰ νὰ μὴ πάθῃ τίποτε ὁ «Κῶτσος» !

Στὸ τέλος δὲ λέγει, διὰ νὰ μὴ φανῇ καὶ αὐτὸς, ὅτι ἀποσχισθεὶς τοῦ Γούναρη, ἐλησμόνησε τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι :

— «Θὰ παρεμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν ἀρχὴν, ἀνοδὸν τῶν φιλελευθέρων».

Ὁ Ράλλης εἰς τὸ τέλος, ἰδὼν τὴν δεινὰ, ἐσκέφθη νὰ τροποποιήσῃ τὴν ἀρχικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεώς του.

Μόλις τὸ ἀντελήφθη ὁμοῦς ὁ Γούναρης αὐτό, τὸν ἠνάγκασεν εἰς παραίτησιν ἢ ὁποία ἔλαβε χώραν τὴν 22 Ἰανουαρίου 1921.

Ὁ Ράλλης ἔχαψε καὶ αὐτὸ τὸ χάπι, καὶ κάθησε εἰς τὴν γωνιάν του, κυττάζων τὸν βασιλέα εἰς τὰ μάτια, γιὰ νὰ ψυχολογήσῃ, καὶ ἰδῆ μήπως μὲ τὴν τελευταίαν στάσιν :

— Μήπως δυσαρεστήθηκε ὁ ἀναξ!

Τέσσαρες ἡμέρες πρὶν παραιτηθῆ ἡ κυβέρνησις τοῦ Ράλλη, ὁ ἐν Παρισίοις ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος, διεβίβαζεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὸ σοβαρὸν ὑπόμνημα τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ Μέγας ἑλλην πολιτικὸς ἂν καὶ ἐξόριστος καὶ διωχμένος εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ἂν καὶ συκοφαντεῖτο καὶ ὑβρίζετο καθημερινῶς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀπὸ τὰ ὄργανά της, ἂν καὶ οἱ ὀπαδοὶ του κατεδιώκοντο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ λόγῳ μόνον καὶ μόνον ὅτι ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, δὲν ἀπόκει νὰ ἐργάζεται γιὰ τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα.

Ἔλεγε λοιπὸν ὁ μέγας πολιτικὸς, εἰς τὸ ὑπόμνημά του ἐκεῖνο :

«Τὴν 23 λήγ. μηνός, ἔλαβα ἐκ Λονδίνου εἰς τὴν Νίκαιαν ὅπου εὐφροσκόμηνη τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου μοὶ ἀνεκοινοῦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἄγγλου πρωθυπουργοῦ, ὅπως μὲ συναντήσῃ εἰς Παρισίους ὅπου μετέβαινε διὰ τὴν Συνδιάσκεψιν...»

Καὶ συνεχίζων ὁ Βενιζέλος, λέγει, ὅτι ἐπῆγε νὰ τὸν συναντήσῃ. Ἐκεῖ, πῆγε καὶ τὸν εἶδε ἐκ μέρους τοῦ ἄγγλου πρωθυπουργοῦ ὁ κ. Κέρρ, ὁ ὁποῖος τοῦ διεβίβασε τὰ ἑξῆς :

«Ὅτι οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν ἐπέμεναν εἰς τὴν τροποποίησιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας.

Ὅτι ἐζήτησαν ὅπως ἡ νέα συνδιάσκεψις ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, συνέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Βενιζέλος τοῦ ἀπήντησεν :

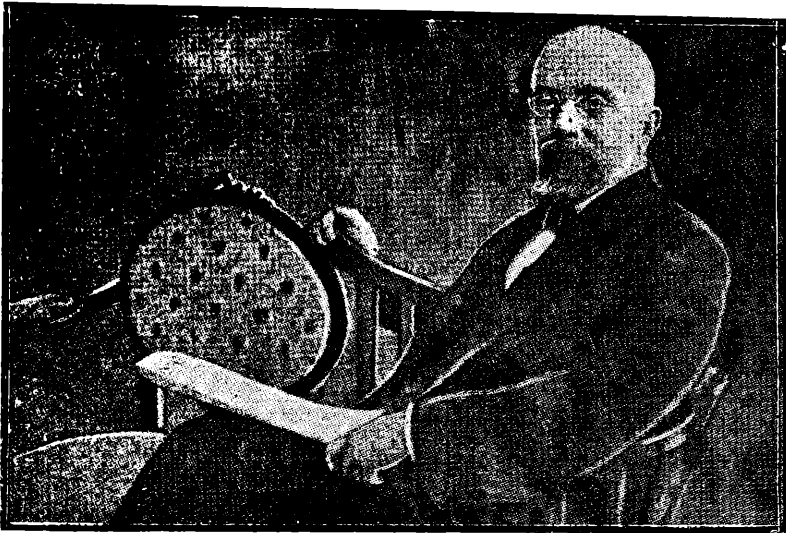
— Ὅτι τὸ σπουδαιότερον διὰ τὴν ἀνθρώπιότητα ἀποτέλεσμα τοῦ μεγάλου πολέμου, ἦτο ἡ ἐξαφάνισις τῆς Τουρκίας θὰ ἦτο λοιπὸν, ἀτιμωτικὸν διὰ τὸν σημερινὸν πολιτισμόν, ἐὰν παλινφθῶν, ἀνασυνέθετε τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐτόνισε τὴν εὐθύνην ἣν θὰ εἶχον οἱ σύμμαχοι, ἐπαναφέροντες τὴν Τουρκίαν ἐπὶ ἑδαφῶν ἀποσπασθέντων ἕξ αὐτῆς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐπὶ ἑδαφῶν δηλαδή, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν πλειοψηφεῖ ὁ τουρκικὸς πληθυσμός. Ἐζήτησε νὰ ἐνισχύ-

σουν οἱ Σύμμαχοι καὶ τὴν τότε ἑλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ τὸν μαχόμενον ἑλληνικὸν στρατὸν, διότι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν μάχεται διὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλὰ διὰ τὰ συμμαχικὰ τοιαῦτα.

Ὁ Κέρρ τοῦ ἀπήντησεν.

— Ἀδύνατον ἢ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, νὰ προτείνῃ τοιοῦτον τι εἰς τὸν ἀγγλικὸν λαόν, ἐφ' ὅσον εἰς τὸν θρόνον εὐρίσκεται ὁ Κωνσταντῖνος.

Ὁ Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος κατὰ τὸ 1915, μετὰ τὴν πρώτην μετὰ τοῦ βασιλέως διαφάνειαν του.

νὰ εἶπῃ τὴν γνώμην του, οὔτε δύναται νὰ ὑποδείξῃ τοιοῦτον τι εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἐκ φόβου μήπως αὐτὴ, πράξῃ τὰ ἐνάντια, ἀπὸ ὅσα τῆς ὑποδεικνύει ὁ Βενιζέλος.

Τέλος ὁ Βενιζέλος εἶπε τί θὰ ἔκαμνεν αὐτὸς ἐὰν ἦτο κυβερνήτης.

Θὰ περιώριζε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐντὸς τοῦ δοθέντος εἰς ἡμᾶς τμήματος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου, ὅρια τὰ ὅποια μοροῦσε νὰ κρατήσῃ με ἐλάχιστον στρατὸν καὶ ἐλάχιστα ἔξοδα, κρατῶν μόνον δύο ἡλικίας καὶ ἀποστρατεῶν τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν, ἀνακουφίζων ἔτσι τὴν χώραν καὶ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος

— Ὁ Κέρρ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ τὰ ἀναφέρῃ ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν ἄγγλον Πρωθυπουργόν, ὅστις θὰ:

— Θὰ ζητήσῃ νὰ σᾶς εἰδῆ, εἶπεν εἰς τὸν Βενιζέλον.

— «Πράγματι, γράφει ὁ Βενιζέλος εἰς τὸ ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, κληθεὶς μετέσχον τοῦ χθεσινοῦ πρωῖνου προγέματος τοῦ Λώυδ Τζώρτζ.

— «Ὁ ἄγγλος Πρωθυπουργός, μοῦ ἐξήγησεν, ἐξακολουθεῖ ὁ Βενιζέλος, ὅτι ἡ δημοσία γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ μετεβλήθη οὐσιωδῶς, ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ὅτι φοβεῖται μήπως εὐρεθῆ, θέλων νὰ προστατεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν, πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ὥστε λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀντιδράσεως τῶν Ἰταλῶν καὶ Γάλλων, δὲν δυνηθῆ μέχρι τέλους, νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀντίληψίν του.

«Μὲ ἠρώτησεν, ἐὰν πιστεύω ὅτι κατόπιν τοῦ νέου διαβήματος τῶν συμμαχῶν, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, θὰ ἐπειθέτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Θρόνον του διευκολύνων τὴν Ἑλλάδα.

«Ἀπήνησα ὅτι οὐδεμίαν τοιαύτην ἐλπίδα ἀφίνει ἢ μέχρι τοῦδε πολιτεία τοῦ Βασιλέως...

«Ὁ ἄγγλος Πρωθυπουργός τότε μοῦ ἐσῦστησε νὰ μεταβῶ εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ νὰ προσπαθῆσω νὰ πείσω τὸν λόρδον Βέρνχαμ. τὸν λόρδον Νόρθκλιφ καὶ ἐν γένει πάντας τοὺς ἰθύνοντας τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πολλὰ πολιτικὰ πρόσωπα, ὧν μοῦ ἔδωκεν σημείωσιν.

«Μοῦ συνέστησε δὲ νὰ μεταβῶ ἀμέσως, ἵνα προληφθῆ ἡ ἐνδεχομένη δυσμενὴς τροπὴ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἐπιστρέψω καὶ πάλιν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς Συνδιασκέψεως, ἵνα παρακολουθῆσω τὸ ἔργον τῆς ἐκ τῶν παρασκηνίων.

«Τοῦ ὑπεσχέθη ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως».

Παρακάτω ὁ Βενιζέλος ἐκθέτει ὅτι ὁ Ἀγγλος πρωθυπουργός τὸν ἠρώτησεν :

— Μέχρι ποίου σημείου θὰ ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ ὑποχωρήσῃ ἀέναντι τῶν Τουρκικῶν ἀξιώσεων, μὲ μικροτέραν τῆς ζημίαν.

«Ὅλας τὰς δυνατὰς ὑποχωρήσεις τὰς ἐκάμαμεν, τοῦ ἀπήνησεν ὁ Βενιζέλος, κατὰ τὴν διαπραγματεύσιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης.

Παρακαλοῦσε δὲ εἰς τὸ τέλος, ὁ Βενιζέλος, τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, νὰ θεωρήσῃ τὸ ὑπόμνημά του ἐκεῖνο ὡς ἔχον χαρακτῆρα ἀπολύτως προσωπικῆς ἐμπιστευτικῆς ἀνακοινώσεως.

Περιστὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ τόσον ἐμπιστευτικὸν

τὸ ἐκράτησε ἢ κυβέρνησις, ὥστε τὸ... ἔδημοσίευσαν ὁλόκληρον, μετ' ὀλίγον, αἱ «Ἀθηναί» τοῦ κ. Γ. Πάπ.

Καὶ μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Ράλλη, ὁ Γούναρης δὲν ἐτόλμησε νὰ σχηματίσῃ αὐτὸς κυβέρνησιν, διασκευάσας μίαν κυβέρνησιν Καλογεροπούλου, ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων.

Ὁ Καλογερόπουλος, γενόμενος πρωθυπουργός, ἐδήλωσεν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῆς Ἀντάντ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι :

— Πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεώς του ἦτο ἡ στενὴ συνεργασία του μετὰ τῶν συμμάχων καὶ ἡ διατήρησις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν «ὡς ἐλάχιστον ὄριον τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν συμφερόντων».

Καὶ ἐνῶ ἔλεγεν αὐτὰ εἰς τοὺς Πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους δημοσιογράφους ἔκανε δηλώσεις καὶ ἐβεβαίωσε :

— «Ὅτι... οὐδέποτε ἀνέγνωσε τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν» !

Ποίους ἄραγε ἐνέπαιζε.

Τοὺς Πρέσβεις ἢ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν !

Ἡ καὶ τοὺς δύο :

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν

Ἡ καταψήφισις τοῦ Βενιζέλου, δὲν ἀνεστάτωσε μόνον τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ καὶ τὸν στρατὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ὁποῖος, εἶχε περιπέσει πλέον εἰς ἀναρχικὴν κατάστασιν.

Ὁ κατώτερος δὲν ἤκουεν τὸν ἀνώτερον. Οἱ φίλοι τοῦ νέου καθεστῶτος ἀξιωματικοὶ ἔφευγον, ἄνευ ἀδείας καὶ διαταγῆς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, «ἐνῶ μερικοὶ Βενιζελικοὶ καὶ ἀνώτεροι δυστυχῶς, δειλιάσαντες (ἐννοεῖ τὸν Γεώργιον Κονδύλην) ἔφυγαν κρυφίως, ζητοῦντες νὰ σωθοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν» γράφει ὁ ἀντικαταστάτης τὸν κ. Παρασκευόπουλον, νέος ἀρχιστράτηγος τῆς στρατιᾶς Ἀναστ. Παπούλας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστασις εἰς τὸν στρατὸν χειροτέρευεν καὶ ἀπὸ διαδόσεις, ὅτι ἐπίκειται κίνημα τῶν ἀξιωματικῶν διὰ νὰ ἐπαναφέρων τὸν Βενιζέλον, ὁ Βενιζέλος ἔστειλεν «τρὶς-ἐπεῖγον» ἐμπιστευτικὸν τηλεγράφημα, δι' οὗ εἰδοποίησε τὸν ἀρχιστράτηγον, συνιστῶν εἰς τὸν στρατὸν :

«Νὰ παραμείνῃ πιστὸς εἰς τὸν καθῆκον του, φύλαξ τῆς διὰ τοῦ αἵματός του δημιουργηθείσης Μεγάλης Ἑλλάδος».

Ἐλεγε δὲ παρακάτω συμβουλευὼν τὸν στρατὸν.

«Νὰ μείνῃ ἐνωμένος, ὅπως προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν σχηματισθησομένην νέαν κυβέρνησιν τῆς χώρας, ὁ στρατὸς δὲν δύναται

νά στασιάσῃ·κατὰ τοῦ λαοῦ, διότι θὰ ἔπαυεν τότε νὰ εἶναι ἔθνικὸς στρατὸς καὶ θὰ ἐγίνετο στρατὸς Πραιτωριανῶν»

Συγχρόνως ἡ πτώσις τοῦ Βενιζέλου ἐνίσχυσε καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, κατὰ συνέπειαν τὸ τουρκικὸν κίνημα, οἱ δὲ Ἴταλοι μὴ παύοντες νὰ υποβλέπουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐθεώρησαν πλέον τοὺς ἑαυτοὺς των ἐλευθέρους νὰ τροφοδοτοῦν δι' ὄπλων, πολεμοφοδίων καὶ τροφῶν τὸν Κεμάλ, κατὰ τῶν πρώην, ἔστω καὶ τυπικῶς, συμμάχων των Ἑλλήνων, συνεχίζοντες τὴν διαγωγὴν ἣν ἔδειξαν, ἀπέναντι τῶν παλαιῶν των συμμάχων Γερμανῶν....

Ἡ Νέα Ἐφεσος, ἡ Ἀττάλεια ἔγειναν κέντρον διαμετακομίσεως ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων, τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο εἰς τὸν Κεμάλ,

Ἐπειδὴ δὲ κατόπιν τῶν προαναφερθέντων ἔπαυσεν ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Κεμάλ, ὑπὸ τῶν συμμάχων, καμμία πλέον νηοψία δὲν ἐνηγοεῖτο εἰς τὰ πλοῖα τὰ τροφοδοτοῦντα τὸν Κεμάλ.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐμερίμνησε διόλου νὰ ἐφοδιάσῃ δι' ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ἐγκαταλείψασα τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς. Ἔτσι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1921, εὐρέθη πολὺ κατώτερος εἰς ὄπλα, πολεμοφόδια, ὑλικά πολέμου καὶ τροφὰς ἀπὸ τὸν κεμαλικὸν στρατόν. Τὰ γεγονότα κατόπιν ἐπῆλθαν ραγδαίως. Τὰ ἀναφερόμεν ἐν ὀλίγοις.

Ἡ μεταβάσις εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Καλογερόπουλον ἑλληνικὴ ἀποστολή, ἔδειξε μεγάλην αἰσιοδοξίαν. Παρέστησεν ὡς εὐκόλον τὴν προέλασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μέχρις Ἀγκύρας καὶ τὴν καταδάμασιν τοῦ Κεμάλ, ὁ Σαρηγιάννης μάλιστα, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, εἶχε καὶ ἰδικόν του σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἀπεδείκνυεν ὅτι τοῦτο ἦτο ἓνας ἀπλοῦς περίπατος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

— Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἔμπρός, τοὺς εἶπαν οἱ ἐγγλέζοι!

— Οἱ Τούρκοι, ἀφ' ἐτέρου, ἐφαρμόζοντες τὴν αἰώνιον μικροπόνηρον πολιτικὴν των, προσεπάθουν νὰ παρελκύσουν τὰ ζητήματα, ἕως ὅτου ὀργανωθοῦν καλύτερον.

Ἔργα καὶ ἡμέραι ἀνοήτων

Ἀφίνομεν πρὸς στιγμὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ Βενιζέλου, καὶ ἀναγράφωμεν ἐν ὀλίγοις, τὰ ἐπακολουθήσαντα, τῆς πρώτης Νοεμβρίου, τρομερὰ γεγονότα, πρῶτον διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι σχετικὰ τῆς καταδειξεως τῆς ὑπεροχότητος τοῦ Βενιζέλου, ἀπέναντι τῶν μικρῶν του ἀντιπάλων καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ καταδειξις τῆς ἀνικανότητος τῶν ἀνθρώπων τούτων, οἱ

ὅποιοι ἄνευ συναισθήσεως, ἀνέλαβον εἰς τὰ χέρια των, ἓνα μέγα ἔργον ἄνευ συνειδήσεως τὸ χάλασαν καὶ ἄνευ τάξεως, ἔξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ καλοῦν τὸν ἑλληνικὸν λαόν, νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς τὸ κατὰ τοῦ Βενιζέλου ἔργον των.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλαι αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν, καὶ ὅλη ἡ πορεία των, δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο, παρὰ μία ἀστοχία ἐπὶ ἄλλης ἀστοχίας καὶ μιὰ ἀποτυχία ἐπὶ ἄλλης ἀποτυχίας. θὰ τὸ ἀναφέρωμεν τὸ ἔργον τῶν χρονογραφικῶς, σημειοῦντες μόνον τὸ μέγεθος τῆς ἀποτυχίας.

Ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν δρόμον τοῦ μαρτυρίου της

Εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, ἀπεφασίσθη, ἡ ἀναθεώρησις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, κατ' ἀρχήν.

Ἡ ἀποστολὴ ἑξεταστικῆς ἐπιτροπῆς διεθνοῦς εἰς Θράκην καὶ Μικρὰν Ἀσίαν ἵνα ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ χαράξῃ τὰ νέα σύνορα.

Ὁ Καλογερόπουλος δὲν θέλησε ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν, πρὶν νὰ ρωτήσῃ τὴν ἔθνοσυνέλευσιν.

Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἔθνοσυνέλευσις διὰ τοῦ ψηφίσματός της τῆς 15ης Φεβρουαρίου, ἀπέρριψεν «ὀμοθυμῶς καὶ παμψηφεί», τὰς προτάσεις αὐτῆς. Κατόπιν τῆς ἀπορρίψεως ἡ Συνδιάσκεψις ἐσκέφθη ἄλλην λύσιν. Πρὸς τούτοις ἤρχισεν νεαὶ συσκέψεις, διὰ νὰ ἐξεύρῃ νέας λύσεις.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Καλογερόπουλος, ἐπὶ παντὸς ἀναφουμένον ζητήματος, ζητοῦσε προθεσμίας, γιὰ νὰ συνεννοηθῇ «μὲ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιόν τῶν Ἀθηνῶν», ἠναγκάσθη ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας νὰ τοῦ εἰπῇ μίαν ἡμέραν.

— Ἀφοῦ δὲν εἴσαθε ἐσεῖς ὁ ὑπεύθυνος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, τότε σᾶς παρακαλοῦμεν, μετακαλέσατε εἰς Λονδῖνον, τὰ μέλη ἐκεῖνα τῆς κυβερνήσεως, τὰ ὅποια φρονεῖτε ὅτι ἐκπροσωποῦν τὴν γνώμην τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας, ἐν τῇ ἔθνοσυνελεύσει.

Καὶ ὁ Καλογερόπουλος ἐτηλεγράφησεν νὰ ἔλθῃ ὁ Γούναρης εἰς τὸ Λονδῖνον.

Καὶ πράγματι ὁ Γούναρης τὴν 20 Φεβρουαρίου, ἔφθασεν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ συνεσκέφθη μὲ τοὺς πρωθυπουργοὺς τῆς Ἀντάντ.

Ἀποτέλεσμα τῶν συσκέψεων αὐτῶν ἦτο ἡ.....ὀριστικὴ τροποποίησις τὰς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἠκυροῦτο ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐδίδοντο εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ στενά, ἀλλὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, ὑπὸ ἓνα ψευτοαυτόνομον καθεστῶς τὸ βιλαέτιον τῆς

Σμύρνης. Ἡ δύναμις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἤϋξανεν, ὁ οἰκονομικὸς καὶ διοικητικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῆς Τουρκίας, ἐχαλαροῦτο.

Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἦτο δυσμενὴς διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ εὐμενὴς διὰ τὴν Τουρκίαν ὡσὰν ἡ Ἑλλάς νὰ ἦτο ἠττημένη καὶ ἡ Τουρκία νικητὴς.

Ἀφίνετο ὁμῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Θράκη, ὅπως ἐχάραξεν ταύτην ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Κατόπιω ὁμῶς διὰ κρυφίων καὶ ὑπερανθρώπων ἐνεργειῶν τοῦ Βενιζέλου, καὶ ἐπιμονῆ τῆς Ἀγγλίας, ἐδέχθησαν οἱ σύμμαχοι, νὰ διατηρηθῇ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὸ Βιλαέτιον τῆς Σμύρνης.

Οἱ ὄροι οὗτοι, ἐὰν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν, τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν πρώην συμμάχων της, δὲν ἦσαν ἄσχημοι δι' ἡμᾶς.

Ἦτο τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν ὅσων ἠμπορούσαμε νὰ σώσωμεν μετὰ τὴν γκάφα τὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν καὶ νὰ φέρωμεν τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἔτσι θὰ προλαμβάναμεν καὶ τὴν σύναψιν χωριστῆς εἰρήνης τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἡ ὁποία, τόσον κατόπιν μᾶς ἐστοίχισε.

Ἐὰν δὲ ἡ Τουρκία ἤρνετο νὰ δεχθῇ τοὺς ὄρους τούτους, τότε οἱ σύμμαχοι ἐδήλωσαν, ὅτι θὰ τοὺς ἐπιβάλλουν πολεμικῶς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Μία βᾶσις κοινῆς ἐκστρατείας, μὲ τὴν βεβαίαν ἐλπίδα, δι' ἡμᾶς, βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς 25 Φεβρουαρίου.

Ἀλλὰ ἡ κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν εἶναι πονηρᾶς καὶ κακοβούλου σκέψεως. Διακρίνασα διαφωνίαν μεταξὺ τῶν συμμάχων, καὶ ἰδίως Ἀγγλων καὶ Γάλλων, ἀπέρριψε τοὺς ὄρους τούτους, ὅχι διότι ἐθεωροῦντο ὡς μειοῦντες τὴν Ἑλλάδα, ἀπέναντι τῶν ἀντιπάλων της, ἀλλὰ μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα ὅτι θὰ βάλῃ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἀγγλους νὰ..... πιαστοῦν!

Μικροπονήρων μεγαλοφυΐαι!

Τὸ ὅτι ὁμῶς ἡ «Ἡνωμένη ἀντιπολίτευσις» ἐψεύδετο καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους καὶ πρὸς τὸν λαὸν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸν της, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τῶ ἐξῆς:

Μὲ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὄρων ἐκείνων θὰ ἐπετύγχανεν τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν καὶ διὰ τῶν ἐκλογικῶν προγραμμάτων της ὑπέσχετο εἰς τὸν λαόν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς σῆμα τῶν ἐκλογικῶν, κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς πρώτης Νοεμβρίου, εἶχον τὴν «ἐλῆα» τὸ σύμβολον τῆς εἰρήνης.

Θὰ ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Γούναρης, ἐπανερχόμενος ἐκ Λονδίνου, νὰ κομίσῃ πράγματι κλάδον ἐλαίας εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς εἰρήνης καὶ οὐδετερότητος τὸ ὁποῖον ἐκήρτυτε ἀπὸ τὸ 1915.

Ἄλλὰ δυστυχῶς ἡ ἀνακόλουθος, ὅπως εἶπωμεν καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὸν λαὸν καὶ πρὸς τοὺς συμμαχοὺς, κυβέρνησις τοῦ Γούναρη—Καλογεροπούλου, δὲν ἠκολούθησε τὴν σφύρα αὐτὴν κατεύθυνσιν, ἀλλὰ εὐρισκομένη ἀκόμη εἰς τὸ Λονδῖνον, διέταξε τὴν προέλασιν πρὸς Σαγγάριον, τὸν Μάρτιον τοῦ 1921, ἡ ὁποία ἤλθε νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν ἠθικὴν μείωσιν τῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν στρατιωτικὴν τοιαύτην.

Καὶ πότε :

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βενιζέλος, ὡς ἀναφέρωμεν ἀνωτέρω, ἐδήλωνε εἰς τὸ ὑπόμνημά του, ὅτι θὰ περιορίζετο ἐντὸς τοῦ ὁρίου τοῦ δοθέντος εἰς ἡμᾶς, διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, Βιλαετίου τῆς Σμύρνης καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου, θ' ἀπεστράτευε τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, κρατῶν μόνον δύο ἡλικίας καὶ θὰ ἔσωζε τὸν τόπον.

Ἄλλὰ ἐκτὸς τούτου ὁ Γούναρης εἰς τὴν συνδιάσκεψιν ἐκείνην ἔκαμε καὶ ἄλλες γκάφες.

Ἐγκατέλειπε τὸ ζήτημα τῶν Δωδεκανήσων καὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς φίλους του καὶ συμμαχοὺς του, ἐπ' ἀνθελληνικῇ πολιτικῇ, Ἰταλούς.

Εἶπεν δὲ ὅτι:

—Ζήτημα Δημοκρατίας Πόντου δὲν ὑπάρχει διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὅταν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, κατόπιν, ἀπεκρίθη ὁ Γούναρης, διὰ τὴν ἠρχισεν νέον πόλεμον, ἕνα σκληρὸν πόλεμον, ὑπὸ τὰς χειρίστας τῶν συνθηκῶν, πόλεμον εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκετο ἄνευ Συμμάχων, ὑπὸ οἰκονομικὸν ἀποκλεισμὸν καὶ μὲ φανερὰν ἀντίθεσιν ὑπὸ Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας, δὲν θέλησε νὰ ἀπαντήσῃ.

Καὶ ὅμως ὁ λαὸς φωνάζει καὶ σήμερον ἀκόμη, κατὰ τοῦ Βενιζέλου, διότι ἔστειλε δύο Μεραρχίας εἰς τὴν Οὐκρανίαν, διὰ νὰ ἔχωμεν δικαίωμα νὰ καταλάβωμεν τὴν Σμύρνην, οὐδὲν ὅμως λέγει διὰ τὴν ἄνευ λόγου σφαγὴν τοῦ Σαγγαρίου.

Καὶ ἀνελάμβανεν καὶ διέτασεν τοιοῦτον πόλεμον ὁ Γούναρης ὁ ἴδιος ἐκεῖνος Γούναρης ὁ ὁποῖος εἰς τὸ 1915 ἔλεγεν ὅτι, ὁ Βενιζέλος ἂν καὶ εἶχε τὴν πλειοψηφίαν, δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ κηρύξῃ πόλεμον, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ διὰ . . . . . δημοψηφίσματος τὸν λαὸν, ὁ Γούναρης λέγομεν, αὐτός, ἐνῶ ἔλεγεν αὐτὰ ἐκήρυττεν πόλεμον χωρὶς νὰ ἐρωτηθῇ, ὅχι τὸν λαὸν, ἀλλὰ οὔτε τὴν ἐθνοσυνέλευσιν.

Καὶ τοῦτο ἐνῶ τὰς ψήφους τοῦ λαοῦ, τὰς εἶχε λάβει ἀκριβῶς διότι μιλοῦσε ἐναντίον τοῦ πολέμου.

Ἄλλα ἡ προέλασις αὐτὴ ἐπεβάλλετο διὰ νὰ παραπλανηθῇ ὁ λαός. Ἐντὶ ἀποστρατεύσεως ἐκλήθησαν νέες ἡλικίαι καθ' ἃς καὶ ἄφινε νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τοῦτο εἶναι θέλησις τῆς Ἀγγλίας, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Τσάμπερλαϊν ἐδήλωνεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὅτι :

— « Ἡ Βρεττανικὴ κυβέρνησις ἔχει ἀναλάβει ὑποχρέωσιν **νὰ μὴ βοηθήσῃ δι' οὐδενὸς τρόπου τὴν Ἑλλάδα**, κατὰ τὸν διεξαγόμενον σήμερον πόλεμον. Τὰ ἴδια ἐδήλωνε καὶ ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις. Τὰ ἴδια ἐπανέλαβε μὲ βαρύτερον ὕφος ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργός, εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων εἰς ἐπερώτησιν τοῦ βουλευτοῦ Χέρμπερτ.

Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐπισήμων τούτων δηλώσεων τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Γούναρη καὶ διὰ τοῦ γνωστοῦ διαγγέλματός της καὶ διὰ τῶν δηλώσεών της, ἐνέπαιξε τὸν λαόν, ἀποκρύψασα τὴν ἀλήθειαν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας αἱ τρεῖς δυνάμεις, ἐγνωστοποιοῦν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὅτι τῆς ἀπαγορεύουν τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ νηοψίας..

Διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς ἤρνοῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ν' ἀναγνωρίσῃ εἰς αὐτὴν τὸ ὅτι εὐρίσκετο εἰς.....ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἰδιότης δηλαδὴ ἡ ὁποία παρεῖχε εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας.

Πρὸς τὴν Ἀγκυραν

Ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Μαρτίου 1921 ἦταν μιὰ ἐπιπολαιότης τῆς κυβερνήσεως. Μὲ τὴν τάσιν νὰ παραπλανᾷ εἰς ὅλα τὸν λαόν, κατήντησε νὰ παραγνωρίσῃ καὶ ἡ ἰδία τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ διὰ τοῦτο ἀπέτυχεν καὶ ἡ ἐπιχείρησις αὐτή, μὲ μεγάλας πολιτικὰς συνεπειὰς εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος.

Τὸν Ἰούνιον ἐπενέβησαν καὶ πάλιν αἱ Δυνάμεις ζητοῦσαι νὰ μεσολαβήσῃ. Τοὺς ὄρους τῆς νέας αὐτῆς μεσολαβήσεως, ἔσπευσεν ὁ Βενιζέλος νὰ καταστήσῃ γνωστοὺς εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Ἦσαν ὀλίγον βαρύτεροι τῶν προηγουμένων.

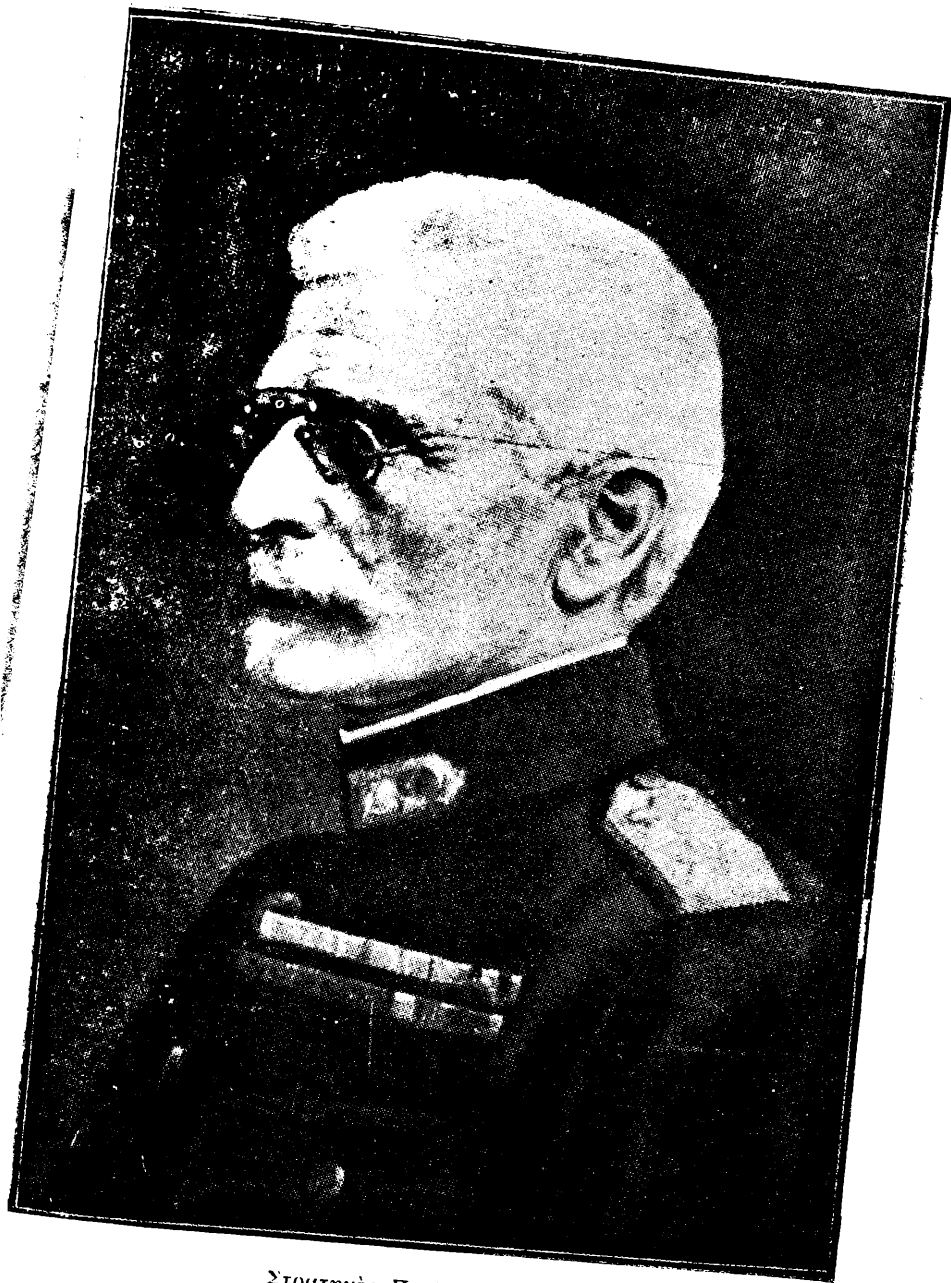
Καὶ συνίστα παραδοχὴν.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤρνήθη.

Ὁ Βενιζέλος ἐξηκολούθει ἐξ Εὐρώπης νὰ τὴν συμβουλεύει καὶ νὰ τῆς ὑποδεικνύῃ.

Ἡ κυβέρνησις ἐφέρετο κατὰ κρημῶν.

Ἔτσι ἀπεφασίσθη καὶ ἤρχισεν ἡ πρὸς τὴν Ἀγκυραν προέλασις τῆς 1 Αὐγούστου. Ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Πολίτης ἐγκαίρως ὑπέδειξαν νὰ μὴ γίνῃ ἡ ἐκστρατεία αὐτή. Ἀλλὰ ποῖος θὰ τοὺς ἤκουε. Καὶ ἐγίνειν, καὶ εἶναι γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματά της.

Στρατηγός Π. ΔΑΓΚΛΗΣ

Ὁ Γούναρης ὁμιλῶν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1921, ἀμολόγησεν τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, προσθέσας ὅτι «ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις μας ἀποτελοῦσε τὴν βάσιν τῆς πολιτικῆς μας καταστάσεως καὶ ἐνεργείας. Δυστυχῶς ὅμως, κυρίως, ὁ ἐχθρὸς δὲν ἤχθη εἰς ὑποταγήν.

Νέα ἀνανδρία τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς. Ἀποβλέπουσα ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν λαόν, ὅτι τὰ χάλια εἰς ἃ ἦλθεν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ μείωσις τῆς ἐξωτερικῆς τῆς θέσεως, ὀφείλονται εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἀφοῦ ἠθέλησε πρῶτα, νὰ καλύψῃ τὸν λαόν, διὰ τῆς ἐνοχῆς αὐτῆς, θεσπίσασα τὸ δημοψήφισμα, τῶρα θέλησε νὰ ρίξῃ τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ στρατοῦ.

Καὶ προσέθεσε εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν:

— Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καταστάσεως ταύτης (τῆς στρατιωτικῆς) ὀφείλομεν νὰ διαρροθμίσωμεν τὴν περαιτέρω ἡμῶν ἐνέργειαν . . . . . Ἡ ὅλη ὑπόθεσις ἡμῶν εἶναι σύμπλεγμα περιπελεγμένων περιστάσεων».

Ἄλλὰ ἦσαν λόγια τῶν θελότων ν' ἀπατήσουν τὸν λαόν.

Ἡ ἀλήθεια ἦταν μιὰ. Ἡ Ἑλλάς ἂν δὲν ἔκαμνε τὴν ἀνοησίαν τῆς 1 Νοεμβρίου καὶ τὸ ἔγκλημα τῆς 6 Δεκεμβρίου, θὰ διετήρει τὰς συμμαχίας τῆς, καὶ ἀπὸ κοινῆς συνεννοήσεως μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, θὰ ἐπεδίωκε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρών.

Ἡ μιὰ ποῦ ἐξεδιώχθη ἡ Ἑλλάς, ἐκ τῆς συμμαχίας θὰ ἔπρεπε νὰ περιορίσῃ τὴν ἀκτίνα τῆς δράσεώς τῆς καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν κατάστασιν.

Ἡ «στρατιωτικὴ κατάστασις» ποῦ ἐπεκαλέσθη ὁ Γούναρης ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς κακῆς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀποτυχιῶν τῆς, τῶν διαρκῶν.

Ἐπὶ διαφοροτικᾶς πολιτικᾶς συνθήκας, διάφορον ἐντελῶς, θὰ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιχειρήσεων. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ, ἐγένετο ἀποθεωτικὴ ὑποδοχὴ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του, ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τὸ μέτωπον, πρὸς ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν.

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἔδωσε ψῆφον ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Κομβολόγιον ἀπωλειῶν καὶ ἀνομιῶν

Ἐπηρεολούθησεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γούναρη καὶ τοῦ Μπαλατζῆ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ ἔλλειψις χρημάτων. Ἡ διχοτόμησις τοῦ νομίσματος τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ στρατοῦ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, χωρὶς ὅπλα χωρὶς τροφάς, ἢ μᾶλλον μὲ βρώμικας τροφάς, χωρὶς ἀνεφοδιασμόν, χω-

ρίς ἰατρικὴν περίθαλψιν, ἢ ἀπάνθρωπος καταπόνησις τῶν ἀνδρῶν ποῦ ἦσαν εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρός, χωρὶς νὰ τοὺς ἀντικαθιστοῦν.

Ἡ διαρροὴ τοῦ στρατοῦ, τῶν φίλων δηλαδή τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν Ἑλλάδα, δι' εἰδικῶν ἀδειῶν. Οὐδεὶς ἐπέστρεφεν πλέον εἰς τὸ μέτωπον. Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποσύνθεσις τοῦ στρατοῦ καὶ κατάπτωσις τοῦ φρονήματός του. Ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐμπειροπολέμων Βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν, δι' ἀνικάνων καὶ ἀμάχων καραβανάδων τῶν καφενεῶν.

Ἡ ἡττοπαθὴς ἀρθρογραφία, τοῦ κυβερνητικοῦ τύπου τῶν Ἀθηνῶν, καλοῦντες τὸν στρατὸν, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ σπίτια του, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προστεθοῦν—δυστυχῶς—καὶ τὰ προδοτικὰ ἄρθρα τοῦ Κονδύλη, τὰ γραφόμενα εἰς τὰ φύλλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ ὁποῖα συνεβούλευον τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας τοῦ μετώπου, νὰ πάρουν τὰ ὄπλα των καὶ νὰ φύγουν ἐγκαταλείποντες τὸν ἀγῶνα, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Κεμάλ, ἔρριπτεν δι' εἰδικῶν ἀεροπλάνων εἰς τὰς ἑλληνικὰς γραμμάς.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Κυβέρνησις, ἔχασε τὸ Βορειοηπειρωτικόν. Ἔχασε τὸ Ποντιακόν. Ἔχασε τὸ Δωδεκανησιακόν. Ἔχασε τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς προτεριαιότητος, ἂν μὴ ὄχι κατοχῆς ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Γούναρης καὶ ὁ Μπαλτατζῆς, εἰς τὴν Εὐρώπην δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν παρὰ τῶν Δυνάμεων τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Συνθήκης τῆς Δυτικῆς Θράκης, καὶ τοῦτο ἔνεκεν τῆς ἐκκρεμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ Δυναστικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἡμπόδιζε τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐμφανίζεται ἐγκύρως ἀπέναντι τῆς Ἀντάντ.

Ἔχασαν τὴν συνθήκην τῶν Μειονοτήτων. Ἀπέτυχον αἱ προσπάθειαι των, πρὸς σύναψιν δανείου. Καὶ οὐδὲν ἔκαμαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ. Δὲν κατώρθωσαν δὲ νὰ στηρίξουν καὶ τὸν Βασιλέα των, ἀπέναντι τῶν συμμαχικῶν Δυνάμεων.

Ἴδου τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πενταμήνου διαμονῆς τοῦ Γούναρη καὶ τοῦ Μπαλτατζῆ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Τὸ ἀποτέλεσμα :

1) Ἀνακοίνωσις τῶν Δυνάμεων ὅτι δὲν θεωροῦν, πλέον, τὴν Τουρκίαν, ἡττημένην ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ἀνηρεῖτο, κατὰ ἑσυνέπειαν ἢ κατάστασις ἢ ὁποῖα εἶχε δημιουργηθῆ, διὰ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἢ ὁποῖα ἔθετε τὴν Ἑλλάδα, εἰς θέσιν νικητοῦ ἀπέναντι τῆς Τουρκίας.

2) Δὲν θεωροῦσαν πλέον, αἱ Δυνάμεις, τὴν Τουρκίαν ἐπικίνδυνον, ὡς ἐπὶ Βενιζέλου, διὰ τὴν ἐν γένει εἰρήνην καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐν

αὐτῇ χριστιανῶν, ἀπεναντίας μάλιστα, εἶπαν, τὴν θέλουν ἰσχυράν, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ σθεναράν καὶ ἀνεξάρτητον ὕπαρξιν.

3) Ἀναγνωρίζουν τὸν Σουλτάνον, ὡς Χαλίφην, ὅλων τῶν Μωαμεθανῶν.

Δι' ὅλα αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμη, ποὺ παραλείψαμεν, καὶ τόσα ἄλλα τρομακτικὰ ποὺ ἐπηκολούθησαν, φέρει ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην ἢ «Ἡνωμένη», ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἱστορίας.

Σπασμωδικαὶ ἐνέργειαι

Ὅταν εἶδε ἡ κυβέρνησις ἐκείνη, ὅτι οὐδεμία ἄλλη, ἐλπίς σωτηρίας, ὑπάρχει δι' αὐτὴν καὶ διὰ τὴν χώραν, ἡ κυβέρνησις τοῦ Γούναρη σπασμωδικῶς, ἄρπαξε νὰ υἰοθετήσῃ τὸ σχέδιον, ποὺ τοὺς ἐπρότεινε, διὰ τοῦ ὑπομνήματός τρου ὁ Βενιζέλος, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1921, καὶ τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ ὁ Ράλλης, ἀλλ' ἀνετράπη δι' αὐτό.

Ἀλλὰ τώρα, δὲν ἦσαν πειὰ αἱ ἴδιαι περιστάσεις! Αἱ νέαι ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων ἦσαν τώρα ἀπείρως δυσμενέστεραι. Ὁ λαὸς ἤρριχισεν νὰ ἀναβράξῃ.

Ὁ Παπούλας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἠτοίμαζεν κίνημα, τόσον κατὰ τῶν Τούρκων, ὅσον καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Τουρκία δὲν θὰ ἐδέχετο, καμμίαν συζήτησιν, ἐὰν δὲν ἐξεκινουῖντο τὰ ἐδάφη της.

Ἴδου τὰ ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς τῆς «Ἡνωμένης» δηλαδὴ ἡ αὐτοτέλεια, τουτέστιν ἡ διάρρηξις τῶν συνθηκῶν. Ἴδου τοῦ ἀποτελέσματα τοῦ ψεύδους. Τῆς πολιτικῆς τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀρνήσεως. Τῆς πολιτικῆς τῆς ψευδοῦς εἰρήνης. Τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀνοήτου καὶ ἀσκόπου πολέμου. Τῆς πολιτικῆς τῆς ἀνλοκολακίας καὶ ἀνλοδουλείας, καὶ προσαρμογῆς τῶν πάντων εἰς ἓνα ἄτομον, ἐπὶ ζημίαι τοῦ Κράτους, τοῦ Ἔθνους, τῆς Πατριδος, ἐπὶ ζημίαι καὶ καταστροφῇ ἐνὸς λαοῦ, καὶ ἐξαφανίσεως ἐνὸς λαοῦ, ἀπὸ μέρη εἰς, τὰ ὅποια χιλιάδας ἔτη ζοῦσε καὶ ἐμεγαλοργοῦσε καὶ ἐθανματοργοῦσε καὶ ἐγιγαντοῦτο, ἐνὸς λαοῦ τὸν ὅποιον ἐπιδρομαὶ βαρβάρων, πόλεμοι, καταστροφαι, δὲν κατόρθωσαν νὰ κλονήσουν καὶ ἤρκεσεν ἡ κακοκεφαλιά ἐνὸς Βασιλέως καὶ μοχθηρία καὶ ἡ ἀρνήσις μερικῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, νὰ ἐξαφανίσουν ἐντὸς 48 ὡρῶν!....

Δύο εἰκόνες

Δι' αὐτὸ ἐμακρογορήσαμεν ὀλίγον εἰς τὰ τραγικὰ γεγονότα τὰ ἀπὸ 1915—1922, κατὰ τὰ ὅποια ἔγεινεν ἡ τεραστία καὶ ἱστορικὴ μονομαχία, δύο κόσμων.

Τοῦ κόσμου τοῦ Βενιζέλου. Καὶ τοῦ κόσμου τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἀρνητῶν καὶ χαλαστῶν τῶν ἔργων του.

Οὐδεμία ἄλλη σελίδα τῆς ζωῆς του, ἀναδεικνύει τὸν μέγαν τοῦτον ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους, καὶ παρουσιάζει ὀλόφωτα καὶ καθαρὰ, εἰς τὸν λαόν, τὰ πνευματικὰ χαρίσματά του, καὶ τὴν ψυχικὴν του δύναμιν, ὅπως τὰ διαδραματισθέντα ἀπὸ τὸ 1912 ἕως τὸ 1922.

Μεγαλουργία. Προφητικαὶ ἐνέργειαι. Κατευθύνσεις εὐστοχοί. Ὑποδείξεις ἀκλόνητοι. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;

Μιὰ Ἑλλάδα ταπεινὴ, φτωχὴ, ἐξηυτελισμένη, ντροπιαζομένη καθ' ἑκάστην ἀπὸ ἓνα ἀρχιχαμάλην τῆς Θεσσαλονίκης, μίαν Ἑλλάδα χωρὶς στρατόν, χωρὶς χρήματα, χωρὶς πλοῖα—γιατὶ τὸ «Κιλίκις» καὶ ἡ «Λήμνος» ἠγοράσθησαν ἐπὶ Βενιζέλου, μίαν Ἑλλάδα ἀηλιτισμένην, χωρὶς πόρους, χωρὶς ἐργασίας, χωρὶς κατευθυνσιν, χωρὶς οἰκονομικὴν πολιτικὴν, μεταναστεύουσαν ἀγεληδὸν καὶ χαμαληδὸν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, κατώρθωσε νὰ τὴν ἀνυψώσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης ἑνὸς Κράτους καὶ νὰ τὴν ἐπεκτείνῃ εἰς τὰ ὄνειρώδη πέρατα τῆς ἀποκαταστάσεώς της, ὡς ἔθνος, νὰ τὴν κάμῃ Δύναμιν, ἰσότιμον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, πού δὲν καταδεχόντουσαν πρὶν καὶ νὰ τὴν ἀτενίσουν, τῶν Δυνάμεων πού μᾶς ὑβρίζαν καὶ μᾶς περιφρονοῦσαν, τὴν Ἑλλάδα τῆς Μπαρμπάτσαινας καὶ τοῦ Παπαστασίου τὴν Ἑλλάδα τῆς Γόρτυνος καὶ τοῦ Τυρνάβου, νὰ τὴν κάμῃ Ἑλλάδα τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Κρήτης, τῶν νήσων, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Μαύρης Θαλάσσης, Ἑλλάδα σχεδὸν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἑλλάδα τῶν Δωδεκανήσων, τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Σμύρνης, τοῦ Μαιάνδρου! Ἑλλάδα αὐτοκρατορίαν πειὰ Βυζαντινὴν. Ἑλλάδα συνάξασαν ὅλα τὰ τέκνα της, ὑπὸ τὰς πτέρυγας της.

Ἑλλάδα πραγματοποιοῦσαν ὄνειρα, Ἑλλάδα ἐπαληθεύουσαν μύθους, Ἑλλάδα ἀνιστῶσαν Μαρμαρωμένους αὐτοκράτορας... Ἑλλάδα πλουσίαν, εὐτυχῆ, ἐκτεταμένην εἰς ἣν θὰ βρῖσκανε ἐργασίαν, ὅλα της τὰ τέκνα, Ἑλλάδα πλουσίαν, χρυσοφόρον, Ἑλλάδα ἔχουσαν πλέον ὅλην τὴν εὐρύτητα καὶ τὴν δύναμιν, νὰ θαυματοουργήσῃ, διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη καὶ νὰ φωτίσῃ, μὲ ἰδικόν της πειὰ πολιτισμόν, καὶ γιὰ τρίτην, τώρα, φορὰν τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀνθρωπότητα...

Νὰ τὸ ἔργον τὸ ἐνεστὸς καὶ τὸ μελλοντικὸν πὺν κατέστρεψαν· οἱ «Κῶτσοι», οἱ Σκουλούδηδες, οἱ Γούναρηδες, οἱ Τσαλδάρηδες, οἱ Δουσανῆδες, οἱ Μπαλατζῆδες, οἱ ἀνθρωποὶ των, οἱ ὀπαδοὶ των, οἱ ὑπ' ἀνθρωποὶ των, τὰ τσιράκια τους, ὁ τύπος των καὶ τὸ σκυλλολοί τους.

Καὶ δὲν κατέστρεψαν τὸ ἔργον μόνον, ἀλλὰ ἐπεξέτειναν καὶ εἰς ἀρνητικὴν δύναμιν, τὸν ὄλεθρον.

Συνέτριψαν καὶ ἠτίμασαν τὸν στρατόν, τὸν νικητὴν στρατόν, τὸν φέροντα τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, δοξοστεφανωμένην εἰς τὰ Βαλκάνια, καὶ τῆς Ἐνατολῆς τὰ πέρατα. Τὸν τίμιον αὐτὸν καὶ υπερῆφανον στρατόν, τὸν ἔκαγαν νὰ φύγη, διὰ ψυχολογικῆς ἐγκληματικῆς πειθαναγκάσεως, σὰν λαγός, πετῶντας τὰ ὄπλα του, χωρὶς ἠθικόν, χωρὶς τιμὴν, χωρὶς ντροπὴν, χωρὶς πατρίδα, καταδιωκόμενον ἀπὸ Τούρκους ἀγροφύλακας καὶ παραδιδόμενον, κατὰ κοπάδια, εἰς χοιζάδες καὶ Τούρκους χωρικούς.

Ἐφάνισαν τὸ ἔθνος, καταστρέψαντες παραπάνω ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριον Ἑλλήνων, ὑπόδούλων καὶ στρατιωτῶν.

Κατέστρεψαν τὴν περιουσίαν του, περιουσίαν ἀνυπολογίστου ἀξίας διὰ τὴν σήμερον, ἀφαντάστου ἀποδόσεως διὰ τὴν αὔριον.

Ἐντὶ ἡ φτωχὴ Ἑλλάς νὰ πάη καὶ νὰ ζήσει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ζωὴν πλουσίαν, ζωὴν εὐτυχῆ καὶ ἀποδίδουσαν, ἔφεραν τοὺς καταστραφέντας, ἀπὸ τὴν πολιτικὴν των, ἀδελφούς μας, γυμνοὺς, νησιτικούς, ἡμιθανεῖς καὶ ἀπελπισμένους εἰς τὸ ἀπομείναν ἐλεύθερον βασίλειον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ τοὺς χωρέσῃ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον αὐτοὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ δημιουργήσουν καὶ ἀποδώσουν καὶ ἀναφανοῦν ὅπως θὰ δημιουργοῦσαν καὶ ἡ ἀπέδιδαν, ἐὰν ἦσαν καὶ ἔμεναν εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἐτσι, δημιούργησαν στενότητα ζωῆς, διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀδυνατοῦσαν νὰ τοὺς διαθρέψῃ ὅλους.

Ἐτσι δημιούργησαν, μελλοντικὸν δημογραφικὸν ζήτημα εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ὁποῖου ἄγνωστα καὶ ἀπρόβλεπτα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματά του.

Ἐτσι ἔκαμαν καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα μας μικρὴ, φτωχὴ καὶ κακομοίρα, διότι ἀλληλοτρογώμενοι, ἀπὸ ἓναν κατηραμένον ἐμφύλιον σπαραγμὸν ἐπικρατήσεως ἀτόμων!

Ἐτσι μᾶς μετέβαλλαν εἰς εἰλωτας τοῦ ἑαυτὸν μας καὶ τοῦ τόπου μας, πὺθὶ θὰ ἦτο τόπος εὐρύτητος, εὐτυχίας καὶ πλούτου, εἰς τόπον μαρτυρίου, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ φύγῃ ἡμπορεῖ, μὲ τὰς Διεθνεῖς ἀπαγορεύσεις καὶ συνθήκας!

Γιὰ τοῦτο ἀκριβαίνει κάθε ἡμέρα ἡ ζωὴ. Γιὰ τοῦτο ἐπέβαλλεν ἡ σημερινὴ κυβέρνησις, 1,200,000 νέους φόρους, στὸν ἀδυνατοῦντα πλέον νὰ βαστάσῃ, καὶ μικρότερα ἀκόμη βάρη, ἑλληνικὸν λαόν.

Γιὰ τοῦτο ἡ κοινωνικὴ ἀναρχία, ἡ κοινωνιστικὴ ἀνησυχία, τὸ μέλλον τὸ ἀβέβαιον, ἡ φυγάδευσις τοῦ κεφαλαίου, τὸ σταμάτημα τῶν ἐργασιῶν, οἱ πάντοειδεῖς δυσκολίες.

Ἄλλα ταῦτα εἶνε ἔργα τῶν πολιτικῶν τῆς «αὐτοτελείας», τῆς ψευδοῦς

ειρήνης, τῶν ἀπερισκέπτων ἐπιχειρήσεων, τῆς ἀρνήσεως, τῆς ἀντιδράσεως, τοῦ μίσους, τῆς τυφλώσεως καὶ τῆς Κωτσοεκμεταλλεύσεως, τῆς ἐκμεταλλεύσεως, δηλαδή, τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ Κώτσου καὶ τοῦ Κώτσου διὰ τοῦ λαοῦ.... Αὐτὲς εἶναι οἱ δύο εἰκόνες.

Ἡ εἰκὼν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τὴν ἔφευρεν καὶ ὅπως τὴν ὄνειρεύετο καὶ ὅπως τὴν ἐπέτυχεν ὁ Βενιζέλος. Καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τὴν ἐπῆραν καὶ τὴν ἀφάνισαν καὶ τὴν κατήνησαν, οἱ μικροὶ ἀντίπαλοί του, εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ νὰ μὴ λησμονηθῆ ποτὲ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ ἓνα ἀκόμη ὄνομα μαῦρο καὶ καταραμένο, τοῦ «**Στεργιάδου**» τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον ὅταν προφέρει κάθε Ἕλληνας, πρέπει τρεῖς φορὰς νὰ πτύη.

Θὰ ἠθέλαμεν νὰ τελειώσωσωμεν ἐδῶ τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ μέγας Ἕλληνας, ἀνῆλθεν ἐκεῖ πού οὔτε ὁ πειρὸς μέγας ποιητής, οὔτε ὁ πειρὸς μέγας φαντασιοκόπος, θὰ φανταζότανε ποτέ. Ἀνῆλθε ὅχι μὲ τὴν φαντασίαν καὶ αὐτός, ἀλλὰ μὲ τὴν λογικὴν κατεύθυνσιν τοῦ μεγάλου πνεύματός του, μὲ τὴν πίστιν τὴν μεγάλην, ὅπου εἶχε πρὸς τὸ ἔργον του, μὲ τὴν θεϊάν του ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα μας. Τὸ ἔργον του, δὲν ἦτο ἔργον οὔτε τυχοδιωκτικόν, οὔτε τυχερόν.

Ἦτο ἔργον ἐπιστήμονος ἐργάτου.

Καὶ γιὰ τοῦτο πολλὰς φορὰς πού τοῦ τὸ χάλασαν οἱ ἀρνηταὶ καὶ χαλασταὶ ἢ τοῦ τὸ παρεξέκλιναν λιγάκι, ὁπαδοὶ του ἀκατάλληλοι, τὸ διώρθωσαν καὶ πάλιν, ἐπαναφέρων τοῦτο, εἰς τὴν κοίτην, πού ἡ μεγαλοργία του, προόριζε....

Ἀλλὰ ὁ Βενιζέλος, δὲν ἠθέλησε νὰ μείνῃ εἰς τὸ περιθώριον τῆς ζωῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀπογοήτευσιν, πού θὰ εἶχεν κάθε ἄλλος, παρ' ὅλην τὴν ἡλικίαν του καὶ παρ' ὅλα τὰ συντρίμματα, πού τοῦ ἔστρωσαν οἱ ἄλλοι δὲν ἀπόκησε, νὰ ἐπανέλθῃ στὸν σοῦϊβον τὸν πολιτικόν.

Καὶ ἤρχισεν πλέον ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας, ἀναπλάσεως, ἀναδημιουργίας καὶ σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος.

— Ἡ ἐποχὴ τῶν πολέμων, ὅπως εἶπε, πέρασε. Ἀρχίζει τώρα ἡ ἐποχὴ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀναδημιουργίας τῆς ἐσωτερικῆς.

Παρακάτω θὰ ἰδοῦμε, ἀν τὸν ἀφῆκαν, οἱ ἴδιοι οἱ βρυνκόλακες νὰ φέρῃ εἰς πέρας αὐτήν!

Αὐτὰ ἕως ἐδῶ.

Εἰς τὸ μέλλον;

Εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ, πού γίνεται εἰς τὴν

Ἑλλάδα, μὲ παλαιστραν τὴν πλάτην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, νὰ ἰδοῦμε ποιὸς θὰ κατισχύσῃ εἰς τὸ τέλος!...

Ἕνας λαὸς ποὺ ἐγκαταλείπεται γιὰ νὰ σφαγῇ

Πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὰ μετὰ τὴν ἀνήκουστον καταστροφὴν γεγονότα καὶ ἰδίως εἰς τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνο τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀγῶνος τοῦ Βενιζέλου ὅπως τὴν μεγαλώσῃ τοῦλάχιστον ἐσωτερικῶς, ἀναπτύσσωσιν καὶ ἐκμεταλλεῦόμενος ὅλας τὰς πλουτοπαραγωγικὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ ἀνοίγων εἰς τὸν τόπον μετὰ τὰς ἀφαντάστους ἐκ τῆς καταστροφῆς ζημίας, νέους πόρους πρὸς ζωὴν καὶ νέας κατευθύνσεις καὶ ὁδοὺς πρὸς ἐργασίαν, θεωροῦμεν ἀπαραίτητον, ὅπως προσθήσωμεν ἐδῶ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ βιβλίου τούτου, μίαν ἀποκάλυψιν τρομακτικὴν.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς «Ἠνωμένης» λαβοῦσα ἀπόφασιν ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπεφάσισε, ἀπόφασιν κακοῦργον καὶ ἐγκληματικὴν, νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν τύχην του καὶ τὴν μάχαιραν τῶν τσέτηδων τὸν ἑλληνισμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν ὁποῖον προηγουμένως τόσον ἐξεμεταλλεύθη καὶ ἐξέθεσε.

Πρὸς τοῦτο λοιπόν, ἔστειλεν «ἐμπιστευτικὴν καὶ ἀπόρρητον» διαταγὴν εἰς τὸν παγκατάρατον καὶ ἐπικατάρατον ἐκεῖνον Στεργιάδην, τὸν νεκροθάπτην τοῦτον τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπως εἰδοποιηθῶν αἱ ἀρχαὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ παραλάβουν τὰ ἀρχεῖα καὶ νὰ φύγουν διὰ Παλαιὰν Ἑλλάδα, «χωρὶς νὰ εἰδοποιήσουν οὐδὲ νὰ ἐννοήσῃ τίποτε, ὃ ἐγχώριος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς».

Ὁ παγκάκιστος Στεργιάδης, ἐκοινοποίησεν τὴν διαταγὴν αὐτὴν ἀντὶ «*ἀκρῶς ἐπείγουσαν*», «*ἐμπιστευτικὴν καὶ προσωπικὴν ἀπολύτως*» εἰς τοὺς ἀνωτέρους διοικητικοὺς ἀντιπροσώπους τῶν καταληφθησῶν καὶ κατεχομένων Μικρασιατικῶν περιφερειῶν.

Τὴν διαταγὴν αὐτὴν, αὐτούσιον, δημοσιεύομεν κατωτέρω, διὰ νὰ μάθῃ καὶ καταγνώσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαός, τὸ μέγεθος τῆς ἐγκληματικότητος καὶ ἀσυνειδησίας τῶν διευθυνόντων τότε τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

«Ἐμπιστευτικὸν Πρωτόκολλον 2831

Ἀκρῶς ἐπείγουσα κρυπτογραφικὴ

«Σύμῳρη 19 Αὐγούστου 1922

«Ἀνώτερον ἀντιπρόσωπον Μουδανιῶν καὶ Κίου

Ἀύστηρῶς προσωπικῆ: σὶὲπ Νὰ μεταφρασθῇ (ἀποκρυπτογραφουμένου) ἀπὸ ὑμᾶς προσωπικῶς σὶὲπ.

Ἄμα λήψει παρούσης, διατάξατε συσκευασθῶσιν ἀρχεῖα ὑπηρεσίας σας. Εἰδοποιήσατε προϊσταμένους ὑπηρεσιῶν ἔδρας σας, ὁμοίως συσκευάσουν ἀρχεῖα των. Στόπ. Πάντες δημόσιοι ὑπάλληλοι περιφερείας σας, ὀφείλουν νὰ συγκεντρωθοῦν ἐδραν σας καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀναχωρήσουν εἰς πρώτην διαταγὴν. Στόπ.

Ναύαρχος ΦΟΥΡΝΙΕ

Παρούσαν τηρήσατε ἀπολύτως μυστικήν ἀπὸ πληθυσμόν. Στόπ. Τηλεγραφήσατε λήψιν. Στόπ. Ἀντιπρόσωπος Ἀδραμυτιῦ ἀνακοίνωση δι' ἀπολύτου ἐμπιστευτικοῦ μέσου καὶ ἀντιπρόσωπον Ἐζινέ, ὁμοίως Προύσης, Μιχαλιτσίου, Ἰνέγκιολ, Μπαλοῦκ-Σεκέρ καὶ Μπάλιση. **Ἐντολὴ Κυβερνήσεως, Στεργιάδης».**

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Διοικητικὸς ἀντιπρόσωπος Μουδανιῶν, καταπλαγεὶς ἀπὸ τὴν ἔξωφρενικὴν αὐτὴν διαταγὴν, ν' ἀφίσχη ἀνυπεράσπιστον τὸν πληθυσμὸν καὶ χωρὶς οὔτε κἂν νὰ εἰδοποιήσῃ τοῦτον ἵνα

σχεφθῆ διὰ τὴν σωτηρίαν των, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Στεργιάδην ὅτι «φῆμαι περὶ ὑποχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, γνωσθεῖσαι εἰς τοὺς κατοίκους τοὺς ἀνεστῆταίωσαν κυριολεκτικῶς, ὅτι ὡς ἐκ τούτου, ὁ πληθυσμὸς διατελεῖ ἐν πανικῶ, τοῦ λαοῦ ζητοῦντος διαφώτισιν, διὰ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν σωτηρίαν του, **δίδου εἶναι ἀφρευκτος ἡ σφαγὴ του καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν περιουσιῶν του καὶ ἡ ἐξαφάνισίς του** ἐν περιπτώσει προελάσεως τῶν Τούρκων, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀντιπρό-

Ἄ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος

σωπος παρακαλοῦσεν ὅπως «*εὐαρεστηθῆ ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ κ. Ἄρμωστῆς τῆς*», ὅπως κοταστήσουν καὶ τοῦτον κοινωνῶν τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεων τῶν «*ὄσον ἀφορᾷ τὴν τύχην τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν περιπτώσει ἀπευκταίου*», ἀπεστάλη ἐκ τῆς ἀρμοστείας ἄλλο τηλεγράφημα, τὸ κατωτέρω, ὑπογεγραμμένον τώρα, ὄχι ἀπὸ τὸν Στεργιάδην, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν γενικὸν γραμματέα τῆς Ἀρμοστείας Γουναράκη.

Ἐμπιστευτικὸν Πρωτόκολλον 2619

Κρυπτογραφικὸν

Σμύρνη 20 Αὐγούστου 1922

Ἀνώτερον ἀντιπρόσωπον Κίου, Μουδανιῶν κλπ.

«**Δ. 1922.** Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2851 χθεσικοῦ τηλεγραφήματος Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ, ἐπεξηγοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ ἐνθαρρύνητε κατοίκους περιφερείας σας, *οὔτινες πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐπιτοήθησαν, μὴ τηρηθείσης μυστικῆς διατάγῃς μας ὑπ' ἀριθμ. 2851, ἐμποδίζοντες διὰ παντὸς τρόπου ἀναχώρησιν αὐτῶν. Πάντως δὲν μεταβάλλομεν κατ' οὐδὲν δοθεῖσαν διαταγὴν μας καὶ θὰ εἴσθε ἔτοιμοι νὰ ἐκτελέσητε αὐτὴν αὐστηρῶς ἅμα διαταχθῆτε.* Στόπ. Ὑμῖν ἐναπόκειται ὡς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους, ὅπως μὴ ἐνσπείρητε διὰ τῶν ἐνεργειῶν σας πανικὸν εἰς τοὺς κατοίκους.

Ἐντολῆ Κυβερνήσεως

**Γενικὸς Γραμματεὺς Ὑπάτης Ἀρμοστείας
Γουναράκης»**

Ὅταν τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ὁμιλοῦν, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, τίποτε νὰ προσθέσωμεν.

Ὁ Στεργιάδης

Θεωροῦμεν ἐπίσης ὑποχρέωσίν μας, νὰ προσθέσωμεν μερικὰ ἐδῶ, περὶ τῆς κακοποιοῦ καὶ ταπεινῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἡ ὁποία ἀποκαλεῖται Στεργιάδης, ὁ ὁποῖος, ὁσάκις εἶχεν ἓνα Βενιζέλον ἐπὶ κεφαλῆς, ἦταν εὐεργετικὸς καὶ χρήσιμος, μὲν ὅμως ἀνέλαβε νὰ δουλεύῃ ὑπὸ ἀνόμους καὶ ἀπάτριδρας, ἔγινεν τυφλόν, πειθήνιον καὶ αἰσχροὺν ὄργανον αὐτῶν, ἐνεργῶν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν, ταπεινὸς δοῦλος τῶν νέων ἀφεντάδων του, φθάσας μέχρι τοιοῦτου σημείου δουλοπρεπείας, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐκτελῇ ὅτι διετάσσεται, ἀλλὰ οὔτε τὴν γνώμην του, νὰ λέῃ στὴν κυβέρνησιν, φοβούμενος μήπως φανῇ ὡς ἀντιλέγων πρὸς αὐτήν, οὔτε τὴν κατάστασιν νὰ τῆς ὑποδεικνύῃ, ὡς ὑπεύθυνος ἀντιπρόσωπος

αὐτῆς, ὥστε νὰ τὴν διαφωτίζη καὶ προλαμβάνει λάθη τῆς, ἢ κακῶς αὐτῆς διαταγαὶ ὑπαγορευόμεναι ἐκ τῆς ἀποστάσεως εἰς ἣν εὐρίσκετο καὶ τῆς ἀγνοίας τῶν πραγμάτων καὶ σῶζων, τέλος, ὡς Ἑλλήν, ὅτι ἠδύνατο γὰ νὰ σωθῆ.

Αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν διεφώτισε, ὄχι μόνον δὲν ὑπέδειξε, ὄχι μόνον δὲν ἔσωσε, ἀλλὰ πλειοδοτῶν εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως, ἠμπόδισε, κάποιαν σωτηρίαν, ποὺ ἀνέτειλε, γενόμενος οὕτω αἴτιος τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ μιᾶς φυλῆς ποὺ εἶχε χιλιάδες χρόνια στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Καὶ ἐξηγούμεθα: Ὅταν ἡ κυβέρνησις, πολὺ πρὶν τῆς καταστροφῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει «ἐθνικὴ ἄμυνα» τῶν Ἑλλήνων, ἀπέστειλε τὸν κ. Σιώτην, κατόπιν ὑπουργόν, ἐπὶ ἐπαναστάσεως Πλαστήρα, νὰ πείσῃ τὴν κυβέρνησιν ὅπως δεχθῆ καὶ γίνῃ ἓνα εἰκονικὸν κίνημα εἰς τὴν Σμύρνην, μὲ πρόγραμμα τὴν αὐτονομίαν τῆς δοθείσης εἰς τὴν Ἑλλάδα περιοχῆς.

Ἡ κυβέρνησις φοβουμένη ἐπικράτησιν τῶν βενιζελικῶν, εἰς τὸ κίνημα αὐτό, καὶ προτιμοῦσα νὰ ἰδῆ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Σμύρνην, παρὰ τὸν Βενιζέλον, ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τῆς «ἐθνικῆς ἀμύνης», Ὁ κ. Σιώτης ὅμως, δὲν ἀπογοητεύθηκε.

Ἐπῆγε εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἶδε τὸν ἀρχιστρατήγον Παπούλαν. Ὁ πατριώτης ἐκεῖνος στρατηγός, γνωρίζων τὴν κατάστασιν, διειδὼν τοὺς κινδύνους, ἤρπασε ἀμέσως τὴν διδομένην σωτηρίαν καὶ νιοθέτησε τὸ πρόγραμμα τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, κατ' ἀρχήν.

Ὁ Παπούλας μάλιστα, δι' ὑπομνήματός του εἰς τὴν κυβέρνησιν δι' ἧς ἀπεδείκνυε τὴν ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τοῦ Κράτους «τροβάζοντος εἰς προσωπικὰ» τοῦ μαχομένου στρατοῦ, ὥστε ἡ κατάστασίς του νὰ εἶναι ἀξιοθρήνητος:

— «Ἐάν, ἔγραφεν ὁ κ. Παπούλας, ὑποστηρικτῆ διὰ χρημάτων, τροφῶν καὶ ὕλικου ἢ στρατιά, **ὥστε νὰ μὴ παρουσιάξῃ πλέον στρατιάν πενομένην, καθ' ἣν στιγμὴν ἀθροαὶ δίδονται εἰς τοὺς ἀποτάκτους ἀποζημιώσεις**, ἐάν προσέλθωσιν ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐάν ἡ κυβέρνησις θελήσῃ νὰ χτυπήσῃ τὰς γενειοσυρούς αἰτίας καὶ ὄχι τὰ ἀποτελέσματα, εἶναι καιρὸς ἀκόμη, νὰ μεταβληθῆ ἡ κατάστασις καὶ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, μάλιστα, ὥστε ν' ἀποκληθῆ πὼς φοβεῖται.»

Κι' αὐτὰ ὀκτὼ μῆνας πρὶν τῆς καταστροφῆς.

Ἡ Κυβέρνησις ὅμως ἀπέρριψε καὶ τὰς προτάσεις τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Παπούλα. Ὁ Παπούλας κατόπιν αὐτοῦ ὑπέβαλε παραίτησιν, ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Ἡ παραίτησις αὕτη ἔ-

φερον εἰς ταραχὴν, ἀμφιταλαντεύσεις καὶ σπασμωδικὰ ἐνεργείας τὴν Κυβέρνησιν. Τὸν παρεκάλεσε νὰ μείνῃ.

Ὁ κ. Παπούλας, ἀνελθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνεχείρισε τὸ κάτωθι ἰδιοχείρως γραφὲν σημείωμα, εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συνεδριάζον. Τὸ σημείωμα τοῦτο, εἶχεν ὡς ἑξῆς αὐτολεξεί:

«—*Κατόπιν τῶν θυσιῶν εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.*

«Ἐὰν ὁμως ἡ Κυβέρνησις, εἶναι ἠναγκασμένη, λόγῳ τοῦ ἀδιεξόδου εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται, νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ, ν' ἀνακηρύξω τὴν αὐτονομίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἄλλως νὰ μὲ ἀντικαταστήσετε».

Λαβὼν διαβεβαιώσεις ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὁ Παπούλας ὅτι:

— «Νὰ πῆτε εἰς τὸν πληθυσμὸν ἐκεῖ ὅτι θὰ προστατεύσωμεν καὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν Σμύρνην» Ἀνεχώρησε καὶ πάλιν διὰ τὴν θέσιν του.

Φθάσας εἰς Σμύρνην ὁ Παπούλας ἀνέφερεν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν Στεργιάδην καὶ τὴν «Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης».

Ὅλοι ἦσαν σύμφωνοι!

Τὴν ἐπομένην ὁμως φεύγει ἀμέσως ξαφνικὰ, ὁ Στεργιάδης διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὁ Παπούλας ἐξεπλάγη δι' αὐτὸ, ἀργότερον ὁμως ἔμαθεν τι πῆγε νὰ κάμῃ ὁ Στεργιάδης εἰς τὰς Ἀθήνας.

Νὰ καταπροδώσῃ καὶ νὰ κατασυκοφαντήσῃ, πάντας, πάντα, μὴ φρεσθεῖς οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ πληθυσμοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἦτο καὶ ἡ παρεμπόδισις, τῆς παραδοχῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν μαχομένην στρατιὰν Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν καταφυγόντων ἀξιωματικῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης», τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιτύχει, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπατος ἀρμοστής τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως Τριανταφυλλάκος.

Ἡ Κυβέρνησις ὁμως τοῦ Γούναρη ὅπως προχωροῦσεν ὁ καιρὸς ἐφαίνετο κλίνουσα μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ κινήματος τῆς αὐτονομίας. Εἶχε δὲ τὴ γνώμη ὅτι ἔπρεπε νὰ γείνῃ ξαφνικὰ καὶ ἔτσι νὰ βρεθοῦντε ὅλοι πρὸ τετελεσμένου γεγονότος.

Ἐπίσης καὶ ὁ στρατὸς ἐκηρύχθη φανερὰ ὑπὲρ τοῦ κινήματος.

Ὅλην ὁμως αὐτὴν τὴν κίνησιν καὶ τὴν θέλησιν τῆς τότε κυβερνήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἔσωζε πολλά, ἔματαίωσεν καὶ ἀπέρριψεν ἡ ἐμπάθεια

τοῦ Στεργιάδου. Τόσον δὲ ἐπηρρέασε, πλειοδοτῶν ὡς δοῦλος ταπεινὸς εἰς τὰ μίση καὶ τὰς ἀδυναμίας τῆς Κυβερνήσεως ὁ Στεργιάδης, ὥστε ἡ κυβέρνησις ἠρνήθη τι εἶχεν ὑποσχεθῆ, πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἰς τὸν Παπούλα καὶ ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ἡ ὁποία μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ τὰς λεπτομερείας τοῦ σχεδίου.

— Ἡ κυβέρνησις μόνον εἰς τὸν Στεργιάδην ἔχει ἐμπιστοσύνην.

Ὁ Στεργιάδης, εἶχε κατορθώσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ παρουσιάσῃ τὸν Παπούλαν ὡς.....Βενιζελικὸν καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκεῖθεν ἀπομάκρυσίν του, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸ αὐτονομικὸν κίνημα πού παρεσκεύαζε. Εἶχε φθάσει μάλιστα εἰς τὸ σημεῖον νὰ εἰπῆ εἰς τὴν κυβέρνησιν :

— Ἡ αὐτός, (ὁ Παπούλας δηλαδὴ) ἢ ἐγὼ θὰ μείνω εἰς τὴν Σύμφωνον. Καὶ ἡ ἀκυβέρνητος κυβέρνησις, ἢ μᾶλλον ἡ κυβέρνησις ἡ κυβερνομένη ἀπὸ τὰ μίση της καὶ τὰς ἀρνήσεις της, προετίμησε τὸν κόλακα Στεργιάδην ἀντὶ τοῦ τιμίου καὶ εἰλικρινοῦς Παπούλα.

Καὶ ἐπιστρέψας νικητὴς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγεν εἰς τὰς ἐπιτροπὰς:

— Ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται οὕτως ἢ ἄλλως, νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ συνεπῶς εἶναι ὑποχρεωμένη ἀργὰ ἢ γρηγόρα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν *καὶ θὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ.*

Αὐτὰ τὰ μάθαινε ὁ στρατός, καὶ ἀπογοητευότανε πειρὸ πολὺ, καὶ ἔχανε τὸ ἠθικὸν του καὶ σχηματίζε τὴν ἰδέαν, ὅτι μάχεται ἀδίκως καὶ διὰ πράγματα πού πειρὰ εἶχαν χαθῆ!.....

Οἱ δυστυχεῖς Μικρασιάται, ἐπειδὴ ἔμαθον ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔχει χρήματα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν Μικρασιατικὸν ἀγῶνα, προσέφεραν τὸ ἓνα τέταρτον τῆς περιουσίας των, εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Οὔτε τοὺς ἤκουσεν κἀν. Ἀλλὰ ἔκοψε καὶ τὰ χαρτονομίσματα τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ μάλιστα, τὴν πατριωτικὴν προσφορὰν τῶν Μικρασιατῶν, τὴν μετεχειρίσθη ὡς ὄπλον εἰς τὴν Βουλὴν, ὁ Λυκοῦργος Γσουκαλάς, ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Πρωτοπαπαδάκη, διὰ τὸ κόψιμο τῶν χαρτονομισμάτων.

— «Ἀφοῦ οἱ Μικρασιάται δίδουν τὸν ἓν τέταρτον τῆς περιουσίας των, διατὶ δὲν λαμβάνετε ἐκεῖθεν τὸ δάνειον, παρὰ ἐπιμένετε νὰ κόψετε τὰ χρήματα τοῦ λαοῦ».

Καὶ τοῦπαν καὶ ὁ Γούναρης καὶ ὁ Πρωτοπαπαδάκης καὶ ὁ Θεοτόκης.

— Πῶς θέλετε νὰ κάνουμε ἐκεῖ τὸ δάνειον, ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν, ἀφοῦ ὁ Στεργιάδης δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν πραγματοποίησίν του!

Νὰ ὁ καταχθόνιος ρόλος, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐθνικὴν τραγωδίαν, τοῦ ὑπάτου ἀρμοστοῦ!

Ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν ; Ἡ τελικὴ παραίτησις τοῦ Παπούλα καὶ

ἡ ἀντικατάστασίς του, παρὰ ἐνὸς ἡμιπαράφρονος καὶ ἀκαταλογίστου, τοῦ Χατζηανέστη, προσώπου μὴ συμπαθοῦς εἰς τὸν στρατόν, καὶ δυστυχοῦς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος νόμιζεν ὅτι ἔχει πόδια γυάλινα, καὶ ὅτι ἂν περιπατήσει, θὰ τοῦ σπάσουν.

Ὁ Χατζηανέστης καὶ ὅταν κατέρρευσεν τὸ μέτωπον, δὲν εἶχε ἀκόμη, σαφῆ ἀντίληψιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως. Ὅταν τοῦ ἀνήγγειλαν ὅτι διεσπάσθη, ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ τάδε ἦ τὸ δεῖνα σημεῖον του μετώπου, αὐτὸς ἀπαντοῦσε :

— Ἄν τολμήσουν, ἄς μᾶς ἐπιτεθοῦν.

Αὐτὸν τὸν ἀνθρωπον ἔστειλεν ἡ κυβέρνησις, νὰ σώσῃ μίαν τραγικὴν, διὰ τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος, καὶ δύσκολον κατάστασιν. Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὁ κακὸς ἐκεῖνος δαίμων καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλλάδος, Στεργιάδης, δὲν μοροῦσε νὰ κρύψῃ τὴ χαρὰ του!...

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1922

Τὰ ἄλλα εἶναι πειὰ γνωστά. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς πετάχθηκε εἰς τὴ θάλασσα ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις δὲν ἐσφάγη κατέφυγεν ὡς πρόσφυξ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς παναθλίαν κατάστασιν, γυμνός, πεινῶν, ριγῶν, ἡμιθανής, χωρὶς ἠθικόν, χωρὶς ἐλπίδα. Ἡ Σμύρνη ἀπετεφρώθη. Ὁ Μητροπολίτης τῆς Χρυσόστομος ἐμαρτύρησεν καὶ κατεσφάγη ἀπὸ τοὺς Τούρκους. [Στῆς 14 Σεπτεμβρίου ἐκρήγνυται τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Πλαστήρα. Παραιτεῖται καὶ φεύγει διὰ δευτέραν φορὰν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἀνερχομένου εἰς τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ του Γεωργίου.

Ἡ Ἰταλία, καιροφυλακτοῦσα ἀκυρῶνει τὰς περὶ Δωδεκανήσων συμφωνίας τοῦ Βενιζέλου.

Τὴν 18 Ὀκτωβρίου, συνελεῖται ἡ ἐκκένωσις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς πληθυσμοῦ.

Τὴν 1 Νοεμβρίου τοῦ 1922—ἡ μοιραία ἡμέρα—ἀρχίζει ἡ δίκη τῶν ὑπαιτίων τῆς καταστροφῆς, τῶν πολιτικῶν Γούναρη, Στράτου, Μπαλτατζῆ, Πρωτοπαπαδάκη, Θεοτόκη, Γούδα καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου Χατζηανέστη, οἱ ὁποῖοι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον πλὴν τοῦ Γούδα.

Στῆς 15 Νοεμβρίου σχηματίζεται Κυβέρνησις Γονατᾶ. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τυφεκίζονται εἰς τὸ Γουδί, οἱ καταδικασθέντες πέντε πολιτικοί, καὶ ὁ ἀρχιστρατήγος Χατζηανέστης πιεσθείσης τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ταχείαν ἐκτέλεσιν, ἀπὸ κινήσιν ἐκ κατωτέρων ἀξιοματικῶν, πρὸς ἐπανάστασιν δῆθεν, ἐὰν δὲν ἐξετελεῖτο ἡ ἀπόφασις, παρακινουμένων

ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πιγκάλου καὶ τοῦ ναυάρχου Χατζηκυριάκου καὶ ἐμέσως καὶ τοῦ συνταγματάρχου τότε Γεωργίου Κονδύλη, τοῦ σημερινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μικροῦ «Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ κόμματος» οἱ ὁποῖοί ἀνεσήκωναν τοὺς ἄλλους καὶ δημιουργοῦσαν λαϊκὰς τρικυμίας καὶ ἀπειλὰς ἀναρχιῶν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Βενιζέλος, εἰδοποίησε διὰ τοῦ Πολίτη, νὰ μὴ γείνη ἡ ἐκτέλεσις ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη.

Διὰ τὸν τυφεισμὸν μερικῶν ὑπαιτίων τῆς καταστροφῆς—διότι πολλοὶ ἔμειναν καὶ διευθύνουν ἀκόμη καταστάσεις—διεμαρτυρήθη μόνον ἡ . . . . . Ἱταλικὴ Γερουσία.

Ὁ πρῶν Πρωθυπουργὸς καὶ γερουσιαστὴς Τιτόνι . . . . . ἐστigmάτισεν τὴν προᾶξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν ἀπάσης τῆς Ἱταλικῆς Γερουσίας. Καὶ εἶχαν δίκαιον οἱ Ἱταλοί!

Ποῖοι ἄλλοι ἐξυπηρέτησαν περισσότερον τὰ Ἱταλικά συμφέροντα, ὅσον οἱ τυφεισθέντες καὶ οἱ συνεργοὶ των!

Ποῖοι χάλασαν τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ἣν οὐδὲ ν' ἀκούσῃν ἤθελαν οἱ Ἱταλοί.

Τὴν ἰδίαν τύχην, παρ' ὀλίγον νὰ λάβῃ καὶ ὁ Πρίγκηψ Ἀνδρέας, συλληφθεὶς καὶ δικασθεὶς καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον. Ἀλλὰ ἡ Ἀγγλία θέλησε νὰ τὸν σώσῃ. Καὶ ἀπέστειλεν ἀμέσως ἐκ Λονδίνου διπλωματικὸν ὑπάλληλον, ζητοῦσα χάριν διὰ τὸν καταδικασθέντα. Καὶ μετετρέπη ἡ ποινὴ του εἰς καθάρσεις ἐκ τοῦ βαθμοῦ του καὶ ἰσόβια δεσμά,

Ἡ Ἀγγλία, ζητοῦσα τὴν σωτηρίαν τοῦ Πρίγκηπος Ἀνδρέου, ὑπεσχέθη μεταξὺ ἄλλων, καὶ οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλ. Κυβερνήσεως διὰ τὴν περιθάλψιν τῶν προσφύγων τῆς. Ἡ Κυβέρνησις παρέδωσε τὸν Ἀνδρέαν εἰς τὸν ἕκτακτον διπλωματικὸν ἀπεσταλμένον τῆς Ἀγγλίας. Τὴν 20 Νοεμβρίου 1922 ἕως τὸ Φάληρον τὸν συνάδευσε ὁ . . . . ἐνεργήσας ἀνακρίσεις ἐναντίον του Θεόδωρος Πάγκαλος. Ἡ Ἀγγλία διέπραξε μίαν . . . . φιλάνθρωπον προᾶξιν. Ἡ Ἀγγλία, ἔστειλε ἕκτακτον ἀπεσταλμένον ἀπὸ τὸ Λονδίνον, ὑποσχεθεῖσα, χίλια δυὸ, εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διὰ νὰ σώσῃ ἓνα ἠλίθιον καὶ ἀνίκανον Πρίγκηπα, ὃ ὁποῖος διὰ τῆς κακῆς του ἐνεργείας, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σαγγαρίου, ἔγεινε αἰτία τόσων συμφορῶν εἰς τὸν ἀγωνιζόμενον στρατόν. Ἡ Ἀγγλία ὅμως, ὅπως καὶ ἡ Γαλλία—διότι μετ' ἀποστροφῆς ἀντιπαροχόμεθα πρὸ τῆς Ἱταλίας καὶ τῶν καθ' ἡμῶν πράξεων τῆς—δὲν εἶχεν οὔτε χριστιανισμόν, οὔτε φιλάνθρωπίαν, ὅταν τὰ πολεμικά τους εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης, ἐστέκοντο ὡς θεαταὶ ἀπαθεῖς, ὅταν ἔσφαζαν τοὺς Ἕλληνας οἱ τοῦρκοι, καὶ ὄχι μοναχὰ δὲν ἐπενέβαιναν νὰ σώ-

σουνε τὸν πληθυσμό, ἀλλὰ καὶ ὄσους, κολυμβῶντες, διηυθύνοντο πρὸς τὰ πλοῖα τῶν, ζητοῦντες σωτηρίαν καὶ ἐπιάνοντο ἀπὸ τὰ παλαμάρια, νὰ ἀνεβοῦν ἀπάνω νὰ γλυτώσουν, τοὺς χτυπούσανε μὲ τὰ κουπιά, καὶ τοὺς ἔρριχναν πάλι ζαλισμένους εἰς τὴν θάλασσα.

Πόσοι Μικρασιάται καὶ στρατιῶται Ἕλληνες, χαθῆκαν ἔτσι ἀπὸ τῶν πρώην συμμάχων τὰ κουπιά!...

Στόλος χριστιανικὸς καὶ αὐτός, πολεμῶν τοὺς Τούρκους καὶ πολεμούμενος ἀκόμη ἕως χθὲς μὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ πλευρόν του. Στόλος ἔχων τὸν σταυρὸν εἰς τὰς κεραίας του καὶ τὰ παχειὰ λόγια εἰς τὸ στόμα!...

Ἐπῆραν ὅμως, ἔσωσαν καὶ μετέφεραν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν κατηραμένον Στεργιάδην...

Καὶ ὁ Στεργιάδης διαμένει σήμερον, ἀπολαύων, εἰς τὴν Κυανῆν Ἀκτὴν. Ὅταν ἓνα παπῶρι πέρασε πρὸ τριῶν ἐτῶν στὰ 1931 γεμάτο ἀπὸ κόκκαλα Ἑλλήνων στρατιωτῶν πὺν εἶχαν μείνη ἄταφα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰ πούλησε ἢ τουρκικὴ κυβέρνησις ὁς Γάλλους ἐκμεταλλευτὰς, γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσανε γιὰ λίπασμα, λένε πῶς ὅταν δεῖξανε στὸ Στεργιάδη τὸ παπῶρι ἐνῶ δροσιζότανε εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ τοῦ εἶπανε γιὰ τὸ μακάβριο φορτίο του, ἀπήντησεν ἀτάραχος.

— Πράγματι τὰ ἀνθρώπινα ὀστὰ εἶναι λίπασμα κατάλληλο!

Ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης

Καὶ ἄρχισεν ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης γιὰ τὴν ἑλληνοτουρκικὴ εἰρήνη. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος ὁ Βενιζέλος, τῆς Τουρκίας ὁ Ἰσμέτ..

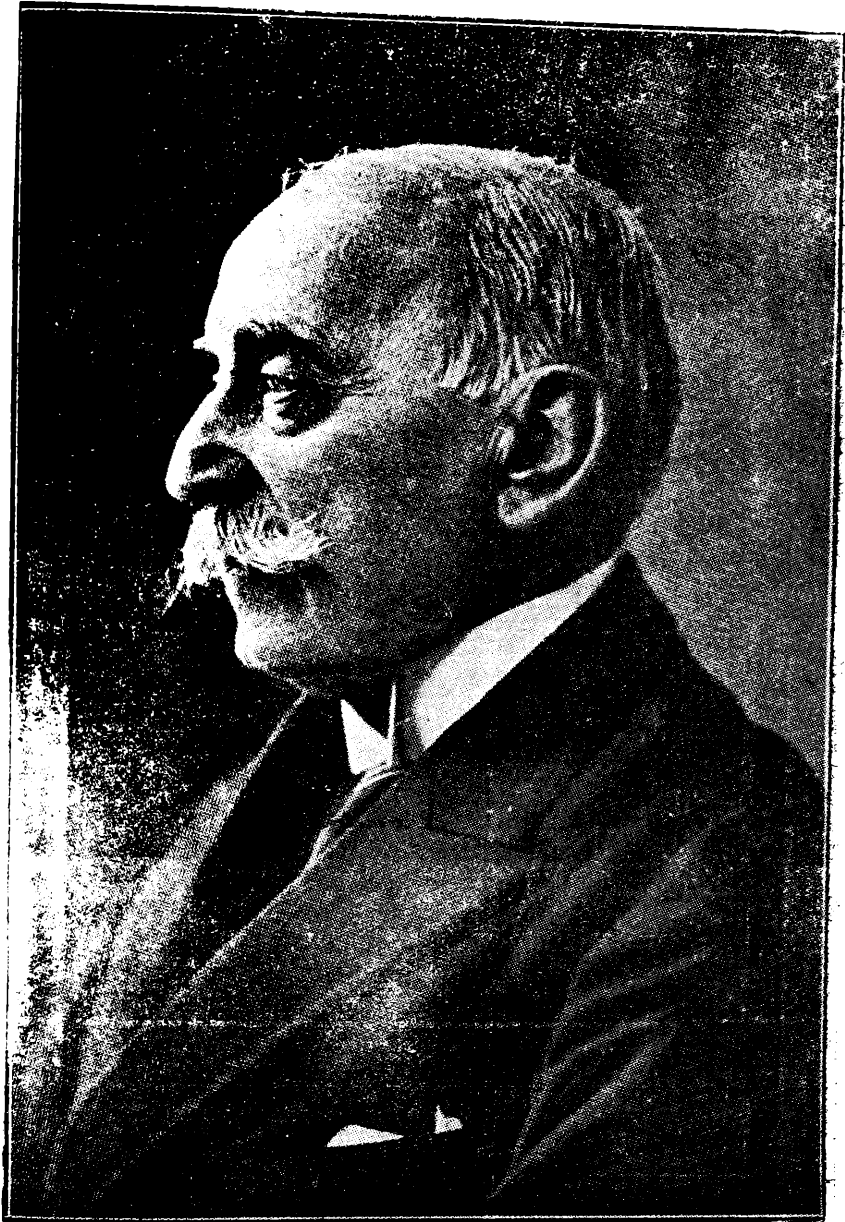
Ὁ Ἰσμέτ εἰσηγήθη νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν Τουρκίαν τὰ σύνορα τοῦ 1913. Ὁ Βενιζέλος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν αὐτήν. Ἐπίσης ἀντέκρουσε τὴν καταβολὴν πολεμικῆς ἀποζημιώσεως ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος. Ἀπεναντίας μάλιστα, ὁ Βενιζέλος, ἀπήτησε νὰ πληρώσουν ἀποζημιώσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ Δυνάμεις, διότι ὡς ἐντολοδόχος τῶν Δυνάμεων, ἐπῆγεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἐπίσης μεγάλη διεξήχθη πάλι καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ γιὰ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἔδραν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐπειδὴ ἐπέμειναν γιὰ ὅλα αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι, ὁ Βενιζέλος στηριζόμενος εἰς τὸν ἀναδιοργανωθέντα στρατὸν τοῦ Ἑβρου, τοὺς ἠπέλιψε.

— Πολὺ καλά, τοὺς εἶπεν, ἄς διακοποῦν αἱ συζητήσεις. Ἡ Ἑλλάς θὰ ἀναλάβῃ μόνη τῆς μὲ τὰς ἐνόπλους τῆς δυνάμεις, νὰ κανονίσῃ τὸ ζήτημα αὐτό.

Οἱ Τοῦρκοι, πρὸ τῆς στάσεως αὐτῆς τοῦ Βενιζέλου, ὑπεχώρησαν..

Ναύαρχος ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΙΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ὁ θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου

Στὰς 29 Δεκεμβρίου 1922, σ' ἓνα ξενοδοχεῖο τοῦ Παλέρμου τῆς Σικελίας, ἀπέθνησκε γεμάτος θλίψεις καὶ ἴσως καὶ τύψεις διὰ τὰς καταστροφὰς ποῦ ἦταν ὑπαίτιος νὰ ἐπισωρευθοῦν ἐπὶ τοῦ ἔθνους, τῆς Ἑλλάδος, τοῦ στρατοῦ του, τοῦ ὀνόματός του, τῶν φίλων καὶ συνεργατῶν καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Δωδέκατος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἕλληνισμὸς ἐγαλούχησεν ὡς συνεχιστὴν τοῦ παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ρωμανοῦ πεσόντος καὶ εἰς τὴν Ἁγία Σοφία, μαρμαρωθέντος καὶ ἀναμένοντος αὐτόν, τελευταίου τῶν Παλαιολόγων!...

Ἔτσι δύο μεγάλες φυσιογνωμίαι, ποῦ πρωτοστατήσαν στὸ μέγα ἑλληνικὸ δράμα, διὰ τοῦ ἀρξαμένου ἀτελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ ἐπάνω στὶς ὁποῖες τόσας ἐστήριζεν ἡ πατρις ἑλπίδας, εὐρίσκοντο συντετριμένοι καὶ ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μία ἦτανε πλέον νεκρά.

Ἡ ἄλλη, ἀνακληθεῖσα ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, εἰς τὸν ὁποῖον τὴν εἶχε καταδικάσει, διὰ τῆς ψήφου τῆς πρώτης Νοεμβρίου, ὁ λαὸς, ἔβλεπε τὴν τρομακτικὴν ματαίωσιν τῶν τολμηροτέρων τῆς φυλῆς ὀνείρων καὶ φιλοδοξιῶν καὶ ἐπάλειεν τώρα, ἀπεγνωσμένως καὶ ἀδόξως, γιὰ νὰ περιορίσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον, τὰς συμφορὰς καὶ ταπεινώσεις τῆς πατρίδος του, ἔναντι τοῦ Τούρκου νικητοῦ, ἐνῶ ἡ χώρα, κατασπαράζοταν ἀκόμα ἀπὸ σπαραγμὸ ἐμφύλιον καὶ κατακλιζότατε ἀπὸ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀνθρωπίνων ρακῶν, τῶν δυστύχων προσφύγων.

Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις

Μὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης καὶ τῆς ἀφινούσης τὴν Ἑλλάδα, οἷα εἶναι σήμερα, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου, εἰσερχόμεθα εἰς περίοδον ἐκτάκτως γεμάτην γεγονότα.

Ὁ θάνατος καὶ ἡ αὐτοεξορία τῶν πολιτικῶν τοῦ τόπου ἀρχηγῶν, ἐκλόνησε τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, ἀλλὰ ἡ σιδηρᾶ ἐπιβολὴ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἔσωσε τὴν χώραν, ἀπὸ πολλοῦς κινδύνους, καὶ πρὸ παντὸς τὸν κίνδυνον τῆς ἀναρχίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφάνη πρὸς στιγμήν, ὅτι ἐκινδύνευσε ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τὰς μάζας τῶν φυγάδων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, στρατιωτῶν, τῶν ἐπανερχομένων ἀγροειυμένων εἰς τὰς πατρίδας των, ἀγροειυμένων διὰ τὸ μαρτύριον, εἰς ὃ τοὺς εἶχαν καταδικάσει αἱ διάφοροι τῆς «Ἠνωμένης» κυβερνήσεις, καὶ μὴ ὑπολογίζοντες πλέον τίποτε. Ἀλλὰ ἐκτὸς αὐτοῦ, ὀφειλομέν νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ τὸ μέγα βάρος, τῆς διατροφῆς, ἐγκαταστάσεως, συντηρήσεως

καὶ παλινρθώσεως οἰκονομικῶς, ἀπὸ ἀστικῆς καὶ γεωργικῆς ἀπόψεως, ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἑξακοσίων χιλιάδων προσφύγων, τὰ πάντα στερουμένων, ἦταν ἓνα ὑπεράνθρωπο κατώρθωμα, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται, τόσον εἰς τὴν θέλησιν καὶ ἀγάπην καὶ πόνον πρὸς τοὺς πρόσφυγας, τῆς τότε κυβερνήσεως καὶ ἰδίως τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως, ὅσον καὶ τὸν ἀκούραστον, δραστήριον, ἀποφασιστικὸν καὶ τὴν μαρτυρικὴν δύναται νὰ εἰπῇ κανεῖς, προσπάθειαν τῶν τότε διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς Μακεδονίας.

Οἱ πρόσφυγες, οἱ τόσα ὑποφέροντες, ἀλλὰ ἀποκατασταθέντες σήμερον, καὶ μεταβληθέντες εἰς δημιουργικοὺς παράγοντας τοῦ τόπου, δὲν θὰ λησμονήσουνε ποτέ, οὔτε τὸν λευκὸν καὶ ἰδανικὸν ἐκεῖνον πατριώτην, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως Νικ. Πλαστήραν, οὔτε τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν, οὔτε τὰς τότε ἀρχάς, καὶ ἰδίως τὰς διοικητικὰς τοιαύτας, τῆς Μακεδονίας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν οἱ πραγματικῶς σωτῆρες τῶν.

Ὁ ἱστορικὸς Καρολίδης, εἰς τὴν ἱστορίαν του «τῶν Συγχρόνων γεγονότων τῆς Ἑλλάδος», ἂν καὶ φίλος τοῦ Κωνσταντίνου, ἂν καὶ γράφων μὲ κάποιαν διάθεσιν κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Βασιλέως, ἂν καὶ φαίνεται μὴ ἀνεχόμενος τὴν στρατιωτικὴν δικτατορίαν, δὲν δύναται, παρὰ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι :

«Τὸ ἔργον τῆς ἐπαναστάσεως, κληρονομησάσης ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀποζημιώσεως, τὸ βάρος ἐνὸς ἀποτόμου ὑπερπληθυσμοῦ οὗ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπετέλουν ἄποροι ἀστικαὶ τάξεις, ἦτο βαρὺ καὶ ἡ πρὸς ἀντιμετώπισιν μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως προσπάθεια, ἦτο ἀληθῶς ὑπεράνθρωπος. Καθ' ὃν χρόνον ἡ στενότης τῆς κοινωνίας λόγῳ τῶν μακρῶν ἐπιστρατεύσεων ἦτο ἤδη ζήτημα κοινωνικόν, διὰ τοὺς παλαιοὺς τῆς Ἑλλάδος κατοίκους, ἐπήρχετο νὰ αὐξήσῃ αὐτὴν ἔτι μᾶλλον, ὁ ἀποτόμως ἀποβιβασθεὶς πληθυσμός.

«Ἄλλὰ τὸ ζήτημα τῆς στέγης, δὲν ἦτο τὸ μόνον. Οἰκτρότερον θέμα ἦτο ἡ μέσῳ χειμῶνος ἐπιδεινωθεῖσα ἀθλιότης τοῦ δυστυχοῦς μικρασιατικοῦ πληθυσμοῦ. Τὰ δημόσια ταμεῖα, κενωθέντα ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν παρουμαρτουσῶν αὐτῇ κοινωνικῶν συνθηκῶν, δὲν ἐπῆρχουν πλέον οὐδὲ διὰ τὰς πρώτας στοιχειώδεις τοῦ νέου τούτου πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἀνάγκας καὶ τὴν ἐν γένει αὐτῶν περιθάλψιν. Ὅθεν τῆς ἐπαναστάσεως αἱ κατευθύνσεις ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἐνότιων ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων, προσέτι δὲ καὶ τὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπάνοδον εἰς τὸν ὁμαλὸν πολιτικὸν βίον τῆς χώρας. κλπ.»

Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν Πλαστήραν, σώσαντα τὴν Ἑλλάδα τότε.

Ἡ πρώτη πράξις τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ γενικὴ παροχὴ ἀμνηστίας εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα ἀπλᾶ καὶ σύνθετα, πλὴν ἐκείνων δι' ἃ ἐξεδόθη καταδικαστικὴ ἀπόφασις.

Ἑσωτερικὴ ἀνάξις

Στὰς 24 Ἰουλίου 1933 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς Λοζάννης.

«Καταθλιπτικὴ μὲν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ὠμολόγησαν ὅλοι τότε, καλυτέρα τῆς ὁποίας ὅμως ὑφ' ἧς συνθήκας βρισκόταν τώρα ἡ Ἑλλάς δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνῃ καὶ τὴν ὁποῖαν μόνον ὁ ἐπιδέξιός χειρισμὸς τοῦ Βενιζέλου κατέστησεν ἀνεκτὴν, ἀποτρέψαντος (τοῦ Βενιζέλου) πλείστας ἄλλας ταπεινώσεις καὶ συμφορὰς.

Τὰ γεγονότα ἔπειτα, ἔρχονται ραγδαῖα·

Ἐπακολουθεῖ τὸ ἐπείσοδιον τῆς Κερκύρας (τέλη Αὐγούστου 1923) κοὶ ἡ νέα ἄνδρος ἐπίδειξις τῶν Ἰταλῶν, ἡ ὁποία θὰ εἶχε μόνον τὴν τραγικὴν ἀστειότητα μιᾶς ἀπειλητικῆς παληάτικης χειρονομίας, ἐὰν δὲν ἐπηκολούθει ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ ὁ φόνος μερικῶν γυναικοπαίδων, προσφύγων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Στὰς 22 Ὀκτωβρίου, κηρῦσσεται «ἀντεπανάστασις» ὑπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τοῦ Ι. Μεταξῆ καὶ τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν τῶν Λεοναρδοπούλου καὶ Γαργαλίδη, ὑποστρατῆγων, ἡ ὁποία καταστέλεται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ γίνεται ἀφρομὴ τῆς ἐκδιώξεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β'. ἐξ Ἑλλάδος, 18 Δεκεμβρίου 1923.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β'. ἡ ἐπανάστασις καὶ οἱ ἀξιώματικοὶ τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἐκάλεσαν τηλεγραφικῶς τὸν Βενιζέλον γιὰ νὰ καταβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παρόμοιον δὲ τηλεγράφημα διεβιβάσθη καὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν Βενιζέλον τὰς παραμονὰς τῆς ἀναχωρήσεώς του γιὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ καὶ μετριοπαθεῖς βασιλικοὶ καὶ κατόπιν τῆς γνώμης ἀνδρῶν ἐπιφανῶν τοῦ βασιλικοῦ κόμματος, συνέστησαν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Βενιζέλον, παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τέλος δὲ καὶ συλλαλητήριον συνεκροτήθη ὑπὸ Βενιζελικῶν καὶ Βασιλοφρόνων εἰς τὰς Ἀθήνας τῆς προεδρείας δοθείσης εἰς τὸν ἀντιβενιζελικὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Π. Καρολίδην, ἡ ὁποία συνέταξε ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου διεπιστοῦτο ἡ ἀνάγκη τῆς παρουσίας τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διεπιστοῦτο ἡ παράκλησις ὅπως εὐαρε-

στηθῆ καὶ ἐπανεῖλθη ἀλλά, δὲν ἔφθναν μοναχὰ αὐτά, ἀλλὰ συνέστη καὶ ἐπιτροπῆ, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀντιπροσώπων, ὄλων τῶν κομμάτων τῆς Ἑλλάδος, Βενιζελικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς Παρισίους καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ γιὰ νὰ ἔλθῃ.

Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς, ἐξελέγη ὁ ἀντιβενιζελικὸς καὶ πάλιν καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Παῦλος Καρολίδης.

Συγχρόνως δὲ τὸν ἐκάλεῖ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Νικόλαος Πλαστήρας.

Ἡ Ἑλλὰς ἀνανήψασα ἀπὸ τὰς συμφορὰς, ζητοῦσε ἐκεῖνον ὅπου, μωρανθεῖσα ἔδιωξεν, ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος, ἐὰν εἰσηκούετο θὰ τὴν εἶχε καταστήσει ἡδὴ εὐτυχῆ.

Ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνώριζε τὰ σφάλματά της, ἀργὰ ὅμως πλέον δυστυχῶς! Ὁ Βενιζέλος συγκατατεθεὶς, ἀνεχώρησεν ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ γνώμη του, διὰ τὴν δημοκρατίαν, ἦτο ἡ ἐξῆς. Κατ' ἀρχὴν τὴν εὔρισκε πρόωρον διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ἀλλὰ μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Μεταξᾶ, ἐπέισθη ὅτι ἡ παραμονὴ τῆς δυναστείας Γλύξμπουργκ, δὲν ἦτο δυνατὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα· εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐρωτηθῆ ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἂν θέλῃ Βασιλείαν ἢ Δημοκρατίαν. Ἐὰν ἀπεφαίνετο ὑπὲρ τῆς Βασιλείας, τότε καὶ πάλιν νὰ ἐρωτηθῆ ἂν θέλῃ τὴν παλαιὰν Δυναστείαν ἢ ἄλλον Βασιλέα. Ἐὰν ὁ λαὸς ἀπεφαίνετο ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς τότε ὁ Βενιζέλος θὰ ἀποχωροῦσεν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν ὁ λαὸς ἠθέλεν ἄλλον Βασιλέα, τότε ὁ Βενιζέλος, θὰ φρόντιζε νὰ τοῦ βεῖ Βασιλέα, εὐσυνείδητον.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1923, ἡ Ἐπανάστασις κατέθεσεν τὴν ἐξουσίαν, ἐνώπιον τῆς συγκληθείσης Ἐθνοσυνελεύσεως, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1924, ὁ Βενιζέλος ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ἐκ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ κόμματός του Καφαντάρη, Σοφούλη κ.λ.π.

Ὁ Βενιζέλος καὶ πάλιν φεύγει

Ὁ Βενιζέλος σχηματίσας Κυβέρνησιν, ἐκάλεσεν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων, καὶ ἐκείνους ἀκόμη οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν ὀπαδοὺς καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ τοῦ ὑποδείξουν τὸν τρόπον τῆς καλλιτέρας καὶ πλέον ἀνωδύνου λύσεως τοῦ δυναστικοῦ ζητήματος.

Ἀλλὰ ὅταν παρουσιάσθη ἡ Κυβέανησις εἰς τὴν Βουλὴν, ἡ περὶ τὸν Παπαναστασίου δμάς, ἡ ὁποία ἦτο κηρυγμένη, ὅπως προξικιοποιηματικῶς ἐκπέση καὶ ἐκδωχθῆ ἡ Δυναστεία καὶ ἀνακηρυχθῆ ἡ Δημοκρατία, δημιουργοῦσαν τόσα ζητήματα ἐντὸς τῆς Βουλῆς, καὶ τοιαύτας ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὸσον θόρυβον ἔξω τοῦ Κοινο-

βουλίου, διὰ διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων παραγόντων, ὥστε ὁ Βενιζέλος, ἀηδίαςας πρὸ τῆς ὀχλαγωγίας αὐτῆς, ἐγκατέλειψε καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα ἀφήσας ὡς ἀντικαταστάτην του καὶ εἰς τὸ κόμμα καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸν κ. Καφαντάρην.

Ὁ Καφαντάρης, σχηματίσας Κυβέρνησιν παρουσιάσθη εἰς τὴν Βουλὴν, προέβη εἰς τὰς ἰδίας, μὲ τὸν Βενιζέλον προγραμματικὰς δηλώσεις. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τοῦ ἔδωκε ψῆφον ἐμπιστοσύνης.

Ἄλλὰ ἡ ὁμὰς Παπαναστασίου βλέπουσα ὅτι ἐντὸς τῆς Βουλῆς τίποτε δὲν θὰ ἐπετύγχανε ἄρχισε νὰ κινῆται ἐξωκοινοβουλευτικῶς, καὶ δι' ἐνεργειῶν, «ἥκισια πολιτικῶν», ὡς ἐχαρκτηρίσθη τότε ἀπὸ ὅλους, προσεπάθει νὰ ἐκβιάσῃ τὴν κυβέρνησιν, ν' ἀκολουθήσῃ τὰ χονδρὰ καὶ ἀνεύθυνα λόγια, διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων παραγόντων.

Ἡ κυβέρνησις Καφαντάρη, μὴ θέλουσα νὰ παρεκλίνη τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁδοῦ, καὶ βλέπουσα ἀναγεννωμένην τὴν χειροτέραν ὀχλοκρατίαν, ὡς μποροῦσε κανεῖς, νὰ φαντασθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἠγαγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ὑποδείξασα εἰς τὸν ἀντιβασιλέα Κουντουριώτην, τὸν Παπαναστασίου, νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν.

Ἑλληνικὴ Δημοκρατία

Ὁ Παπαναστασίου ὠρκίσθη τὴν 12 Μαρτίου 1924.

Πρώτη σκέψις καὶ ἔργον τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς, ἦτο ἡ ἐκπτώσις τοῦ Βασιλέως. Τὴν κυβέρνησιν, παρουσιασθεῖσαν εἰς τὴν Βουλὴν, ἐψήφισαν ὅλα τὰ κόμματα. Ὁ Παπαναστασίου τότε, κατέθεσεν ἀμέσως ψήφισμα «ἐκπτώσεως τῆς δυναστείας καὶ ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας». Καὶ ἡ Δημοκρατία ἐκηρύχθη τὴν ἐπομένην, 25ην Μαρτίου 1924, ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ἔτσι οἱ Ἕλληνες ἀν καὶ δὲν εἶχαν πολιτείαν καὶ πολιτικὴν ἀνάπτυξιν ἀπέκτησαν Δημοκρατίαν.

Τὸ δημοψήφισμα ἀπέβη πανηγυρικῶς ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας, ἠτηθέντων τῶν Βασιλοφρόνων, μὲ τὰ κίτρινα Βυζαντινὰ χρώματα, καὶ στρατός, στόλος καὶ διοικητικὰ ἱεραρχία, ὠρκίσθησαν εἰς τὸ νέον πολίτευμα. Ἄλλὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Παπαναστασίου, ἔνεκεν τῆς κακῆς ἐκλογῆς τῶν συνεργατῶν, τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ σταθῇ πολὺ εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ταύτην διεδέχθη, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1924, Κυβέρνησις Σοφούλη. Ἄλλὰ ἡ ἀνάρχία, ἤρχισεν ἤδη νὰ κρούη τὰς πύλας τῆς Ἑλλάδος.

Κάθε φιλόδοξος, ἐπίγονος τοῦ Βενιζέλου, ζητοῦσε νὰ γίνῃ καὶ Πρωθυπουργὸς τοῦ Κράτους. Ὡς ἐκ τούτου φασαρίες μέσα εἰς τὴν Βουλὴν, συνωμοσίαι καὶ θόρυβος ἀπὸ ἔξω. Καὶ πάλιν ἐκλήθη ὁ τύπος τῶν Ἀ-

θηῶν νὰ παίξῃ τὸ ἀντιπατριωτικὸν τοῦ ἔργου. Κάθε ἐφημερίς, ἐγαύγισεν, ἀφρίζουσα, ὄχι διότι ἔτσι ἀπαιτοῦσαν τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους, ἀλλὰ διότι οὕτω πῶς ἐσύμφερον, εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ομάδος ὁ ὁποῖος τὴν ἐπηροεάζεν. Κατὰ τὴν ἀθλίαν αὐτὴν, ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως κατάστασιν, περίοδον τῆς Ἑλλάδος, ἐπαληθεύει ἡ παρομοία τοῦ λαοῦ.

—«Ὅταν λείπει ὁ γάτος, χορεύουν τὰ ποντίκια!».

Ἡ Δημοκρατία, ὑπέστη τὰ χειρότερα πλήγματα, εὐθὺς ἅμα τῇ γενέσει τῆς, ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς δημιουργοὺς τῆς. Κατεξυτελισθεῖσα, ὡς εἰκὼν πολιτεύματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς, ἤλιπεν κάτι τὸ καλλίτερον, ἐπέτεκετο ἐκεῖ ὡς κατεξυτελισθὲν σύμβολον νέων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν. Ὅλοι ἐμάχοντο καὶ ἐρώναζον, ὑπὲρ τῆς «νεαρᾶς Δημοκρατίας» καὶ ὅλοι τὴν κατεξέσχίζαν, μὲ τοὺς λόγους, τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις των.

Ἡ εὐτυχία καὶ δι' αὐτὴν ἦτο, ὅτι ἦλθεν εἰς μίαν κατάστασιν ρουστὴν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἔβριζε, βαθεῖα καὶ στερεὰ τὰ βῆθρα τῆς, θὰ τὴν κατηγλάιζεν διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του, καὶ θὰ τὴν ἐπέβαλλεν πρῶον πράγματι καὶ μεγαλοπρεπῆ διὰ τῆς δυνάμεώς του.

Ὁ πόλεμος τῶν ἐπιγόνων

Καὶ ἡ Κυβέρνησις Σοφοῦλη ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ κατόπιν στάσεως ἐκτραγείσης εἰς τὸ Ναυτικόν.

Τὴν διεδέχθη Κυβέρνησις Μιχαλακοπούλου τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1924. Ἀλλὰ ἡ φασαρία, ὁ θόρυβος, ἡ ἀναρχία, ἐπετείνεται ἀποπαντοῦ. Τώρα εἰσῆλθον ἀνεπισήμως, ἀλλὰ μὲ ἐπισημότητα βουλήσεως καὶ γνωμῶν καὶ οἱ στρατιωτικοὶ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι, κατ' οὐδένα λόγον ἤθελον νὰ διευθύνουν τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος οἱ πολιτικοί, χωρὶς νὰ συγκυβερνηῶσι καὶ αὐτοί.

Πῶς θὰ ἐγίνετο αὐτό, ὑπάρχοντος σώματος Κοινοβουλευτικοῦ, νομίμως συντεταγμένου; Κανεῖς δὲν τὸ ἐσκέλετο.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, ἀγράμματοι ὄντες ὅπως π. χ. ὁ Κονδύλης καὶ ἀνελθόντες ἐκ διαφόρων περιστάσεων καὶ ἀναταραχῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ εἰς τὰς μεγάλας θέσεις, ἴσως νὰ ἐνόμιζαν ὅτι Δημοκρατία σημαίνει ὀλιγαρχίαν ἢ καὶ κάτι χειρότερον!

Ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν αὐτὸν σάλαγον καὶ στρατιωτικοπολιτικὴν ἀναρχίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀρχισαν οἱ ξένοι νὰ ἐπωφελοῦνται.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1924, οἱ Σέρβοι κατήγγειλαν τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην, ἐλπίζοντες, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ταραχὴν τὴν ὁποῖαν θὰ δημιουργοῦσεν ἡ καταγγελία αὐτὴ εἰς τὴν κλυδωνιζομένην Ἑλλάδα

νά ἐπιτύχουν ἀνταλλάγματα, ὅπως π. χ. ἡ συγκυριαρχία τῆς Θεσσαλονίκης.

Οἱ Βούλγαροι εὐρέθηκαν ἀφορμὴν νὰ ζητήσουν ἀναγνώρισιν τῶν ἀνεπάρκτων μετὰ τὴν ἀμοιβαίαν μετανάστευσιν μειονοτήτων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ.

Οἱ Τοῦρκοι βροῦκαν ἀφορμὴν, νὰ ἀπελάσουν τὸν Οἰκουμενικὸν μας Πατριάρχην ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἦτο... ἀνταλλάξιμος. Τοῦτο ἦτο ἓνα ἀπὸ τὰ κουτοπόνηρα τουρκικὰ προσήματα, πρὸς κατεξουτελισμὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ ἀπόλυσις τοῦ Πατριάρχου, ἀνεστάτωσε τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Κυβέρνησις Μιχαλακοπούλου, βαλλομένη καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλῆς ἀπὸ πολλοὺς φρεσκοανακηρυχθέντας ἀρχηγοὺς κομμάτων Δημοκρατικῶν καὶ ἔξω ἀπὸ στρατηγούς, λοχαγοὺς καὶ ὄχλον καὶ ἐφημερίδας, ἐκλονίζετο. Ἡθέλησε νὰ διαπραγματευθῆ τὴν σύναψιν νέας ἑλληνοσερβικῆς συμφωνίας. Ἀλλὰ ἡ Σερβικὴ Κυβέρνησις, ψυχολογοῦσα τὴν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἀνωμάλου καταστάσεως δημιουργηθεῖσαν ἐν Ἑλλάδι ἀτμόσφαιραν, ζητοῦσε τόσα πολλά, ὅπως καὶ τὴν συγκυριαρχίαν τῆς Θεσσαλονίκης ὅσον καὶ ἄλλα παράξενα καὶ ἀνόητα. Ζητοῦσε, δηλαδὴ ν' ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως ἡ Ἑλλάς ὅλους τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ἐναπομείναντας Ἑλληνας ὅμως, σλανοφώνους, ὡς... Σέρβους τὴν ἐθνικότητα.

Αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν.

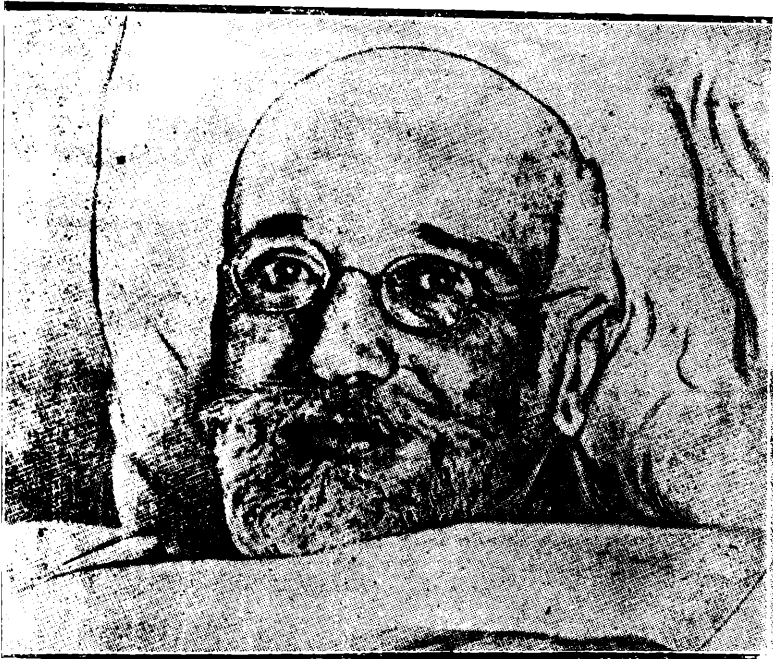
Τοῦτο ὅμως ἐπέφερε κλονισμὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν Μιχαλακοπούλου καὶ ἔδωσε λαβὴν ὅπως τὰ δμόφρονα μὲν ἀλλὰ ἀντιπολιτευόμενα τὴν κυβέρνησιν Μιχαλακοπούλου κομματίδια καὶ κόμματα, δημιουργήσουν τόσον θόρυβον, ὥστε νὰ θεωρήσῃ κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ὃ πάντοτε ἀπὸ τὰ παραιοκίνητια δημιουργῶν στρατιωτικὰ κινήματα στρατηγὸς Θεόδωρος Παγκάλος νὰ τὴν ἀνατρέψῃ.

Δικτατορία Παγκάλου

Τὸ κίνημα τοῦ Παγκάλου, κατὰ βάθος, ἦτο ὀλερῆτα. Μὲ ὀλίγους στρατιώτας τοῦ μηχανικοῦ, συγκεντρωθέντας παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ρέντην καὶ μὲ μικρὰν δύναμιν μὲ τὴν ὁποίαν κατέλαβε τὸ ταχυδρομεῖον τῆς πρωτεύουσας, ἐτρομοκράτησε τόσον τὴν κυβέρνησιν τοῦ Μιχαλακοπούλου καὶ τοὺς ὑπουργοὺς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ γενόμενος στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης, ὥστε τοὺς ἠνάγκασε νὰ φύγουν πανικόβλητοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ τοῦ παραδώσουν τὴν ἀρχήν.

Ἡ ἄτακτος φυγή τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ἔκαμε τό-
κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν, ὥστε νὰ στραφῆ μετὰ συμπαθείας
εἰς τὸ κίνημα Παγκάλου, διὰ τὸν ἀρχηγὸν ὅμως τοῦ ὁποίου κατὰ
ὅσον, δὲν εἶχε καὶ μεγάλην γνώμην.

Πρῶτον ἔργον τοῦ Παγκάλου ἦτο νὰ ἐμπαίξῃ τὸν πολιτικὸν κόσμον
χώρας, ὅτι οὐδὲν θὰ πράξῃ ἐκτὸς τοῦ πολιτεύματος.

Ὁκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐναντίον τοῦ ἀπόπειραν εἰς τὸν σταθμὸν
τῆς Λυών, κατὰ τὸ 1920.

Λεύτερον ἔργον τοῦ ἦτο, νὰ ἐκδιώξῃ κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρεπόμενον
«Δημοκρατικὴν Ἐνωσιν» τοῦ Παπαναστασίου εἰς ἣν ἐστηρίχθη
νὰ τολμήσῃ τὸ κίνημα αὐτὸ καὶ εἰς ὃν εἶχεν ὑποσχεθῆ παράδοσιν
προϋπολογίας, εὐθὺς ὡς θὰ ἐπετύγγανε τὸ κίνημα.

Καὶ τρίτον, ν' ἀθετήσῃ τοὺς λόγους ὅλους τοὺς ὁποίους ἔδωκε.

Ὁ Πάγκαλος ἀνέτρεψε τὸν Μιχαλακόπουλον τὴν 25 Ἰουνίου 1925.
Σεπτέμβριον διέλυσε διὰ διατάγματός του τὴν ἔθνοσυνέλευσιν. Τὸ
χρῆμα τοῦτο ξύπνησε τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς ἀρχηγούς, ὥστε νὰ

διείδουν ἕως ποῦ θὰ πῆγαινε ὁ Πάγκαλος καὶ νὰ ζητήσουν ἐκλογάς.

Ὁ Πάγκαλος, ἀφοῦ τοὺς ἐξηυτέλισε διὰ δηλώσεων, τοὺς.., ἐξώρισε. Κατόπιν ἐπιβάλλει καὶ λογοκρισίαν εἰς τὸν τύπον.

Ἐνεκεν συνοριακοῦ ἐπεισοδίου μὲ τοὺς Βουλγάρους, διατάσσει τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Πιεζόμενος ἀπὸ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ γεγονότα ὁ Πάγκαλος, ὑπόσχεται νὰ κάμῃ ἐκλογάς τὸν Μάρτιον τοῦ 1926.

Τὸν Ἰανουάριον ὁμῶς τοῦ 1926, κατόπιν ἑνὸς πλουσίου γεύματος ποῦ ἐδόθη εἰς τὴν ἔξωθι τῶν Ἀθηνῶν Ἀγίαν Παρασκευὴν, ὁ Πάγκαλος ἀνακηρύσσει δικιτάτορα τὸν ἑαυτὸν του.

Μόλις ἔγινε δικιτάτωρ, γιὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὴν διοικητικὴν ἱεραρχίαν, γιὰ νὰ μὴ ἀνθίστανται εἰς τὰς θελήσεις του, καταργεῖ τὴν μονιμότητα καὶ ἰσοβιότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἄρχισεν ἡ οἰκονομικὴ τοῦ κράτους καὶ τοῦ λαοῦ ἐξάντησις. Ὁ Πάγκαλος προσποθεῖ νὰ ἐξεύρῃ δάνειον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν. Ἡ προσπάθειά του ὁμῶς, μεταβάλλεται εἰς κόλπο χρηματιστηριακὸ, ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς καὶ καταλήγει εἰς τὸ νὰ κερδίσουν ἀρκετοί, ἀρκετὰ ἑκατομμύρια εἰς βάρος τοῦ πενομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Βλέπων ὁ Πάγκαλος ὅτι μὲ παχεῖς λόγους καὶ δηλώσεις ἀνεμολόγους δὲν διορθοῦνται μιᾶς χώρας καὶ ἑνὸς λαοῦ τὰ οἰκονομικά, ἀποφασίζει νὰ κόψῃ καὶ αὐτὸς τὰ χαρτονομίσματα ὅπως καὶ ὁ Πρωτοπαπαδάκης. Ἀλλὰ ὅλες αὐτὲς αἱ πράξεις του, ἀρχίζουν πλέον νὰ ἐξεγείρουν καὶ τοὺς ἰδίους του τοὺς φίλους. Κάποια βοή ἀρχισε νὰ ἔρχεται ἀπὸ βαθεῖα καὶ μακροῦ.

Μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τὰς ἐσωτερικὰς αὐτάς, ὁ Πάγκαλος, ἐπιτυχίας, θέλει νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δράσιν του καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Καὶ παθαίνει τὴν πρώτην γκάφαν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Ἡ Ἰταλία, θέλουσα νὰ ἐκβιάσῃ τὴν Τουρκίαν, γιὰ νὰ τῆς παραχωρήσῃ μερικὰ ἀνταλλάγματα, καὶ ἐπειδὴ εὑρίσκειν ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν Κεμάλ, προσποιεῖται ἑλληνοῖταλικὴν συνεννόησιν, κατὰ τῆς Τουρκίας. Καὶ καλεῖ τὸν Πάγκαλον εἰς τὴν Ρώμην, νὰ θέσουν τὰς βάσεις τῶν.... ἐπιχειρήσεων. Πονηρῶς ἡ Ἰταλία, ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ αὐτό. Πέρουν τὰ μυαλὰ τοῦ Παγκαλοῦ ἀέρα, φαντάζεται τὸν ἑαυτὸν του, αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ στέλλει εἰς Ρώμην τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Λουκᾶν Ροῦφον, καὶ τὸν ὑπουργὸν τῆς Συγκοινωνίας. Οἱ δύο ὑπουργοί, μεταβάντες ἐκεῖ, ἐπερίμεναν πρόσκλησιν ἀπὸ τὸν Μουσολίνι, καὶ πρόσκλησιν δὲν ἐλάμβανον.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἰταλία, μὲ τὸ κόλπο αὐτό, κατόρθωσε νὰ κανονίσῃ τὰ ζητήματά της μὲ τὴν Τουρκίαν, ἡ Τουρκία ξέσπασε εἰς νέους ἔξηυτελισμούς κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ δύο ὑπουργοί, βλέποντες ὅτι κοροϊδεύονται ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ παρήγγειλαν, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ ταξίδι τους, ὄπλα διὰ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ὅχι εἰς ἐργοστάσιον εἰδικόν, ἀλλὰ εἰς ἓνα Ἰταλικὸν ἐργοστάσιον...ἐπίπλων. Τὰ ὄπλα αὐτὰ παραληφθέντα κατόπιν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἐθεωρήθησαν ὡς ἄχρηστα, ἔνεκεν τῆς κακῆς αὐτῶν ποιότητος.

Ἡ πτώσις τοῦ Παγκάλου

Ἡ μεγάλη αὐτὴ διπλωματικὴ ἐπιτυχία τοῦ δικτάτορος, τὸν ἔκαμε νὰ προβῇ καὶ εἰς ἄλλας διπλωματικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐπελήφθη, μετὰ λίγον καιρὸν καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης μετὰ τῆς Νοτιοσλαβίας.

Ἡ συμφωνία ἐκείνη, ἦτο καθαρὸν ἀποκύημα παράφρονος ἂν μὴ τί ἄλλο. Λι' αὐτῆς καθιεροῦτο ἀπόλυτος συγκυριαρχία τῆς Σερβίας, ὅχι μόνον ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ. Ἔτσι ἀνοίγε μιά μεγάλη πόρτα, τῆς εἰσόδου τῆς Σερβίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅλα αὐτὰ, ἤρχισαν πλέον νὰ ἀνοίγουν τὰ μάτια καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν πειρὸ στενῶν φίλων καὶ ὑποστηρικτῶν τοῦ Παγκάλου, μετὰ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ διοικοῦντες τὰς ἐν Ἀθήναις δυνάμεις τῆς δημοκρατικῆς φρουρᾶς, συνταγματάρχαι.

Κατόπιν ἐπακολουθεῖ ἡ παραίτησις, ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη. Ἡ παραίτησις αὐτή, δὲν ἦτανε παραίτησις, παρὰ μᾶλλον, ἐκβιασμὸς πρὸς παραίτησιν, γιατί ὁ Πάγκαλος ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ καὶ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Καὶ προκήρυξε τὸν Μάρτιον τοῦ 1926 ἐκλογὰς θέσας καὶ ὑποψηφιότητα ὁ ἴδιος. Τὰ ἄλλα κόμματα Δημοκρατικά καὶ Βασιλόφρονα, ὑπέδειξαν, ὡς ὑποψήφιον Πρόεδρον Δημοκρατίας, τὸν Κωνστ. Δεμερτζῆν. Ἀλλὰ διαδόσαντες ὅτι ὁ στρατός, θὰ ἐνόθευε τὸ ἀποτέλεσμα, ἀπεφάσισαν νὰ παραιτηθοῦν.

Ἔτσι ἡ κωμωδία ἐπαίχθηκε μονόπλευρος καὶ ὁ Πάγκαλος, κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ χαραχθὲν σύστημα «Θεόδωρος κερνάει καὶ Θεόδωρος πίνει», ἂν μένη καὶ μοναδικὸς ὑποψήφιος, ἐξελέγη καὶ Πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Ἡ κατάστασις δὲν μποροῦσε, πλέον, νὰ ἐξακολουθήσῃ ἔτσι.

Πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, κινοῦνται πλέον πρὸς ἀνατροπὴν του.

Μίαν κίνησιν, ἀπὸ τὸν Πλαστήραν, μαθῶν ὁ Πάγκαλος, ἔγκαίρως, κατόρθωσε νὰ τὴν ματαιώσῃ, προκηρύξας τὸν Πλαστήραν, ἀντὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου δραχμῶν.

Κίνημα ἐκραγὲν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Καρακούφα, κάτεπνίγη.

Ὁ Πάγκαλος, ἀρχίσας νὰ βλέπῃ τὸ ἔδαφος κλονιζόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας του, θέλησε νὰ κάμῃ τὴν κατάστασιν νὰ ξεθυμάνῃ λίγο, σχηματίζων Κυβερνήσιν, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπετάθη καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη, τὸν εἰς Παρισίους εὐρισκόμενον Βενιζέλον, ζητῶν τὸν υἱὸν του, νὰ συμμετάσχη τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄλλὰ ὄλοι ἠρνήθησαν καὶ μόνον ὁ Ἀαθνασίως Εὐταξίας, ἐδέχθη.

Ἄλλὰ ὁ κίνδυνος τῆς ὑπογραφῆς τῆς Παγκαλικῆς Ἑλληνο-Σερβικῆς συμφωνίας, τῆς ὁποίας συνέλεια θὰ ἦτο ἡ ἀπώλεια τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπειάχυναν τὰ πράγματα.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Δημοκρατικῶν ταγμάτων συνταγματάρχαι, Ζέρβας καὶ Ντερτιλῆς ἀπεφάσισαν τὴν ἀνατροπὴν, τὴν ταχίστην μάλιστα ἀνατροπὴν τῆς Κυβερνήσεως Παγκάλου. Καὶ διὰ νὰ θέσουν, ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς, ἕναν πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν συγχρόνως, καὶ μετὰ πολλὴν σκέψιν καὶ ἐνδοιασμούς, ἀπετάθησαν εἰς τὸν Κονδύλην, ὃν εἶχεν ἐξορίσει καὶ αὐτὸν ὁ Πάγκαλος, καὶ κατόπι παρακλήσεών του, εἶχε ἐπιτρέψει τὴν ἐπιστροφὴν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ κ. Κονδύλης, προσποιούμενος φιλίαν εἰς τὸν Πάγκαλον, προσήρχετο εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις μαζί του εἰς Παλαιὸν Φάληρον. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἠμπόδισεν νὰ δεχθῆ καὶ τὴν προτεινομένην ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐναντίον τοῦ Παγκάλου, ἀφοῦ τὸ ἐγγεῖρημα ἦτο τόσο εὐκόλον, ἀφοῦ θὰ ἐνισχύετο διὰ αὐτῆς ταύτης τῆς μοναδικῆς δυνάμεως, ἐν Ἀθήναις, τοῦ Παγκάλου, τῶν ταγμάτων τῆς Δημοκρατικῆς Φρουρᾶς, καὶ ἀφοῦ ὅλος ὁ λαὸς πλέον, καὶ ὄλοι οἱ πολιτικοί, ὄλων τῶν ἀποχωρήσεων ἦσαν ἐναντίον τοῦ Διكتάτορος.

Καὶ ἕνα βράδυ οἱ Ζέρβας καὶ Ντερτιλῆς, ἀνασηκώσαντες τοὺς ἀνδρας των, ἀνέτρεψαν τὸν Πάγκαλον καὶ παρέδωσαν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Κονδύλην.

Ὁ Πάγκαλος μὴ προφθάσας γιὰ νὰ διαφύγῃ, συνελήφθη παρὰ τὰς Σπέτσας καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ παρὰ τὰ Χανιά τῆς Κρήτης, φρουρίον τοῦ Ἰτζεδδίν.

Κυβέρνησις Κονδύλη

Εἰς τὸν Κονδύλην παρεδόθη ἡ ἐξουσία τὴν 26 Αὐγούστου 1926. Πρώτη πράξις του ἦταν νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν παραιτηθέντα τῆς Προεδρείας, ναύαρχον Κουντουριώτην.

Καὶ δευτέρα πράξις του ἦτο, νὰ διαλύσῃ, δι' ἐνέδρας καὶ αἱματηροῦ αἰφνιδιασμοῦ τὰ τάγματα τῆς Δημοκρατικῆς Φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν, φοβούμενος ἴσως, τοὺς δύο ἀρχηγοὺς αὐτῶν συνταγματάρχας, πρὸς οἷς ἦτο ὑπόχρεως τρόπον τινά, διὰ τῆς ὑπὸ αὐτῶν καταρτίσεως τῆς δικτατορίας, καὶ ἀνυψώσεως αὐτοῦ τοῦ Κονδύλη, εἰς τὴν ἀρχήν. Φοβούμενος λέγομεν, μήπως οὔτοι δὲν θὰ κρατοῦσαν ὑποδεεστέραν ἀπέναντί του, ἀλλὰ ἴσως νὰ ἀπαιτοῦσαν θέσιν συναρχηγῶν καὶ συμπαραστατῶν εἰς ὅλα.

Ἄν καὶ οὐδεμία τοιαύτη διάθεσις ἐξεδηλώθη ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν οὐδὲ ἀφορμὴ ἐδόθη πρὸς τοῦτο, ἐν τούτοις, ἡ ὁ Κονδύλης, λέγομεν, φοβηθεὶς τὸ γεγονός τῆς συνδρομῆς των, καὶ τὰ ἐκ τούτου, ἀπορρέοντα, ἴσως, δικαιώματά των, φοβούμενος δὲ καὶ τὴν κατὰ μέτωπον ἐκδήλωσιν τῆς ἀποφάσεώς του, πρὸς διάλυσίν των, ἀπέφασκε νὰ τὰ διαλύσῃ αὐτά, βιαίως καὶ αἰφνιδιαστικῶς.

Καὶ ἀφοῦ τὴν προηγουμένην, συνέτριωγεν καὶ συνέπινεν, μετὰ τῶν δύο ἀρχηγῶν τῶν ταγμάτων, εἰς ἓνα ἐξοχικὸν κέντρον τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' ἑτέρου διέτασσε, δυνάμεις στρατιωτικὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐμπιστοσύνην, νὰ περικυκλώσωιν τὰ κτίρια, εἰς ἃ ἐστρατωνίζοντο οἱ ἄνδρες τῆς Δημοκρατικῆς Φρουρᾶς.

Τὴν πρωΐαν, ὅταν αὐτοὶ ἐξύπνησαν καὶ εἶδαν ὅτι ἦσαν ἐν ἀποκλεισμῷ, εἰδοποίησαν τὸν κ. Ζέρβαν κοιμώμενον ἐπίσης, τὴν στιγμήν ἐκείνην ἀμέσως κατήλθεν οὗτος εἰς τοὺς στρατῶνας καὶ εἶδεν ἔκπληκτος, τὰ τελούμενα.

Ἀμέσως ἐκίλεσεν τοὺς ἄνδρας του, συνέταξεν αὐτούς, καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς, νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξετάσῃ τὶ συμβαίνει.

Ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ πολεμικῆς πορείας κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, οἱ ἄνδρες κατερχόμενοι, δὲν κατήρχοντο εἰς τάξιν μάχης, ἀλλὰ μὲ τὰ ὅπλα ἀνηρητημένα εἰς τοὺς ὤμους των.

Μόλις ὅμως προχώρησαν ὀλίγον, πρὸς τὴν ὁδὸν Κηφισιάς καὶ ἐδέχθησαν, καταγισμὸν τυφεκισμῶν καὶ πολυβολισμῶν. Ἀμέσως ἐσπευσαν νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ θέσιν μάχης, ὀχυρούμενοι ὅπως δήποτε.

Κλεισμένος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ Πρωθυπουργὸς Κονδύλης, διηύθυνε τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν.

Τὰ Δημοκρατικὰ τάγματα κτυπηθέντα ἐξ ἀπίνης, βαλλόμενα καὶ θεορίζόμενα ἀπὸ παντοῦ, κτυπόμενα καὶ ἀπὸ τηλεβόλα, ἔδεκατίσθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν. Πολλὰ φτωχὰ παιδιὰ ἐπλήρωσαν μὲ τὸ αἷμα τους, τὴν κυβερνητικὴν αὐτὴν ἀπόφασιν, χωρὶς καὶ αὐτὰ νὰ γνωρίζουν διατὶ χτυπῶνται, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον μόλις προχθὲς ἀνύψωσαν εἰς Πρωθυπουργὸν καὶ χθὲς ἀκόμη ζητωκραύγαζαν καὶ χειροκροτοῦσαν.

Ἡ πρᾶξις αὐτὴ τοῦ Κονδύλη, δὲν ἦτο βεβαίως ἠθικὴ, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ Δημοκρατικὰ τάγματα ὄχι μόνον δὲν ἦσαν ἀγαπητὰ εἰς τὸν λαὸν, ἀλλὰ δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ, ἦσαν καὶ μισητά, διὰ τοῦτο ὁ Κονδύλης ἐχειροκροτήθη καὶ ἐξυμνήθη διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς διαλύσεως των, τοῦ λαοῦ μὴ σχολιάσαντος τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε διὰ νὰ τὰ διαλύσῃ. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα ὁ Κονδύλης ἐκήρυξεν ἐκλογὰς διὰ τὴν 24 Ὀκτωβρίου.

Κατ' ἀρχὰς ἐκόπτετο νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς ἐκλογὰς μὲ ἰδίους συνδυασμοὺς καὶ αὐτός, ὡς ἀρχηγὸς ξεχωριστοῦ κόμματος, ἀλλὰ μὴ εὐρίσκων πουθενὰ σχεδόν, ὑποψηφίους μὲ ἐλπίδας ἐπιτυχίας, καὶ μὴ ἔχων καὶ χρήματα διὰ νὰ διεξαγάγῃ ἐκλογὰς ἀφοῦ μάλιστα ἅπασαι αἱ προσάθειαι του ὅπως ἐξεύρει, ἐναυάγησαν, μὴ κατορθώσας οὔτε ἐφημερίδα τοῦ κόμματός του νὰ ἐκδώσῃ, μὴ ἐπιτυχῶν δὲ καὶ συνεργασίαν μὲ τὰ ἄλλα κόμματα, πονηρὸς ὢν καὶ θέλων πάντοτε «νὰ κρατήσῃ πισινήν» ὡς λέγει ὁ λαός, ἐδήλωσεν ὅτι θὰ κάμῃ ἐκλογὰς ἀνεπηρεάστους, διαλύων τὸ κόμμα του, καὶ ἀπέχων προσωπικῶς καὶ αὐτός ὁ ἴδιος τῶν ἐκλογῶν. Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἐνεποίησεν καλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν κοσμάκην καὶ ὁ Κονδύλης ἐξυψώθη εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν.

Αἱ ἐκλογαὶ ἔγειναν εἰς τὰς 7 Νοεμβρίου.

Ἐπέτυχον κατ' αὐτὰς 108 Βενιζελικοὶ, 63 λαϊκοὶ ὑπὸ τὸν Τσαλδάρην, 54 Μεταξικοὶ, 18 Παπαναστασιακοὶ, 9 κομμουνισταί, 3 ἀγροτικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι διαφόρων ἀποχρώσεων. Οἱ Παγκαλικοὶ εἶχον ἀποκλεισθεῖ τῶν ἐκλογῶν.

Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις

Ἐπειδὴ κανὲν ἐκ τῶν κομμάτων αὐτῶν, δὲν μπορούσε νὰ σχηματίσῃ βιώσιμον κυβέρνησιν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κ. Καφαντάρη σχηματίσθηκε οἰκουμενικὴ κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν τιμητικὴν Προεδρείαν τοῦ κ. Ζαΐμη.

Ἡ Κυβέρνησις ὠρίσθη τὴν 4 Δεκεμβρίου τοῦ 1926.

Ἡ Βουλὴ συνήλθε τὴν μεθεπομένην, κατὰ τὴν συνεδριάσιν δὲ αὐ-

τὴν οἱ λαϊκοὶ ἐπεφυλάχθησαν τὸν πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ὄρκον, οἱ Μεταξικοὶ ὅμως ἐδήλωσαν ἀνοχήν εἰς τὸ νέον καθεστώς.

Τὴν Οἰκουμενικὴν αὐτὴν κυβέρνησιν ἐδέχθη ὁ τόσον ταλαντευθεὶς λαός, μὲ ἀνακούφισιν.

Ἐπὶ ἓν ἔτος ἡ κυβέρνησις οὐδὲν εὔρε πρόσκομα εἰς τὴν ἐργασίαν της, οὐδὲν ὅμως καὶ τὸ οὐσιαστικὸν ἐπέτυχε ὑπὲρ τοῦ τόπου. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις ἐξακολουθοῦσε νὰ χειροτερεύῃ.

Τὸ νέον Σύνταγμα, ἀντὶ νὰ ψηφισθῇ, ὑπὸ τῆς Βουλῆς αὐτῆς, διαιωνίζετο. Ἀτέλειωτες συζητήσεις ἐκούραζον τὸν λαόν, τόσον, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Παῦλος Κουντουριώτης, ν' ἀπειλήσῃ παραιτήσιν, ἐὰν δὲν ἐλάμβανεν ἓνα τέλος, ἡ κατάστασις αὐτῆ.

Τοῦτο ἔγεινεν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1927.

Ἐν τῷ μεταξῦ ἡ ἔξ ἀνομίων στοιχείων συγκειμένη κυβέρνησις, ἤρχισεν προστριβομένη καὶ ἀναμεταξύ της, καταλίπτουσα δὲ καὶ ἀπέναντι τοῦ λαοῦ.

Ἔτσι σιγὰ—σιγὰ ἄρχισαν τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς, νὰ ὑποβλέπουν τὸ ἓν τὸ ἄλλο καὶ νὰ ἀντιδρῶ τὸ ἓν εἰς κάθε ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου, ἡ κατάστασις δὲ αὐτῆ ἐξεκλύσθη, ὅταν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μιχαλακόπουλος, ἠθέλησε νὰ διορίσῃ, ὡς πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος στὸ Παρίσι, τὸν κ. Νικόλ. Πολίτην. Εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν διεμαρτυρήθησαν οἱ Βασιλικοὶ, ὁ δὲ κ. Τσαλδάρης, κατηγόρησε καθαρὰ, τὸν κ. Πολίτην, ὡς μετασχόντα εἰς τὸν τουφεκισμὸν τῶν ἔξ. Ὁ κ. Παπαναστασίου, κατηγόρησε τοὺς λαϊκοὺς, ὡς βασιλόφρονας ἐκ συμφέροντος, αὐτοὶ θυμωμένοι ἀπέσχον τῆς Βουλῆς, ὁ κ. Παπαναστασίου ἀνεκάλεσεν, αὐτοὶ ἐπανήλθον, ἐπανελθόντες ὅμως ἐζήτησαν τὴν μεταφορὰν τῶν ἀποτάκτων, μὲ ὅλας τὰς τιμὰς εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὴν ἐπαναφορὰν, τῶν ἀπολυθέντων ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς μὴ δώσαντες ὄρκον εἰς Δημοκρατίαν ὑπαλλήλων, μὲ ὅλας τὰς ἀποδοχὰς.

Ἔτσι ἄρχισε μιὰ τέτοια γκρίνια, μέσα εἰς τὸ σῶμα τῆς Οἰκουμενικῆς, πὺν ὁ λαός, πὺν παρακολουθοῦσε αὐτὰ, ἀπ' ἔξω, ἤρχισεν ὄχι μόνον νὰ ἀπογοητεύεται, ἀλλὰ καὶ νὰ συχαίνεται τὴν κατάστασιν αὐτὴν. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1927 ψηφίζεται ἐπὶ τέλους τὸ περίφημον ψήφισμα.

Ἀκολουθοῦν νέαι διαφωνίαι εἰς τὴν κυβέρνησιν, διὰ ζητήματα οἰκονομικά, καὶ ἰδίως διὰ τὸ κάλυμα τῶν 100.000.000, τῶν λαϊκῶν ὑποστηριζόντων ὅτι αὐτὰ πρέπει νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ κοινὸν ἢ εἰς τὴν ἐκδοτικὴν Τράπεζαν, τοῦ Καφαντάρη καὶ Μιχαλακοπούλου ἐπιμενόντων νὰ μείνουν εἰς τὴν Ἐθνικὴν.

Ἀπειλεῖται νέα ἀποχώρησις τοῦ λαικοῦ κόμματος, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέλους φεύγουν.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Σερβία βλέουσα τὴν νέαν αὐτὴν διχόνοιαν καὶ ἀναστατάωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, θεωρεῖ καὶ πάλιν τὴν περίστασιν κατάλληλον νὰ ἐπέμβῃ καὶ ζητήσῃ τὴν ψήφισιν τῆς γνωστῆς συνθήκης τοῦ Παγκάλου.

Ἡ κυβέρνησις ἀπορρίπτει τὰς Σερβικὰς προτάσεις. Μὴ δυναμένη ὅμως νὰ σταθῇ παραιτεῖται καὶ ὁ Ζάιμης σχηματίζει νέαν κυβέρνησιν ἐκ τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων καὶ τοῦ Μεταξικοῦ.

Κυβέρνησις συνασπισμοῦ

Κατὰ τὴν ὀρομωσίαν οἱ μεταξικοὶ ἐδέχθησαν ἀνεπιφυλάκτως τὸ Δημοκρατικὸν καθεστῶς.

Ἡ νέα Βουλὴ, ἀπέρριψε τὴν συνθήκην τοῦ Παγκάλου, μὲ τὴν Σερβίαν, δηλώσασα ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πράξις ἐχθρική πρὸς τὴν Σερβίαν. Γκρίνιες ὅμως καὶ φασαρίες μέσα στὴ Βουλὴ.

Τὸ Λαϊκὸν κόμμα ἐπέκρινε δριμύτατα τὴν οικονομικὴν πολιτικὴν τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ὅτε δὲ, μίαν φορὰν ὁ Καφαντάρης, ἀπὸ τοῦ βήματος ἐξεῖρε τὸ ἔργον τοῦ Πλαστήρα, τὸ Λαϊκὸν κόμμα ἀπεχώρησε τῆς Βουλῆς.

Προσπάθειαι τοῦ Καφαντάρη, πρὸς σύναψιν δανειῶν, εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἐπέτυχεν ἐν μέρει, ἀπογυμνωθείσης ἐκ μέρους τῶν Γάλλων, τῆς πτωχῆς καὶ ἀδυνατοῦ Ἑλλάδος.

Γίνεται καὶ μιὰ προσβολὴ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ δοθέντα χρήματα, τίθενται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διατεθοῦν διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ὁδοποιΐας δι' ὃν ἐλήφθησαν, ὡς ἂν νὰ μὴν ὑπῆρχεν ἐμπιστοσύνη εἰς μίαν ὀλόκληρον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅτι θὰ τὰ διαχειρισθῇ τιμίως.

Αὐτὰ γενόμενα γωστὰ εἰς τὸν λαόν, ἄρχισαν νὰ τὸν ταράσουν καὶ νὰ ἀγοχίση νὰ στρέφεται καὶ πάλιν, πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Βενιζέλου καὶ νὰ τὸν ἀναζητᾷ.

Ἡ κατάστασις χειροτερεύσασα ὡς ἐκ τῆς μακροχρονίου τοῦ Καφαντάρη ἀσθενείας, ἄρχισαν νὰ φέρουν τὴν χώραν καὶ πάλιν πρὸς τὴν ἀναρχίαν. Ὁ Βενιζέλος, ἠννόησεν ὅτι ἤτο καιρὸς πλέον νὰ ἐπέμβῃ καὶ ἤρχισε κινούμενος.

Πρῶτον κατέκρινε δημοσίως, τὴν οικονομικὴν πολιτικὴν τοῦ Καφαντάρη, καὶ ὅλην τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὑπέδειξεν δὲ εἰς τὸν Καφαντάρην, ἀσθενοῦντα, νὰ ἀποσυρθῇ ὀλίγον χρόνον τῆς πολιτικῆς καὶ νὰ φροντίσῃ μόνον διὰ τὴν υγίαν του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Εἰς ἀπάντησιν ὁ Καφαντάρης παρητήθη καὶ ἤρχισεν σκεπτόμενος τὴν συγκρότησιν κόμματος καθαρῶς Καφανταρικοῦ, ἐκ βουλευτῶν τοῦ Βενιζέλου. Ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν ἦτό ἡ παραίτησις τῆς Κυβερνήσεως.

Τῇ συστάσει τοῦ Βενιζέλου συγκροτεῖται καὶ πάλιν Κυβέρνησις Ζαΐμη.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Βενιζέλου καὶ πάλιν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινίστραν, κατεθορύβησεν ὄλους τοὺς ἀρχηγίσκους καὶ ἀρχηγοὺς τῶν νεοσχηματισθέντων κομμάτων. καὶ κομματιδίων, φοβουμένων τὴν ἐξαφάνισίν των· διὰ πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηπῆς, διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Βενιζέλου καὶ ἤρχισαν αὐτοὶ διὰ λόγων καὶ διὰ τῶν ἐφημεριδῶν των λυσσῶδη πόλεμον κατὰ τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ Βενιζέλος βλέπων τὴν τρικυμίαν αὐτὴν, ἦν ἐξαπέλυσαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, οἱ συναρραζόμενοι καὶ ἀλληλομαχόμενοι ἀρχηγοὶ κομμάτων, ἀλλὰ εἰς ἓν συμφωνοῦντων, εἰς τὴν πολεμικὴν κατὰ τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ Βενιζέλος, διὰ νὰ καθησυχάσουν τὰ πράγματα, ἐδήλωσεν ὅτι εὐχαρίστως ἀποχωρεῖ τῆς πολιτικῆς, ἂν οἱ λαϊκοὶ ἀναγνωρίσουν τὸ πολίτευμα. Οἱ Λαϊκοὶ τοῦ ἀπήνησαν ὅτι αἱ λαϊκαὶ ἰδέαι εἶναι ζήτημα συνειδήσεως καὶ ὄχι «παζαρευμάτων».

Βλέπων τὴν κατάστασιν χειροτερεύουσαν ἀνησυχαστικῶς ὁ Βενιζέλος, ἀπεφάσισεν καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν πολιτικὴν, ὅπως σώσει τὸ πολίτευμα καὶ τὴν χώραν, ἡ ὁποία κινδυνεύει.

Ἡ στάσις τοῦ Βενιζέλου

Πρὶν ἔλθωμεν εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς Προϋπουργίας ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου, πρῶτον τὸ ὁποῖον ἐγένεον τὴν 4 Ἰουλίου τοῦ 1928, ἀνάγκη ν' ανατρέξωμεν ὀλίγον εἰς τὰ προηγούμενα.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Συνασπισμοῦ, ὡς ἀνωτέρω γράφομεν εἶχε γίνοι μαλλιά—κουβάρια.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1928 ὁ Μιχαλακόπουλος καὶ ὁ Μεταξᾶς, ἀπέκρουον τὸν Παπαναστασίου, ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς ἔχοντα ἀριστερᾶς ἰδέας.

Οἱ Δημοκρατικοὶ κύκλοι, ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Παπαναστασίου καὶ κατὰ τοῦ Μεταξᾶ.

Τὸν Φεβρουάριον γίνεται Κυβέρνησις ὑπὸ τῶν Ζαΐμη, Καφαντάρη, Μιχαλακοπούλου, Μεταξᾶ, ἀποκλεισθέντος τοῦ Παπαναστασίου.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὁμᾶς προσφύγων βουλευτῶν ἀπειλοῦν τὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν δὲν γίνουιν δεκτά, τὰ ὑπ' αὐτῶν ζητούμενα..... ἀδύνατα.

Ὁ Κονδύλης ἐκμεταλλεύεται τὸ ὄξυνθὲν ζήτημα τῶν Δημοσίων ὑπαλλήλων διὰ τὴν ῥίξιν τὴν Κυβέρνησιν.

23 Μαρτίου 1928, ἀπόπειρα κινήματος τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἀποτυχοῦσα.

Στις 24 Μαρτίου 1928, ἔρχεται ὁ Βενιζέλος ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ὁ λαὸς αἰσθάνεται ἀνακούφισιν.

Εἰς παρακλήσεις φίλων του, ὅπως ἐπέμβει εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ σῶσιν τὴν κατάστασιν, δημοσιεύει ἐπιστολὴν εἰς τὴν «Πατρίδα» τῶν Ἀθηνῶν, δι' ἧς δηλοῖ ὅτι «ἀπέχει ἀμετακλήτως τῆς πολιτικῆς» καὶ ὅτι ἰὰ ὑποστηρίζει τὴν Κυβέρνησιν ἠθικῶς.

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἔπεσεν ὡς ψυχρολουσία ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ ἀνανήπαντος καὶ ἀναπνεύσαντος ἅμα τὸν εἶδε :

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτή, πρὸς τὴν «Πατρίδα», ἔχει ὡς ἑξῆς.

— «Εὐχαριστῶ θερμῶς, διὰ τὰ ἐκδηλούμενα αἰσθήματα συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης, πρὸς τὸ πρόσωπόν μου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν εὐχαριστιῶν αὐτῶν, συνδέεται καὶ μιὰ λύπη ζωνοῦσα, διότι ἡ «Πατρίς», εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς, κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, χρησιμοποιοεῖ καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπανόδου μου εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνήν, ἐνῶ, **καθῶς γνωρίζετε, ἡ ἀπόφασίς μου, νὰ μὴν ἐπανέλθω εἰς αὐτὴν εἶναι ἀμετάκλητος.**

«Θὰ ἐπιτρέψητε ἀκόμη, ὡς παλαιὸς φίλος καὶ συνεργάτης, νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις. Ἡ ἀντιπολίτευσις κατὰ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νόμιμον ὄπλον, καὶ ἀναγκαία πολιτικὴ λειτουργία, ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς παρουσίας Κυβερνήσεως καὶ τῶν δύο προκατόχων τῆς, ἦτο δυσχερέστατον. Ἦλθον ἐν μέσῳ οἰκονομικῶν ἐρειπίων καὶ μιᾶς διεθνοῦς καταστάσεως ἀνυποληψίας, ἣτις ἐπέβλεπεν, ὡς ἐφιάλτης, τὸ στήθος τῆς Ἑλλάδος.

«Αἱ ἐπιτυχίαι τῆς, ἐπὶ τοῦ δημοσιονομικοῦ πεδίου, εἶναι ἀναμφισβήτηται. Ἡ διεθνὴς ἀνυποληψία ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ σωματικῶς, ἡ ἀπόφασίς δὲ ὅπως ἐπιδιωχθῆ σοβαρῶς, ἡ ἐκτέλεσις, μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων, ἐγγυᾶται ὅτι, ἂν παγιωθῆ ἡ ὁμαλὴ ἐξέλιξις τοῦ πολιτικοῦ μας βίου, θὰ ἀνατεῖλουν ταχέως εὐτυχέστεραι ἡμέραι διὰ τὴν χώραν.

«Ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἔχει τοιοῦτον ἐνεργητικὸν καὶ ὅταν ἰδίως, πιπτούσης αὐτῆς οὐδεμία ἄλλη βιώσιμος Κυβέρνησις δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς παρουσίας Βουλῆς οὔτε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῆς διεξαγωγῆς νέων ἐκλογῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κρατοῦντος συστήματος, **πιστεύω δι' οὐτε τὸ συμφέρον τῆς Δημοκρατίας ἐξυπηρετεῖ ἀποτελεσματικῶς ἀντιπολίτευσις ἀδιάλλακτος, ἡ ὁποία δὲν ἐπι-**

·διδώκει ἀπλῶς νὰ προλάβῃ σφάλματα ἢ νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν ἀλλὰ μόνον θεραπείαν θεωρεῖ τὴν ἀναιτροσπὴν τῆς Κυβερνήσεως.

»Ἡ ἀκυβερνησία εἰς τὴν θὰ περιήροχοτο ἡ χώρα ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀνόδου καὶ καθόδου τῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἐκαλλιέργει τὸ ἔδαφος πρὸς **ἐπιβολὴν νέας δικτατορίας.**

«Δὲν τρομάζεται πρὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης καὶ δὲν νομίζετε ὅτι ἀκριβῶς οἱ ἡγήθ έντες τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νέου πολιτεύματος ἔχουν καθήκον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ συντελέσουν ὅπως στερεωθῇ τὸ πολίτευμα τοῦτο, καὶ ὅτι τὸ καλύτερον πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι ἔλλειψις φρανατισμοῦ καὶ ἀδιαλλαξίας καὶ ἡ ἀνοχὴ πρὸς τὴν κοινοβουλευτικὴν κυβέρονησιν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία θὰ στερεώσῃ τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὁμαλὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν τῆς Χώρας;

ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»

Εὐθύς μετὰ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν, ἀκολουθεῖ τὸ ζήτημα τῶν χρεῶν μας πρὸς τὴν Ἑγγλίαν. Ἀναστάτωσις, ἀποτυχία.

7 Ἀπριλίου 1928. Ἄλλη ἀπόπειρα κινήματος τῶν βασιλοφροῶν τὴν φορὰν αὐτὴν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποτυχοῦσα.

14 Ἀπριλίου 1928. Ἀπόπειρα Παγκαλικῶν πρὸς ἔκκρηξιν κινήματος. Συλλαμβάνεται ἓνα πλῆθος κατωτέρων ἀξιωματικῶν. Διατάσσεται ἡ σύλληψις τοῦ Κουνδούρου εἰς Λασίθιον τῆς Κρήτης ὡς ἐνεχομένου εἰς τὸ κίνημα. Ὁ Κούνδουρος ἐξευτελίζει τὸ κράτος μὴ συλλαμβανόμενος. Τὰ ὄργανα τοῦ κράτους, δὲν ὑπακούουν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως διὰ νὰ τὸν συλλάβουν. Τελεία εἰκὼν ἀκυβερνησίας τῆς χώρας.

19 Ἀπριλίου 1928. Νέα ἀπόπειρα κινήματος φασιστικοῦ τὴν φορὰν αὐτὴν τοῦ «Κόμματος τῶν Ἑλλήνων φασιστῶν».

Ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ ἐκνευρίζεται. Εἰς τὴν Εὐρώπῃν σχηματίζεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀναρχεῖται.

24 Ἀπριλίου 1928. Σεισμοὶ καταστρεπτικοὶ εἰς Κόρινθον. Ἀποκαλύπτεται ὅτι οἱ Παγκαλικοὶ ἐτοιμάζουν κίνημα.

9 Μαΐου 1928. Πλημμῦραι εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Στρυμὼν πνίγει χωριά. Ἡ Κυβέρονησις ἀργοπορεῖ ὀλίγον νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῶν παθόντων. Ὁ Βενιζέλος ἀνοίγει ἔρανον διὰ τῆς «Μακεδονίας», ὑπὲρ τῶν πλημμυροπαθῶν, προσφέρων ἐξ ἰδίων του 15.000 δραχμὰς.

16 Μαΐου 1928. Διαφωνία Βενιζέλου—Καφαντάρη.

18 Μαΐου 1928. Φημολογεῖται κίνημα νέον, τῶν ἔξωβουλευτικῶν Δημοκρατικῶν παραγόντων.

Ὁ Βενιζέλος ἐξέρχεται τῆς ἐπιφυλακτικότητός του, καὶ καυτηριάζει δημοσίᾳ, πᾶσαν ἀνάμειξιν τῶν στρατιωτικῶν εἰς κινήματα.

21 Μαΐου 1928. Ὁ Καφαντάρης ἐκπρόσωπος τοῦ Βενιζέλου εἰς τὸ κόμμα καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, θυμωθεὶς κατὰ τοῦ Βενιζέλου διότι ἐπέκρινε ὀλίγον, τὴν οικονομικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως,..... ἀρνεῖται εἰς τὸν Βενιζέλον νὰ ἔχη γνώμην ἐπὶ τῶν κυβερνητικῶν πράξεων.

Πικραθεὶς ὁ Βενιζέλος, καλεῖ τὴν ἐπομένην τὸν κ. Πέτρον Λεβαντὴν, διευθυντὴν τῆς «Μακεδονίας» καὶ δι' αὐτοῦ καὶ τῆς «Μακεδονίας» ἐξαγγέλει εἰς τὸν λαὸν ὅτι :

— «Ὁ ἐνθουσιασμός μου ἔμετριάσθη διὰ τὴν κυβέρνησιν, εἰς τὴν ἀνομοιογένειαν τῆς ὁποίας, ἀποδίδω τὴν βραδύτητα τῆς λειτουργίας τῆς κρατικῆς μηχανῆς».

Ὁ Καφαντάρης δηλώνει ὅτι θέλει τὴν πολιτικὴν του ἀνεξαρτησίαν.

—«Δὲν θέλω νὰ εἶμαι, πλέον, λέγει, ἐκπρόσωπος τοῦ Βενιζελικοῦ κόμματος, ἀλλὰ ἀρχηγὸς ἰδίου κόμματος».

Τοῦτο ἐξερεθίζει τὸν Βενιζέλον καὶ ἐκδίδει διάγγελμα εἰς τὸν λαὸν δικαιολογῶν διατὶ ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν πολιτικὴν κωνίστραν.

Ὁ Βενιζέλος πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς

Ὁ Βενιζέλος λέγει ὅτι ἐπανέρχεται εἰς τὴν πολιτικὴν παλαίστραν «πρὸς ἀντιμετώπισιν μεγάλων ἐθνικῶν ἀναγκῶν καὶ πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ πολιτεύματος». Ἐπειδὴ τὸ διάγγελμα τοῦτο εἶναι ἱστορικόν. τὸ δημοσιεύομεν ὀλοκλήρον.

— «Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Καφαντάρη, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματός μου, μὲ φέρει εἰς τὴν ἀνάγκην, νὰ ἀναθεωρήσω τὴν ἀπόφασίν μου, ὅπως μὴ ἐπανέλθω τοῦ λοιποῦ, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς.

«Ἡ ἐνδεχομένη ἀρνήσις μου, ὅπως ἀναλάβω καὶ πάλιν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματος τούτου, ἀποτελέσμα θὰ εἶχε τὴν διάλυσίν του, ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς θὰ ἀντεπεκρίνετο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς χώρας, ἄμεινον δὲ συνέπειαν θὰ εἶχεν, τὴν ἐμφάνισιν κινδύνων, οἵτινες, ἐδηλώθη ἐπινηλεϊμένως ὅτι ἀποτελοῦν τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπανόδου μου, εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνήν.

«Ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ἄλλως τε τῶν πολιτικῶν μερίδων, ἢ συγκρότησις ἐδραίας κυβερνήσεως καθίσταται δυσχερής.

«Ἡ διάλυσις τοῦ μεγαλυτέρου τῶν ὑπαρχόντων κομμάτων, θὰ κα-

θίστα αὐτὴν ἀκόμη δυσχερεστέραν καὶ θὰ ἔθετεν εἰς κίνδυνον τοὺς ἑλευθέρους τῆς χώρας θεσμοῦς.

«Χωρὶς νὰ παραγνωρίζω ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα διέρχεται κρίσιν εἰς πολλὰς χώρας, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ κατάλυσις τοῦ ἑλευθέρου θεσμοῦ καὶ ἡ ἐπάνοδος τῆς δικτατορίας ἀποτελέσμα θὰ εἶχε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς μεγάλας συμφοράς.

«Ἡεπορθῶς ὅτι ἡ δύναμις καὶ ἡ συνοχὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἡ προσωπικὴ μου ἐπάνοδος εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν ἀποτελοῦν μίαν τῶν καλλιτέρων ἐγγυήσεων κατὰ οἰασδήποτε ἀποπείρας πρὸς κατάλυσιν τοῦ ἑλευθέρου πολιτεύματος **ἀπεφάσισα μετὰ ὄριμον σκέψιν, ν' ἀναλάβω καὶ πάλιν τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐν λόγῳ κόμματος.**

«Δὲν παραγνωρίζω ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκ νέου ἀνάμιξις μου, εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν παρουσιάζει καὶ τὸ μειονέκτημα ὅτι θὰ ἐξάψῃ καὶ πάλιν τὸν πολιτικὸν ἀνταγωνισμόν.

«Ἄλλ' ἐνῶ, ὡς ἤμην διατιθεμένος, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐδήλωσα, νὰ ἐγκαταλείψω ἀκόμα καὶ τὸ πάτριον τοῦτο ἔδαφος, ἐὰν διὰ τῆς θυσίας αὐτῆς ἐπρόκειτο νὰ ἐξαγοράσω, χάριν τῆς χώρας, τὸν τερματισμόν, τοῦ καθεστωτικοῦ ἀγῶνος, πιστεύω ὅτι, ἐφόσον ὁ ἀγὼν αὐτός δὲν τερματίζεται, ἡ **δαιώνησις δὲ αὐτοῦ ἀπειλεῖ τὴν χώραν μὲ συμφοράς, οὐδαμῶς μικροτέρας τῶν συμφορῶν τῆς Δικτατορίας,** τὸ καθήκον μου εἶναι, ν' ἀναλάβω τὴν θέσιν μου ἐπὶ κεφαλῆς κόμματος, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον ὄχρῳμα κατὰ τοῦ **καθεστωτικοῦ κινδύνου καὶ κατὰ τῆς ἀπειλῆς δικτατορίας** καὶ κατὰ τῆς ἀκυβερνησίας δυναμένων νὰ προκύψουν κοινωνικῶν διαταραχῶν».

Συγχρόνως δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ Βενιζέλου πρὸς τὸν κ. Καφάνταρον, ἡ ἐξῆς :

Φίλε κ. Πρόεδρε,

«Γνωρίζετε, νομίζω ἀπὸ τινος, ὅτι τὰ δύο σημεῖα τοῦ οἰκονομικοῦ σας προγράμματος ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχω ἀντιρροήσεις εἶναι 1) τὸ ζήτημα τοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων τοῦ Δημοσίου πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ 2) τὸ ζήτημα τῆς ἑνθμίσεως τῶν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος χρεῶν, τῶν προκυψάντων ἐκ τοῦ πολέμου.

Πιστεύων ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς θὰ ἐτερματίζοντο πολὺ ταχύτερον, δὲν ἠθέλησα νὰ ἀνακοινώσω δημοσίᾳ τὴν ἐναντιογνωμίαν μου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων πρὸ τῆς λήξεως τῆς Συνόδου διότι τοιαύτη δημοσίᾳ συζήτησις δυσκόλως ἠδύνατο νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν ὁμαλὴν ἐντὸς τῆς Βουλῆς συνεργασίαν τῶν

Φιλελευθέρων μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡδύνατο νὰ ἀγάγη εἰς πρόωρον ἔκρηξιν νέας Κυβερνητικῆς κρίσεως.

Ἡ βραδύτης ἐν τούτοις, μετὰ τὴν ὁποίαν προχωροῦν αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς καὶ ἡ προκηρυχθεῖσα ἰδίως ἔκδοσις εἰς δημοσίαν ἔγγραφὴν ὁλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τῶν μετοχῶν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, μετὰ ἀναγκάζει νὰ ἀνακοινώσω πρὸς ὑμᾶς ἀπ' εὐθείας τὰς ἀντιλήψεις μου ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον τῶν δύο τούτων ζητημάτων, μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι, ἂν ἀναγνωρίσητε τὴν βασιμότητα τῶν παρατηρήσεών μου, δύναται ἀκόμη νὰ ἐπιτευχθῇ ἀναθεώρησις τῆς συμβάσεως.

Τὸ θεμελιώδες κατ' ἐμὲ σφᾶλμα τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς προταθέντος καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀποδεκτοῦ γενομένου σχεδίου ἦτο ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἀφηρεθῆ τὸ ἐκδοτικὸν προνόμιον, ἀνατεθὲν εἰς νέαν Τράπεζαν. Ἐὰν ἀντὶ τούτου ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα περιορίζετο τοῦ λοιποῦ νὰ εἶναι ἐκδοτικὴ, ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι ἐργασίαι τῆς ἀνετίθεντο εἰς μίαν Τράπεζαν ἣτις θὰ ἀνῆκε εἰς τοὺς ἰδίους μετόχους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, οὐδεὶς κἄν θὰ ἐσκέπτετο, ὅτι γεννᾶται ζήτημα πληρωμῆς ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἕνεκα τοῦ τοιοῦτου διχασμοῦ αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι εἰς δύο Τράπεζας, ὅπως οὐδὲν τοιοῦτον ζήτημα ἐγεννήθη κατὰ τὸν ἀποφασισθέντα χωρισμὸν τῆς Κτηματικῆς ἀπὸ τῆς Ἐθνικῆς.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὸ σφᾶλμα τοῦτο πιστεύω ὅτι αὐτοτελὴς μελέτη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ προταθέντος ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς σχεδίου θὰ προελάμβανε σοβαρωτάτας ζημίας εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη τὸ Δημόσιον. Ἦρκει εὐθύς ὡς προεκλήθη ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς ἡ ἀξίωσις ὅπως δοθῇ εἰς αὐτὴν ἀποζημιώσις ὑπὸ τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου νὰ δηλωθῇ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ὅτι οἱ μετοχαὶ τῆς νέας Τραπεζῆς θὰ δοθοῦν ἅπασαι εἰς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς μεθ' ὧν συνεζήτησα τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ οἵτινες μοῦ προέβαλαν ὅτι ἡ τοιαύτη διαρρυθμίσις δὲν θὰ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Τ.Ε. ἀπήνησα ἀποστοματικῶς ὅτι τοιαύτη μεταρρυθμίσις δὲν ἐπροτάθη κἄν εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴν, ἐκεῖνο δέ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ τελευταία αὕτη ἐπέμεινεν ἦτο, ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν μέρος τῶν μετοχῶν τῆς ἐκδοτικῆς ἔμεινεν ἀδιάθετον εἰς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς ἡ τελευταία δὲν θὰ εἶχε παρὰ μόνον δικαίωμα ψήφου εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς Ἐκδοτικῆς, ὅσονδήποτε ἀριθμὸν μετοχῶν καὶ ἂν εἶχεν ἵνα μὴ εὐρίσκειται ἡ Ἐκδοτικὴ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιτροπὴν ἄλλης Τραπεζῆς.

Ἄλλὰ οὐδεὶς εἶπέ ποτε οὔτε ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Κ.Τ.Ε., ὅτι δὲν πρέπει οἱ κάτοχοι τῶν μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς νὰ εἶναι καὶ κάτοχοι τῶν μετοχῶν τῆς Ἐκδοτικῆς καὶ πολὺ ὀλιγώτερον θὰ ἠδύνατό τις νὰ σκεφθῆ, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπλήξεως ταύτης εἶχε τόσον μεγάλην σημασίαν, ὥστε ν' ἀξίζη νὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ τῆς καταβολῆς ὑπὸ τοῦ Δημοσίου 1200 ἑκατομμυρίων ἀποζημιώσεως.

Ἄλλ' οἱ ἴδιοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, εἰς τὴν σχετικὴν συζήτησιν προέβαλαν, ὅτι πράγματι μὲν, ἐὰν ὅλοι αἱ μετοχαὶ τῆς νέας Ἐκδοτικῆς ἐδίδοντο εἰς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς, οἱ τελευταῖοι δὲν θὰ ὑφίσταντο ζημίαν τινὰ ἐκ τοῦ διχασμοῦ τῆς Ἐθνικῆς, ἀλλὰ θὰ ὑφίστατο τοιαύτην ζημίαν αὐτὴ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀνεξαοτήτως τῶν μετόχων της.

Παρετήρησα πρὸς συνομιλητάς μου, ὅτι ἦτο φυσικόν· καὶ νόμιμον μετὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἐκδοτικῆς Τραπεζῆς ἡ δύναμις καὶ συνεπῶς τὰ κέρδη τῆς Ἐθνικῆς θὰ περιορίζοντο. Ἄλλ' ἤρκει, ὅπως ἡ δύναμις τῶν δύο τραπεζῶν καὶ τὰ κέρδη αὐτῶν εἶναι οὐχὶ κατώτερα τῆς ἀδιαιρέτου Ἐθνικῆς, διὰ νὰ εἶναι ἀστήρικτος πᾶσα ἀξίωσις τῶν μετόχων τῆς τελευταίας, ὅπως καταβληθῆ πρὸς αὐτοὺς οἰαδήποτε ἀποζημιώσις.

Οἱ τελευταῖοι ἀντὶ νὰ ὑποστοῦν ζημίαν τινὰ ἐκ τῆς οὕτω πραγματοποιομένης διαρρυθμίσεως θὰ ἐπορίζοντο τοῦναντίον καὶ οὐσιώδη ὠφελήματα, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἐκδοτικὸν τῶν προνόμιον παρετείνεται ἐπὶ 10 ἀκόμη ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1960 ἀντὶ τοῦ 1950.

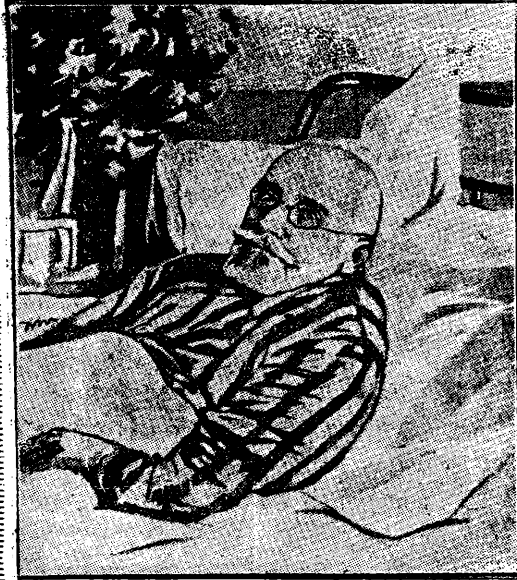
Λυποῦμαι νὰ εἶπω, ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐθνικῆς, μοὶ ἐφάρνησαν κατὰ τὴν συζήτησιν τόσον στερεῶς ἐμπεφορημένοι ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι τὸ ἐκπροσωπούμενον ὑπ' αὐτῶν ἴδρυμα εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῶν μετόχων αὐτοῦ, ὥστε ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐννοήσουν ἢ τοῦλάχιστον νὰ παραδεχθῶν, ὅτι ἂν ἐκ γενομένης διαρρυθμίσεως οἱ μέτοχοι αὐτῆς δὲν ὑφίστανται ζημίαν τινὰ, τὸ ἴδρυμα ὡς τοιοῦτον δὲν δικαιούται νὰ ἀξιώσῃ ἀποζημιώσιν.

Τὴν λύσιν ταύτην ἔρχομαι νὰ εἰσηγηθῶ πρὸς ὑμᾶς διὰ τῆς παρουσίας. Τὴν ἀναστολήν δηλαδὴ τῆς ἐκδόσεως εἰς δημοσίαν ἐγγραφὴν τῶν μετοχῶν τῆς Ἐκδοτικῆς, ὅπως αὐταὶ παραχωρηθοῦν εἰς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς. Τοιαύτην διαρρυθμίσιν θὰ ἦτο ἠθικῶς ἀδύνατον εἰς τὴν Ἐθνικὴν ν' ἀποκρούσῃ καὶ ἡ διαρρυθμίσις αὕτη πραγματοποιομένη, θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ κανονισμοῦ τῶν λ(σ)μῶν μεταξὺ Ἐθνικῆς καὶ Δημοσίου, πρὸς ἄρσιν τῶν κολοσιαίων ζημιῶν, τὰς ὁποίας τὸ τελευταῖον ὑπέστη ἐκ τῆς διαρρυθμίσεως ταύτης.

«Τῷ ὄντι αἱ ζημίαι αὐταὶ εἶναι αἱ ἐξῆς: 1) 1200 ἑκατομμύρια:

ἄξιαν τῶν ἀποφάσεων, 2) ὅτι τοῦ λοιποῦ τὸ δημόσιον θὰ μετέχη μὴ μόνον εἰς τὸ ἥμισυ τῶν κερδῶν τῆς Ἐκδοτικῆς πέραν τοῦ ὀρισμένου τόκου τοῦ ἐξασφαλισμένου εἰς τοὺς μετόχους αὐτῆς πολὺ μεγαλυτέρου δὲ τοῦ ἐξαμηνιαίου μερίσματος τῶν 250 δραχμῶν, πέραν τῶν ὁποίων τὸ Δημόσιον μετέχευε τέως εἰς τὸ ὅλον τῶν κερδῶν. Ἀλλὰ παύει οὐσαστικῶς νὰ μετέχη εἰς τὰ κέρδη τῆς τελευταίας ταύτης,

3) Ἄλλη ζημία ἦν ὑφίσταται τὸ Δημόσιον εἶναι ὅτι διὰ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸ ἥμισυ τῶν μετὰ τὸ 1923 σηματοδοθέντων ἀποθεματικῶν ἔλαβε σήμερον ἡ ἀκριβέστερον ἐπιστώθη μὲ 75 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἐνῶ ἂν ἐγένετο ὑπολογισμὸς τοῦ καθαροῦ ἐνεργητικοῦ τῆς Ἐθνικῆς, οἷος θὰ ἐγένετο μετὰ τὴν ὀριστικὴν αὐτοῦ ἐκκαθάρισιν εἰς τὴν λῆξιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου, ἡ ἀξία τοῦ ἀναλογοῦντος ἡμίσεως ἀποθέματος τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1923 μέχρι σήμερον θὰ ἀπεδεικνύετο καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις πολλαπλασία τῆς σημερινῆς.

Εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν, τραυματισμένος εἰς μίαν κλινικὴν τῶν Παρισίων, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπερῶν πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσιῶν του, καὶ τὴν ἐπομένην τῆς δημιουργίας τῆς Μεγ. Ἑλλάδος.

4) Τέλος τὸ δημόσιον προέβη εἰς οὐσιωδестаτήν παραχώρησιν πρὸς τὴν Ἐθνικὴν, ἀναλαβὸν τὴν συμβατικὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ τοποιοῖσιν τοῦ λοιποῦ τοὺς νόμους, δι' ὧν ἐπιβάλλει εἰς τὰ ὑφιστάμενα ταμεῖα, ἰδρύματα καὶ ἕτερα νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ὑπὸ χρέωσιν ὅπως τὰς καταθέσεις τοὺς ἐνεργοῦν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ. Ἐπὶ τῆς πρώτης τῶν ἀνωτέρω ζημιῶν νομίζω σκόπιμον νὰ ἐνδιτοίψω ἐπ' ὀλίγον.

Τὸ ποσὸν τῶν 1200 ἑκατομμυρίων ἐξήτησεν ἡ Ἐθνικὴ καὶ τὸ Δ
 Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος 6

μόσιον ὑπεχρεώθη νὰ καταβάλλῃ εἰς μίαν 12ετίαν λόγῳ τοῦ ὅτι ἀνέλαβεν αὐτὴ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Ἐκδοτικὴν τὸ εἰς χρυσὸν καὶ ὁμολογίας κάλυμμα τῆς κυκλοφορίας ἐκ δραχμῶν χρυσῶν 80 περίπου ἑκατομμυρίων.

Ἄλλ' εἶναι φανερόν, ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ ὅλον τῶν μετοχῶν τῆς Ἐκδοτικῆς ἤθελε δοθῆ εἰς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν θὰ ὑποστοῦν ζημίαν οἱ τελευταῖοι ἐκ τοῦ διχασμοῦ τῆς Ἐθνικῆς, ἢ καταβολὴ τῶν 1200 ἑκατομμυρίων στερεῖται πάσης βάσεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προϋφισταμένων συμβάσεων ἢ Ἐθνικῆ Τράπεζα, ὑπεχρεοῦτο νὰ κρατῆ εἰς τὰ Ταμεῖα τῆς τὸ ποσὸν τοῦτο τοῦ καλύμματος μέχρι τέλους τοῦ ἐκδοτικοῦ τῆς προνομίου.

Ἐφ' ὅσον οἱ μέτοχοι τῆς Ἐθνικῆς θὰ εἶναι καὶ μέτοχοι τῆς Ἐκδοτικῆς οὐδεμίαν ὑφίστανται ζημίαν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ 80 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν, ἀντὶ νὰ φυλάσσονται εἰς τὰ Ταμεῖα τῆς Ἐθνικῆς θὰ φυλάσσονται εἰς τὰ Ταμεῖα τῆς Ἐκδοτικῆς. Συνεπῶς μόνον μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου ἤτοι μετὰ 32 ἔτη, θὰ γεννηθῆ ζήτημα εἰς ποῖον ἀνήκουν τὰ καλύμματα ταῦτα.

Περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο διεξήχθη δλόκληρος ἀγὼν μεταξὺ Κυβερνήσεως συνασπισμοῦ καὶ τοῦ κ. Τσαλδάρη.

Ὁ τελευταῖος ὑπεστήριξεν, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν πιστωτικὴν κυκλοφορίαν, ἢ Κυβέρνησις ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐθνικὴν.

Τὸ ζήτημα ἠδύνατο ὀρθότερον νὰ λυθῆ, ὅπως ἐπρότεινε, νομίζω ἢ Κυβέρνησις εἰς τὸν κ. Τσαλδάρη, διὰ παραπομπῆς εἰς διαιτησίαν, ἀλλὰ ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ κ. Τσαλδάρης. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔχω ἰδίαν γνώμην ἐπὶ τοῦ πολυπλόκου τούτου ζητήματος, διότι οὔτε καιρὸς μοῦ ἐδόθη νὰ μελετήσω τὸ ζήτημα τοῦτο, οὔτε τοῦτο ἀσκεῖ οὐσιώδη ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ θέματος, ὅπερ εἰσηγοῦμαι. Ἐφ' ὅσον οὐσιαστικῶς ἢ Ἐθνικὴ καὶ Ἐκδοτικὴ ἀνήκουν εἰς τὰ αὐτὰ πρόσωπα καὶ ἐφ' ὅσον ἐπομένως οὐδεμίαν ζημίαν δύναται νὰ προβληθῆ ὑπὸ τῶν μετόχων τῆς Ἐθνικῆς διὰ τὴν μεταβίβασιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου εἰς τὴν Ἐκδοτικὴν, τὰ καλύμματα ταῦτα πρέπει νὰ μείνουν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προϋφισταμένων συμβάσεων.

Ὅταν μετὰ 32 ἔτη λήξῃ τὸ ἐκδοτικὸν προνόμιον, τότε ἢ Ἐθνικὴ θὰ δικαιούται νὰ ἀναλάβῃ αὐτά. Ἄλλὰ τὸ Κράτος θὰ ὑπενθυμίσῃ ὅτι τὰ 80.000 χρυσῶν δραχμῶν ἀξίζουν σήμερον καὶ θ' ἀξίζουν πιθανότατα κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ προνομίου 1200 ἑκατομμυρίων δραχμῶν **καὶ**

ἐπομένως ἡ ἐξ 1200000000 διαφορὰ ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν νόμον σταθεροποιήσεως καὶ ἀποτελεῖ κέρδος, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος καὶ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν Ἐθνικὴν, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ Κράτος θὰ ἔχη τότε νὰ πληρώσῃ 560000000 δραχμῶν, τῶν ὁποίων ἡ σημερινὴ ἀξία μὲ τόκον 6 ο)ο εἶναι δραχμαὶ 868 000000 ἀντὶ τῶν 1200 ἑκατομυρίων δραχμῶν, τὰς ὁποίας τὸ Κράτος ἀνέλαβε νὰ πληρώσῃ καὶ τῶν ὁποίων ἡ σημερινὴ ἀξία ὑπολογιζομένη μὲ τὸν αὐτὸν τόκον εἶναι δραχμαὶ 838.384.390.

» Ὑποβάλλων τὰς σκέψεις ταύτας εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ μελετήσετε αὐτὰς ἀπροκαταλήπτως καὶ ὅταν ἀναγνωρίσητε τὴν ὀρθότητα αὐτῶν, θὰ θελήσητε νὰ ἐπιδιώξητε τὴν παραχώρησιν τοῦ ὅλου τῶν μετοχῶν τῆς Ἐκδοτικῆς πρὸς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς δημιουργοῦντες οὕτω τὴν ἀναγκαίαν βάσιν διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν λογαριασμῶν Δημοσίου καὶ Ἐθνικῆς.

Θὰ προσφέρετε οὕτω μίαν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν χώραν καὶ τὸ ἡρωϊκὸν ἔργον τῆς ἐν μέσῳ τόσων δυσχερειῶν ἐξασφαλίσεως τοῦ ἰσοζυγίου, ὅπερ ἦτο ἡ ἀναγκαία προϋπόθεσις τῆς οἰκονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως, θὰ μείνῃ ἄνευ σκιᾶς.

Παρακαλῶ νὰ πιστεύσητε εἰς τὰ φιλικώτατα αἰσθήματα μεθ' ὧν διατελῶ.

Πάντοτε ὑμέτερος
Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»

Ἐδημοσιεύσαμεν ὀλόκληρον τὴν ἐπιστολήν, χάριν τῶν ἀσχολουμένων καὶ εἰς τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀναρχία ἐξακολουθοῦσε. Ἀπεργοῦν οἱ καπνεργάται καὶ γενικεύεται ἡ ἀπεργία εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τὰ δημόσια γραφεῖα φρουροῦνται ἰσχυρῶς. Εἰς τὰς φυλακὰς τοποθετοῦνται πολυβόλα. Τὰ καταστήματα κλείουν. Ἡ Ἑλλὰς ἀναρχεῖται, ὁ λαὸς ἀσχάλλει καὶ ἀγωνιᾷ. Ζητοῦν ὅλοι ἓνα χέρι δυνατὸ ποῦ θὰ κυβερνήσῃ τὴν Χώραν.

Εὐτυχῶς, ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Βενιζέλου, ἐπιφέρει τὴν παραίτησιν τοῦ Καφαντάρη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Καφαντάρη, καταρρέει ὅλον τὸ κυβερνητικὸν οἰκοδόμημα τὴν 30 Ἰουνίου.

Ὁ Βενιζέλος ἐπρότεινε νὰ σχηματισθῇ Κυβέρνησις Οἰκουμενικὴ ὑπὸ τοῦ Ζαΐμη πάλιν.

Κατέστη ἀδύνατον.

Προϋτάθη Κυβέρνησις Συνασπισμοῦ ὑπὸ τὸν Μεταξᾶν.

— Ὁ Βενιζέλος εἶπεν ὅτι

— Δὲν μπορεῖ, μὰ Κυβέρνησις, μὴ οὐσα Οἰκουμηνική, νὰ στηρί-
ζεται ἄλλοτε ἐπὶ τῆς δεξιᾶς καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ἄριστερᾶς πτέρυγος.

Ὅλος ὁ κόσμος ζητᾷ τότε τὸν Βενιζέλον ν' ἀναλάβῃ τὴν διακυ-
βέρνησιν τῆς χώρας.

Καὶ ὁ Βενιζέλος πιεζόμενος ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὸν λαόν,
τὴν μεγάλην θέλησιν, δέχεται.

Τὴν 4 Ἰουλίου 1928, ἡ Κυβέρνησις ὀρκίζεται.

Ὁ... Πηδαλιούχος

Ἡ Ἑλλάς ἠσθάνθη ἓνα χέρι δυνατόν, ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν σωτη-
ρίαν της καὶ τὴν διακυβέρνησιν της.

Πρῶτον ἔργον τοῦ Βενιζέλου, ἦτο νὰ ἀνακηρύξῃ ἐκλογάς.

— «Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματός μου, ἐβροντοφώνησεν,
ἔχω ἀνάγκη μιᾶς ἰσχυρᾶς πλειοψηφίας εἰς τὴν Βουλὴν, ἡ ὁποία νὰ
μὴν παρέχῃ τὴν δύναμιν, ὅχι μόνον νὰ ἐπιβάλλω τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ
προγράμματός μου, κατὰ τῶν φυσικῶν ἀντιδράσεων τῶν ἀντιπάλων
μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποτρέψω αἰτήσεις τῶν φίλων μας, αἱ ὁποῖαι ἤμπο-
ροῦν ἐνίστε, νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστοι μὲ τὰ κοινὰ συμφέροντα».

Ὁ λαὸς τὸν ὠνόμασε «Πηδαλιούχον» καὶ ἦτο ὁ πραγματικὸς πη-
δαλιούχος, ὁ ὁποῖος θὰ μποροῦσε, λαμβάνων τὴν κατεστραμμένην Ἑλ-
λάδα, εἰς τὰ στιβαρά του χέρια, νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς καλῆς
διοικήσεως, τῆς εὐνομίας, τοῦ πλούτου, τῆς ἀποδόσεως, τῆς ἐπουλώσεως
τῶν πληγῶν της, καὶ τῆς δυνατῆς εὐτυχίας της.

Διὰ τοῦτο, ἀπὸ κάθε παροικίαν ἑλληνικὴν τοῦ ἐν διασπορᾷ εὐρι-
σκομένου, εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἑλληνισμοῦ, ἡ εἶδησις τῆς ἀναλήψεως
καὶ πάλιν, τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τὸν Βενιζέλον, τόσῃ
χαρὰν καὶ ἐλπίδα ἐγένεσε, τοὺς ξενητευμένους Ἕλληνας, ὥστε ὅλαι αἱ
παροικίαι, λέγομεν, ὡς ἐκ συνθήματος τοῦ τηλεγράφησαν :

— «Κυβέρνα Βενιζέλε !»

Ὁ Βενιζέλος καλέσας τοὺς ὑπουργούς του, εἶπε :

— «Νὰ καταργηθοῦν οἱ διάφοροι μεσάζοντες».

Καὶ εἰς τὰς διαφόρους λέσχας τοῦ κόμματος αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο
εἰς τὰ νέας Χώρας, ἔδωσε τὴν ἐξῆς διαταγὴν.

— «Νὰ λείψουν αἱ διακρίσεις γηγενῶν καὶ προσφύγων».

Καὶ ἐπρότεινε τὴν ἐφαρμογὴν ἐνὸς ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος.

Τότε συνέβη καὶ ἡ ληστεία Μελά καὶ Μυλωνᾶ εἰς τὴν Ἡπειρον, ἐ-
νῶ περιώδευον προεκλογικῶς.

— Ἴδου πῶς μᾶς παρέδωσαν τὸ Κράτος! εἶπεν ὁ Βενιζέλος εἰς τοὺς Ἑπειρώτας.

Καὶ μὲ τὴν δεξυτέτα τοῦ πνεύματός του καὶ μὲ τὴν ταχύτητα τὴν ἡλεκτρικὴν τῶν ἀποφάσεών του, ἔσωσε ἀμέσως, τοὺς δύο αἰχμαλωτισθέντας ἐκλεκτοὺς Ἑλληνας, ἀπὸ βέβαιον θάνατον, διότι δὲν εἶχον νὰ καταβάλλουν ἀμέσως τὰ λύτρα.

Ἐγγυήθηκε ἡ Κυβέρνησις τὸ ποσὸν τὸ ζητούμενον εἰς τὴν Τράπεζαν, γιὰ νὰ δώσῃ τὰ λεπτὰ καὶ ἔτσι ἀπηλλάγη ὁ Μυλωνᾶς.

Καμμιά ἄλλη Κυβέρνησις δὲν θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτήν.

Τότε ἀνεβίωσεν καὶ ὁ Στρέϊτ. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος δέχεται καὶ ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ διοικεῖται ἀπὸ ἐκείνους πού ἦσαν οἱ κυριώτεροι αἴτιοι τῆς καταστροφῆς του.

Ὁ Στρέϊτ ὡς νὰ μὴ συνέβῃ τίποτε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐτέθη δέ ἐπὶ κεφαλῆς, διὰ τὰς ἐκλογάς τῆς ἀντιβενιζελικῆς ἐνώσεως.

— «Θὰ μεταβῶ, ἐδήλωσεν, καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου μὲ καλεῖ, **ἡ ἱερὰ σκιά τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῆς Μακεδονίας βασιλέως Κωνσταντίνου.**»

Αἱ φράσεις αὗται καὶ ἡ θρασύτης αὐτῆ τοῦ Στρέϊτ, ἐξηρέθισαν τόσον τοὺς Μακεδόνας, ὥστε δὲν ἐτόλμησεν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν τοῦ Βασιλισμοῦ» ὅπως ὠνόμαζεν τὴν Μακεδονίαν.

Χαρακτηριστικὸ δὲ εἶναι τὸ ἐξῆς: Ὅτι ὁ Στρέϊτ, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ ἀγῶνος, εἰς συνέντευξιν πού ἔδωκε, πρὸς τὸν Ἄγγλον ἀνταποκριτὴν τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» τοῦ Λονδίνου, καὶ ἐρωτηθεὶς «ποίαν γνώμην ἔχει περὶ Βενιζέλου» ἀπήντησεν.

— «**Θαυμάζω τὸν Βενιζέλον, εἶναι Μέγας, ἀλλὰ δὲν τὸν θέλω ὡς κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, διότι ἔτσι. . . . . ἐσυνείθισα.**»

Ἄλλὰ δὲν ἦσαν μόνον οἱ ἐχθροὶ του, ὅπου τὸν ἐθαύμαζαν. Δὲν ἦσαν οἱ διάφοροι Κονδύληδες, οἱ ὁποῖοι ἀναρροχηθέντες εἰς ἀρχηγοὺς κομμάτων καὶ αὐτοί, ἀρχηγοὺς κομμάτων ἀνυπάρχων, ἐγύριζαν τὴν Ἑλλάδα, φωνάζοντες καὶ ξελαρυγγιζόμενοι.

— Πίστις, πίστις εἰς τὸν Βενιζέλον, διότι ἄλλως ἔχαθῆκαμεν.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ παγκόσμιος γνώμη, ἐχαιρέτησε τὸν Βενιζέλον, ἀναλαβόντα τὴν ἀρχήν.

Ὁ «Ἡμερησίου τηλεγράφος» τοῦ Λονδίνου, ἀποκαλοῦσε τὸν Βενιζέλον «**Κολοσσόν**».

Αἱ Γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἔγραφον :

— «Πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τοῦ Βενιζέλου, θὰ εἶναι ἡ ἐδραίωσις τῆς οικονομικῆς ἐπανορθώσεως τῆς Ἑλλάδος.»

— «Ἡ κατάσταση εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου, σταθεροποιεῖται, καὶ ἀρχίζει, ἤδη μία ἐργασία διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς χώρας».

Οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου εὔρισκαν:

— «Ἡράκλειον τὸ ἔργον τοῦ Βενιζέλου».

Τὸ «Πτὶ-Παριζιὲν» ἔγραφεν:

— «Μεγάλη εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ Βενιζέλου, πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ καταπεσόντος πατριωτικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος».

Ἐπί «Γαλάτης» ἔγραφεν:

— «Ὁ Βενιζέλος, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως ἀνυψώσει τὸν τόπον του, θὰ ἀκολουθήσῃ φιλειργηνικὴν πολιτικὴν. Εἶναι ὁ Μέγας ἐμπνευστής, ὁ ἠλεκτρίζων τὰ πλήθη, ὁ δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔκρηξιν ἐνὸς ὠραίου ἐνθουσιασμοῦ, ἐνὸς λαοῦ ὑποφέροντος οἰκονομικῶς τὸ ἐγχείρισμά του ἀποτελεῖ ἄθλον, οἱ καρποὶ τοῦ ὁποῦ θὰ εἶναι εὐεργετικοὶ διὰ τὴν χώραν».

Αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι τὸν ἐθαύμαζον.

Ὁ ἴδιος ὁ Βούλγαρος Πρωθυπουργὸς Λιάπτσεφ, εἶπεν τὰ ἐξῆς ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλγαρικῆς βουλῆς:

— «Ὁ πολὺς καὶ σοφὸς Βενιζέλος εἶναι καὶ πάλιν ἐπὶ σκηνῆς. Ἐὰν ὁ λαὸς τοῦ ἐμπιστευθεῖ τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, εἶμαι βέβαιος, ὅχι μόνον ἡ ἐσωτερικὴ κατάσταση τῆς Ἑλλάδος, θὰ ρυθμισθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τῶν βαλκανικῶν λαῶν, πρὸς ἀλλήλους, θὰ καθορισθῇ.

Ὁ τουρκικὸς τύπος ἔγραφεν:

— «Ὁ παρ' ὀλίγον καταστροφεὺς τῆς Τουρκίας, ἦλθεν καὶ πάλιν εἰς τὰ πράγματα εἰς τὴν γειτονικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Βενιζέλος εἶναι μέγας ἄνθρωπος, Μέγας Ἕλληνας, Μέγας πολιτικός. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα του, θὰ ὀδηγήσῃ τὸν λαόν του, εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν ἡσυχίαν μὲ τοὺς ἀγλαοὺς καρποὺς τῆς εἰρήνης, τοὺς ὁποῖους αὐτὸς θὰ ἐξοικονομήσῃ, διὰ τὴν πατρίδα του».

Οἱ Σέρβοι ἔλεγον διὰ τὸν Βενιζέλον:

— «Ὁ Μέγας αὐτὸς ἄνθρωπος, θὰ παίζει πάντοτε τὸν ρόλον τοῦ δαιτητοῦ».

Ἦταν ὁ πραγματικὸς «πηδαλιούχος».

Ἄμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς παρ' αὐτοῦ, ὅλα αἰφνιδίως ἠσύχασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὔτε κινήματα, οὔτε ἀπεργαίαι, οὔτε ἀναστατώσεις, οὔτε ξένοι ἐπεμβάσεις, οὔτε παράλογοι Σερβικαὶ ἀπαιτήσεις, οὔτε τίποτε. Ἡ χώρα εὐρῆκε τὸν κυβερνήτην της.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Βενιζέλου

Ἐλθὼν εἰς τὴν Θεσσαλονίκη, ὁ Βενιζέλος προεκλογικῶς, ἐξέφερε τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα. Τὸ ἐξαγγελθὲν ἐν Θεσσαλονίκη πρόγραμμά του ἦτο μνημειῶδες.

Ἔθιξεν ὅλα αὐτὰ σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλας τὰς πηγὰς τοῦ δυναμικοῦ της καὶ τὰς ἀκτῖνας καὶ δυναμικύτητας τῆς Διοικήσεως.

Διὰ τὸ Γεωργικὸν εἶπε

— «Ἡ μέριμνά μας, ὑπὲρ τῆς Γεωργίας, θὰ εἶναι πατρικὴ, στοργικωτάτη καὶ πιστεύομεν ὅτι θὰ συντελέσῃ ὅπως ἀνακοπεῖ τὸ κακό, τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς συρροῆς εἰς τὰς πόλεις, ὅπου κατ' ἀνάγκην ἐπικρατοῦν τὰ παρασιτικὰ ἐπαγγέλματα».

Διὰ τοὺς «νέους ἀνδρας», ποὺ ἦσαν τότε τῆς μόδας, ἰδέα ἀποτυχοῦσα, δυστυχῶς παταγωδῶς, παρ' ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν, καὶ τὴν ἐπιμελῆ ἀναζήτησιν τοῦ Βενιζέλου :

— «Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀνορθωτικῆς μας προσπάθειας, ζητῶ τὴν συνδρομὴν τῆς νέας γενεάς. Ὅπως εἰς τὴν περίοδον τὴν μετὰ τοῦ 1910 οὕτω καὶ σήμερον θὰ εἶμαι εὐτυχὴς νὰ χρησιμοποιήσω ὅσους εἰργάσθησαν φιλοτίμως, ὅπως καταρτίσουν ἀρτιωτέραν τὴν μόρφωσίν των, ἃς μὲ βοηθήσουν νὰ δημιουργήσωμεν μίαν καλλιτέραν αὔριον»,

Διὰ τὴν «ἐθνικὴν ὑγείαν» εἶπεν

— «Ἡ ἐλονοσία καὶ ἡ φυματίωσις εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα, κοινωρικαὶ μάλιστα, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὴ καὶ συνεπῶς ἐπιβεβλημένη ἡ ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα».

Διὰ τὰ *σχολεῖα*, εἶπε :

«Ἐφ' ὅσον ἑκατοντάδες σχολείων τῆς κλασσικῆς λεγομένης ἐκπαίδευσως, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐξαπολίονυ κατ' ἔτος χιλιάδας νέων ἀτελέστατα μορφωμένων, ἀνικάνων οὐσιαστικῶς διὰ κάθε παραγωγικὴν ἐργασίαν, τὸ μέλλον μας δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι σκοτεινόν».

Διὰ τὴν *Διοικητικὴν μεταρρύθμισιν*, εἶπεν :

«Μὲ τὴν μεγέθυνσιν τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκεντροῦνται εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὅλα σχεδὸν τὰ νήματα τῆς ἐξουσίας».

Διὰ τὴν *Κοινωνίαν*, εἶπε :

«Κοινωνία ἡ ὁποία δὲν πραγματοποιεῖ καθ' ἡμέραν βήματα προόδου εἶναι καταδικασμένη νὰ ἠττηθῇ εἰς τὸν εἰρηρικὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν λαῶν».

Ὁ Βενιζέλος διὰ τὴν Μακεδονίαν

Εἰς γεῦμα δοθὲν εἰς τὸ «Μεντιτερρανὲ» ὑπὸ τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης καὶ εἰς προσφώνησιν τοῦ τότε Δημάρχου Θεσσαλονίκης κ. Πατρικίου, ὁ Βενιζέλος ἀντεφώνησεν ὡς ἑξῆς, ἐκφέρας οὕτω τὰς ἐνδοτέρας σκέψεις του, διὰ τὸ μέλλον τῆς Θεσσαλονίκης..

Ἐνάγκαι αἱ γνώμαι του αὐταὶ νὰ ἀναγνωσθοῦν..

— Εὐχαριστῶ ὑμᾶς κ. Δήμαρχε, διότι μᾶς ἐτιμήσατε καλοῦντες: τόσον ἐμὲ ὅσον καὶ τοὺς ἄλλους κ. κ. ὑπουργοὺς καὶ ἀντιπροσώπους: εἰς τὸ γεῦμα τοῦτο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς ἣτις ἐπεσφράγησε τὴν Ἑλληνικὴν νίκην. Πέντε ἑβδομάδας μετ' αὐτὴν ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἡ Νότιος Μακεδονία εὐρέθη ἐλευθέρη. Ἐπράξατε καλῶς ὑπενθυμίζοντες εἰς τὸν λόγον σας τὴν νίκην τοῦ Κιλκίς ἣτις ἐστερέωσε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Θεσσαλονίκης..

Εἶναι ἀληθῶς θαύμασια ἡ πρόδος, τὴν ὁποίαν ἐσημείωσεν ἡ πόλις αὕτη ἀπ' ἧς τὴν ἐγνωρίσαμεν. Καὶ ἡ πρόδος αὕτη θὰ εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα εἰς τὸ μέλλον. Εἶμαι γέρον καὶ ἴσως δὲν θὰ ἐπιζήσω νὰ ἴδω τὴν πρόδόν της (Φωναί! Θὰ ζήσετε!) ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ ἔχω τὴν πεποίθησιν αὐτὴν, ὅπως τὴν εἶχον καὶ τότε, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀπελευθερώσεώς της ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἐλεγον τότε οἱ διαφοροὶ ἀπαισιόδοξοι, ὅτι μὲ τὴν μικρὰν ἐνδοχώραν ἡ ὁποία ἔμμενεν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Νοτίου Μακεδορίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ζήσῃ.

Ἄλλ' ἰδοῦ, ὅτι μετὰ τετραετίαν ὄλην πολεμικῶν περιπετειῶν ἐπανερρίσκομεν αὐτὴν διπλασίαν εἰς πληθυσμὸν καὶ πληθυσμὸν θαυμασιῶς ὁμοιογενῆ. Φαντάζεσθε δέ, κύριοι, τί θὰ γίνῃ ἡ πόλις αὕτη ὅταν μετὰ τετραετίαν γίνουσι τὰ ἔργα τοῦ Ἀξιοῦ καὶ μετὰ πενταετίαν τὰ ἔργα τοῦ Στρυμῶνος, δεσμεύσωμεν δὲ τὴν δύναμιν τῶν ρεόντων ὑδάτων καὶ χρησιμοποιήσωμεν αὐτὴν διὰ τὸν φωτισμὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῆς βιομηχανίας μας. Ἡ Θεσσαλονικὴ, ἡ Νύμφη τοῦ Θεομαϊκοῦ, θ' ἀποβῇ τὸ μέγιστον κέντρον, ἐξυπηρετοῦσα καὶ τὰς ὀπισθεν τῆς ζώνης αὐτῆς εὐρισκομένας χώρας.

Ἄς μὴ λησμονῶμεν, κύριοι, τί εἶπεν εἰς μέγας ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ κατέχοντες τὰς παραλίους χώρας πρέπει νὰ γνωρίζουν: ὅτι ὑποχρέωσίς των εἶναι νὰ ἐξυπηρετοῦν τοὺς ὀπισθεν αὐτῶν εὐρισκομένους λαοὺς. Καὶ ἡμεῖς δηλοῦμεν ὅτι εἴμεθα πρόθυμοι νὰ ἐξυπηρετήσωμεν τοὺς γείτονας ἡμῶν διὰ παντὸς τρόπον.

“Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰτησίαν σας κ. Δήμαρχε ὅπως ἡ κυβέρνησις μου ὑποστηρίξῃ τὸν Δῆμον εἰς τὴν προσπάθειάν του διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν αὐτῆς δηλῶ ὅτι προθύμως θὰ πράξω τοῦτο ὑπὸ μίαν ὁμως αἴρεσιν.

Ἡ διοίκησις τοῦ Δήμου νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ παρέχῃ τὴν ἐγ-

Πρίγκηψ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

γύσιν, ὅτι πᾶν πο-
σὸν διατεθησόμενον
ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τοὺς
ὁποίους ὑπεγραμμί-
σατε θὰ δαπανηθῇ
καὶ πράγματι ὑπὲρ
αὐτῶν. Καὶ δὲν ἀμ-
φιβάλλω, ὅτι οὕτω θὰ
γίνῃ. Μὲ τὴν πεποί-
θησιν, ὅτι ἡ πόλις
σας θὰ προαχθῇ εἰς
τὸ μέλλον ἔτι πλέον
καὶ συμφώνως πρὸς
ἐπὶ τὰς προβλέψεις καὶ
τὴν ἐπιθυμίαν ὅλων
μας, Ἐγείρω τὸ πο-
τήριον εὐχόμενος ὑ-
πὲρ τῆς εὐημερίας ὅ-
λων κ. Δήμαρχε.

Εἰς τὰ γεμάτα
φῶς καὶ ἀπαγγελίας
λόγια αὐτὰ τοῦ Βε-
νιζέλου, τὶ ἔκαμαν
οἱ λαϊκοὶ τῆς Μακε-
δονίας καὶ οἱ ἄλλοι
ἀντιβενιζελικοὶ τῆς
Θεσσαλονίκης ;

Ενέργεια τῶν Λαϊκῶν

Ὁ Βενιζέλος εἶχεν ἀρπάσει τὴν ζωὴν.

Οἱ ἀντίθετοί του ἀνεσκάλευαν τοὺς τάφους.

Καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου λόγου καὶ προπαγάνδας προεκλογικῆς, ὀλί-
γον πρὶν τῶν ἐκλογῶν, ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς
ψυχῆς τοῦ Ἰωάννου Δραγούμη.

Και τὸ Μνημόσυνον ὁρίσθη διὰ τὴν 29 Ἰουλίου.

Ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως, ἦλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ Κων. Δεμερτζῆς.

Ὁ κ. Π. Λεβαντῆς, τοὺς ἀπεκάλεσεν «Μώλωπας ἀνοσίους».

Καὶ ὁ κ. Κύρκος, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλεσαν τότε οἱ λαϊκοί, «**ἀκανθωτὸν ζιζάνιον**», ἂν καὶ εὐρίσκειο εἰς τὴν ἀντιβενιζελικὴν παρατάξιν, ὡς ἀκολουθήσας τὴν ἰδίαν σημαίαν ἰψώσαντα, Καφραντάρην, εἰς συνομιλίας του, ὡς ἐξῆς ἐξαορακτῆρισαν τὰ προεκλογικὰ αὐτὰ μνημόσυνα.

— «Δὲν εἶχον (οἱ λαϊκοί) μὲ τὸν ἀείμνηστον (Δραγοῦμην) κανέναν ἐντιμον ἰδεολογικὸν δεσμόν, πλὴν τῆς σχέσεως ποῦ παριστάνει, ἡ ἀνίαρος δημοκοπικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς μνήμης του».

Ὁ δὲ κ. Ἰασωνίδης εἶπεν :

— «Ἡμεῖς συνειθίσαμεν νὰ τελοῦμεν μνημόσυνα ἀπείρων μαρτύρων—τοῦ μαρτυρικοῦ κόσμου, ὃν ἐθυσίασεν ὁ Βασιλεὺς».

Ὁ δὲ τότε Γενικὸς Διοικήτης, εἰς ἐπιτροπὴν λαϊκῶν παρουσιασθεῖσαν εἰς αὐτὸν καὶ ζητήσασα νὰ μὴ παρενοχληθοῦν εἰς τὸ μνημόσυνον, εἶπεν:

— «Σεβόμεθα πάντοτε τοὺς ἀντιπάλους μας, φθάνει νὰ μὴ τολμήσουν τίποτε περισσότερον».

Ἄλλὰ τὸ βαρύτερον καὶ καυστικότερον μαστίγωμα τοὺς τὸ ἔδωκεν τότε, ὁ ὁμόφρων πρὸς αὐτοὺς καὶ σοβαρὸς παράγων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀντιβενιζελικὸς πολιτεντῆς κ. Κ. Ζήσης, καὶ ὑποψήφιος Δήμαρχος τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως, δι' ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς, δημοσιευθεῖσης εἰς τὰ φύλλα τῆς Θεσσαλονίκης τότε.

Ὁ κ. Ζήσης, τοὺς ἔγραφε:

— . . . . . «Τόσον σῶς ἐσυχάθηκα ὥστε οἰκτεῖρω τὸν **ἐαυτόν μου ποῦ δπηρέτησα καὶ ἐγὼ εἶ, τὸ στρατόπεδον ἐντὸ τῆς ἐσχάτης κακοθείας.**

»Μὲ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεσθε καὶ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ μακαρίτου Βασιλέως, ποὺ δημοσιεύετε δὲν θὰ γελάσετε πλέον κανένα.

»Ὁ ἕνας ἀρχηγός σας, ὅταν ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, περυσιλλέγει σήμερον τοὺς ἀγῆρτας, καὶ τὰ περιτρίμματα, διὰ νὰ συγκρατεῖται.

« **Ποῖος ἀπὸ σᾶς εἶναι ἀξίος, νὰ φέρῃ τὴν εὐνομίαν, ἣν ἐπαγγέλεσθε; Ποῖος θὰ δώσῃ εἰς τὸν λαὸν τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις, καθ' ὑμᾶς τοῦ ἀφηρέθη;**

Μετ' ἀηδίας
(ὑπογραφή) ΚΩΝ. ΖΗΣΗΣ

Αἱ ἐκλογαὶ τοῦ 1928

Καὶ αἱ ἐκλογαὶ ἔγειναν τὴν 19ην Αὐγούστου 1928. Ὁ λαὸς προσήρχετο εἰς τὰς κάλπας, ὡς κύματα στρατιωτῶν, ἐπερχομένων κατὰ τῶν ἔχθρῶν τῆς πατρίδος, μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ ἄσματα :

Βενιζέλε μας, πατέρα τῆς πατρίδος

Βενιζέλε πατέρα τῆς φυλῆς

Καὶ ἐψήφισαν, ἐψήφισαν γραμμῆ.

Τὰ ἀποτελέσματα, παρὰ τὰς κακοηθείας τῶν ἀντιβενιζελικῶν, ὅταν κατεῖχον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, νοθευσάντων τοὺς ἐκλογικούς καταλόγους καὶ ἐκδόναντες διπλᾶ βιβλιάρια εἰς τοὺς φίλους των, μέχρι τοῦ σημείου νὰ προτείνῃ ὁ Βενιζέλος, ὅπως ὁ ψηφίζων βαπτίξῃ τὸν δάκτυλόν του, εἰς ἀνεξίτηλον μελάνην, οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ψηφίσῃ καὶ διὰ δευτέραν φορὰν, ἦτο καταπληκτικόν.

Τὰ 88 ἑκατοστὰ τοῦ λαοῦ, ἐψήφισαν τὸν Βενιζέλον, ἐπιτυχόντα μὲ 229 βουλευτάς, ἀπέναντι εἰκοσάδος ὄλων ὁμοῦ τῶν ἀντιπάλων του.

Ἄπετυχον τὰ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ ὁ Βοζίκης, ὁ Εὐταξίας, ὁ Στρέϊτ κ.λ.π.

Οἱ ἀντιβενιζελικοὶ ἔμειναν κατάπληκτοι καὶ ὁ Μεταξᾶς, ἀποτυχὼν καὶ αὐτός, παρητήθη τῆς πολιτικῆς, λέγων ὅτι:

— Πάω νὰ γίνω..... ἄνθρωπος !

Οἱ κύκλοι τοῦ τέως Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' ἔμειναν σὰν μάργαρο. Ποτὲ δὲν ἐφαντάζοντο τοιαύτην θριαμβευτικὴν ὑποδοχὴν τοῦ Βενιζέλου ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, τὸν λαὸν ὁ ὁποῖος ἐψήφισεν ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ ἀποπλύνῃ τὸ ἄγος τῆς ψηφοφορίας τῆς πρώτης Νοεμβρίου.

Ἡ «Καθημερινὴ» τὸ φαρμακερώτερον τῶν ἀντιβενιζελικῶν φύλλων ἔγραφεν :

— «Ἡττήθημεν ὀλοσχερῶς, Πανελληνίως.....»

Ὁ Βενιζέλος πληροφορηθεὶς τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν εἶπεν πρὸς τοὺς φίλους του.

— Καὶ τώρα ἄς ἐργασθῶμεν πρὸς ἀνάπλασιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κ. Ζαβιτσιάνος τηλεγραφοῦσε εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν.

— Ἡ νίκη ἐδιπλασίασε τὴν θαλερότητα τοῦ Βενιζέλου.

Παραλείπομεν τὰς ἑλληνικὰς κρίσεις καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὸ περίφημον ἄρθρον τοῦ Παρισινοῦ «Χρόνου» τὸ δημοσιευθὲν τότε, τὸ ὁποῖον μεταφέρομεν ὀλόκληρον διὰ νὰ φανῇ ποίαν ἰδέαν ἔχουν οἱ Γάλλοι περὶ Βενιζέλου καὶ πόσον γνωρίζον οἱ ξένοι τὰ ἐσωτερικά μας ζητήματα.

— Αἱ τελευταῖαι μας ἐπιστολαὶ καὶ εἰδήσεις ἀφῆκαν νὰ προβλε-

φθῆ τὸ γεγονός. Διὰ κάθε προσεκτικὸν παρατηρητὴν τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ τόπου τούτου, ἀντεπεκρίνετο κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας, εἰς τὴν ὀλονὸν ζωηροτέραν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅπως ἐμπιστευθῆ τὰς τύχας του εἰς μίαν ἰσχυρὰν προσωπικότητα. Ὁ Βενιζέλος ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος.

Καὶ οἱ πλέον αἰσιόδοξοι ὀπαδοὶ τοῦ Βενιζέλου, δὲν εἶχον ὑπολογίσει εἰς μίαν Κυβερνητικὴν πλειοψηφίαν ἄνω τῶν 160 ἢ 170 ἔδρων, ἐπὶ συνόλου 250. Ὅσον διὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἦτο πολὺ περισσότερον ἐπιφυλακτικὸς. Ἐκρίνοντο τὰ λάθη τῶν λογαριασμῶν, ὅπως συνέβη κατὰ τὸ 1920, ὅτε ἐργάτης τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἐσκέφθη ὅτι μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, θὰ εὑρισκεν εἰς τὰς ἐκλογάς, τὰ τρία τέταρτα τῶν Ἑλλήνων περίξ του. Καὶ ἀκόμη, ἐσωτερικῶς —μὰς τὸ διεβεβαίωσε μετὰ τὸν θρίαμβόν του— δὲν ἀνέμενε τὴν φορὰν ταύτην ἄνω τῶν 150 ἔδρων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπετέλουν ἀναμφιβόλως μίαν καλὴν πλειοψηφίαν ἀλλὰ καὶ ὑποκειμένην εἰς πάσας τὰς ἐκπλήξεις τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἀσταθείας... Ἀντὶ τούτου, οἱ ἐκλογεῖς, του δίδουν ἀκριβῶς τὰ ἑννέα δέκατα τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἦτα τῶν ἀντιπάλων του ὑπῆρξε πλήρης καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμητικῆς. Πᾶσαι αἱ κεφαλαὶ τοῦ βασιλικοῦ κόμματος, ἐκτὸς μιᾶς, ἐπλήγησαν. Ὁ κ. Στρέϊτ, ὁ μέγος ἠγέτης, ἐνίκηθη εἰς τὴν πρωτεύουσάν ὅσον καὶ εἰς τὰς Πάτρας, τὴν ἰσχυροτέραν ὡς λέγουν πόλιν τοῦ μοναρχισμοῦ. Ὁ κ. Βοζίκης, ὁ ἀδιάλλακτος βασιλικὸς τῆς διαλυθείσης Βουλῆς, ἐκτυπήθη ἐπίσης εἰς τὸ βάθος τῆς Πελοποννήσου. Ὁ κ. Μεταξᾶς, ὁ τέως ἀρχηγὸς τοῦ Κωνσταντινικοῦ ἐπιτελείου, ὁ ὁποῖος ἴδρυσεν κατὰ τὸ 1923 τὸ κόμμα τῶν Ἐλευθεροφρόνων καὶ ὁ ὁποῖος συνειργάσθη ἀπὸ τοῦ 1926 μετὰ τῶν Δημοκρατικῶν Κηβερνήσεων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅπως δημιουργήσῃ μίαν ἰσχυρὰν πολιτικὴν πελατεῖαν, ἐνίκηθη ἐπίσης εἰς Κεφαλληνίαν. Ὁ κ. Θεοτόκης τέλος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ τέως πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ, ἐκτυπήθη μὲ πλειοψηφίαν 3.000 ψήφων εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ὁ πατὴρ του πέντε ἢ ἕξ φορὰς πρωθυπουργός, ἀνεδείχθη ἕνας ἀληθινὸς πολιτικός.

Μόνον ὁ κ. Τσαλδάρης, ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, κατώρθωσε νὰ ἐπιπλεύσῃ εἰς Κόρινθον, ἐκλεγείς τελευταῖος, ἐπὶ τεσσάρων. Καὶ μόνος Βασιλικός... περιστοιχισμένος παρὰ δέκα ἑννέα βασιλικῶν βουλευτῶν, λίαν κοινοβουλευτικὸς καὶ λίαν διαλλακτικὸς, θὰ δυνηθῆ ν', ἀσκήσῃ ἕνα ἔλεγχον ἕως ὀφελίμων. Ἐξ ἄλλου, ἡ δημοκρατικὴ ἀντιπολίτευσις, θὰ ἔχη ὡς ἠγέτην τὸν κ. Καφαντάρην. τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τῶν προηγουμένων κυβερνήσεων.

Οὗτος, θιγείς ἐκ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου ἀντλεῖ διὰ τὴν πολεμῆσιν τὸν παλαιόν του πρόεδρον, θέρημν καὶ θάρος. Ἄλλὰ καὶ οὗτος, δὲν θὰ δυνηθῆ εἰς τὸ Κοινοβούλιον πολλὰ πράγματα. Δὲν ἔχει παρὰ δύο μόνον συνεργάτας. Ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος, ὁ περίφημος δικτάτωρ, ἐνικήθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου δὲν ἔλαβεν οὔτε χιλίας ψήφους ἐπὶ 65.000 ψηφισάντων καὶ ἔχει εἰς τὸ κόμμα του δύο μόνον βουλευτάς.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν μίαν δικτατορικὴν ἰσχύν. Αὐτὸς μόνον ἐκέρδισεν ὅλας τὰς ψήφους, ὡς μίαν ὑστάτην ἔκκλησιν ἐνὸς ὀλοκλήρου λαοῦ, ἀποφασισμένου νὰ οἰκοδομήσῃ πάλιν, μέσα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν μιᾶς ὁμοιοῖας, τὴν εὐημερίαν του, τὴν ὁποίαν κατέστρεψαν οἱ διχασμοί. Δὲν εἶναι ἄλλως τε ὁ ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος διωργάνωσε τὴν Ἑλλάδα τοῦ 1910—1912, ἀπὸ τε διοικητικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀπόψεως; Δὲν εἶναι ὁ ἀνὴρ ὁ ὁποῖος ἐπέτυχεν νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμὰ τῶν στενῶν συνόρων τῆς Χώρας του μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐδοκιμάζετο ἡ Ἑλλάς; Δὲν εἶναι ὁ ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ μεγάλου πολέμου, εἶχε προφυτεύσει μόνος τὴν Ἑλλάδα τῆς αὖριον καὶ ἐβάδισεν ἐπάνω εἰς τὰς πεποιθήσεις του καὶ ἔφερεν ἐνώπιον τοῦ κόσμου κατὰ τὸ 1920, τὴν μεγάλην Ἑλλάδα τῆς συνήθους τῶν Σερβῶν.

Μὲ ἓνα τοιοῦτον ἄνδρα, ἦτο δύσκολον νὰ μετρηθῆ οἰοσδήποτε ἄλλος Ἕλλην πολιτικὸς καὶ σήμερον ἀκόμη. Περιπλακεῖσα μεταπολεμικῶς ἡ Ἑλλάς εἰς πολλὰς περιπετείας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην ἢ εἰς αὐτὸν, διὰ τὸ μέγα ἔργον τῆς εἰρηλικῆς ἀνοικοδομήσεως.

Ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ πλειοψηφία, ἔχουν σήμερον ἓν μέγα καθήκον καὶ μίαν βαρεῖαν εὐθύνην διὰ τὸ μέλλον. Ἐπὶ τῶν διακοσίων τόσων ἀνδρῶν καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ Βενιζέλου βαρύνει μὲ ὅλον της τὸ βᾶρος ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἐτῶν, οἱ ἐκλεγέντες θὰ δώσουν τὸ μέτρον τῆς ἰκανότητός των καὶ θὰ καταδείξουν ἂν εἶναι ἄξιοι τῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀνευ ἐπιφυλάξεως.

Ὁ Βενιζέλος, φαίνεται ὅτι ἔχει πλήρη συνείδησιν τοῦ λευκοῦ δελτίου, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἐγνώρισεν ἐν πρώτοις, νὰ ἐμφανίσῃ θριάμβον ἀπλοῦν, ἀπαγορεύσας πάντα ἐορτασμὸν τῆς νίκης. Ἀπεφάσισεν ἐξ ἄλλου νὰ μείνῃ εἰς Ἀθήνας, προτιμῶν ν' ἀποστείλῃ εἰς Γενεύην τὸν ὑπουργὸν του τῶν Ἐξωτερικῶν,

Δὲν θέλει νὰ χάσῃ οὔτε στιγμὴν ἀπὸ τὴν τεραστίαν ἐργασίαν, ἡ ὁποία τὸν ἀναμένει. Καὶ ἡ νέα Βουλὴ θὰ συνέλθῃ τὴν 17 Σεπτεμβρίου

καὶ ἐκ τῶν πρώτων θ' ἀποφασίση διὰ τὴν Γερουσίαν. Αἱ ἐκλογαὶ τῆς Γερουσίας, θὰ διεξαχθοῦν οὕτω, τὸν Δεκέμβριον. Καὶ κατόπιν τούτου τὰ δύο σώματα θὰ συνέλθουν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἀναμφιβόλως θὰ εἶναι ὁ σημερινὸς τοιοῦτος, ναύαρχος Κουντουριώτης.

Ἄλλ' ἡ ἀκούραστος αὐτῆ δραστηριότητος τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἐπαρκεῖ. Ὁ λαὸς ζητεῖ, ὅπως τὸν βοηθήσῃ σύσσωμος ἡ βουλή, ἀνευ ἀδυναμίας καὶ ἀνευ ὀκνηρίας, εἰς τὴν μεγάλην του ἀποστολὴν. Ἄξιούται ἀκόμη ὅπως ἐξαληφθοῦν οἱ ἀρριβισταὶ καὶ οἱ κόρακες, οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε ἐδημιούργουν κλίκαν ἐπικίνδυνον. Ζητεῖται ἐπίσης ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ κόμματος τὸ ὁποῖον ἔσυρεν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ὑποχωρήσῃ εἰς μίαν εὐρύτητα τῆς κυβερνητικῆς ἀποστολῆς καὶ εἰς μίαν σαφεῆ συνείδησιν τῶν ἀπροσώπων καθηκόντων, τὰ ὁποῖα βαρύνουν τὸ Κράτος. Ὅθεν, πᾶσαι αἱ ἀπαιτήσεις τῆς Δημοσίας Γνώμης, δὲν θὰ ικανοποιηθοῦν παρὰ ὅταν ὅλοι οἱ συνεργάται τοῦ κ. Βενιζέλου ἔξομωσούν τὴν τακτικὴν των πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ. Τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν τιμὴν αὐτήν.

Εὐτυχῶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἐπιτρέπεται πλατυτάτη αἰσιοδοξία. Μεταξὺ τῶν νεοεκλεγέντων, κοντὰ εἰς σοβαρὰς φυσιογνωμίας, διακρίνονται πλεῖστοι νέοι, οἱ ὁποῖοι ἔμπνέονται ἀπὸ τὰς καλλιτέρας διαθέσεις. Ἀποφασισμένοι νὰ ἐργασθοῦν ἐπωφελῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ νέοι ἄνδρες ἐννοοῦν ὅλην τὴν σημασίαν τῆς τελευταίας λαϊκῆς ἐτυμηγορίας. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ εὕρῃ ἐν μέσῳ αὐτῶν πολυτίμους συνεργάτας. Καὶ τοιουτοτρόπως, θὰ κατορθώσῃ πράγματι νὰ ἀνεγείρῃ ἡ Δημοκρατικὴ Ἑλλάς, εἰς τὴν ἱστορίαν, ἓνα ὥραϊον λευκὸν λίθον διὰ τὴν 19ην Αὐγούστου.

Ἐσωτερικὴ ἀνάπλασις

Καὶ ἐπεδόθη ἀμέσως μετὰ ζέσεως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπλασιν τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ὅλους τοὺς κλάδους καὶ εἰς ὅλας ὑπηρεσίας, ἐπέφερεν ἐπανάστασιν σωστήν.

Γεωργία, διοικήσεις, συγκοινωνία, ὑπηρεσίαι ὑγιεινῆς, οἰκονομικὴ κατάστασις, ἐθνικὴ, πηγαὶ πλουτοπαραγωγικαὶ τοῦ τόπου, ναυτιλία, ἐμπόριον, βιομηχανία, συνεταράχθησαν ἀπὸ τὴν ἐπέμβασίν του καὶ τὰς ἀνακαινίσεις του.

— Σὲ τέσσερα χρόνια εἶπε, θὰ κάμω τὴν Ἑλλάδα ἀγνώριστον.

Καὶ ὁμως θὰ ἀποδείξωμεν παρακάτω, τὶ ἔκαμεν.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ ὅμως δὲν ἠσύχαζον, δὲν ἀποκνοῦσαν.

Ἀκούραστοι εἰς ὁμαδικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον του, ἐπιθέσεις, θορύβους, καταγισμοὺς ὕβρεων, πρωτοστατοῦντος τοῦ κτρινοῦ τύπου τῶν Ἀθηνῶν διὰ κάθε ψύλλου, πλήδημα.

Ἐβρεχε καὶ κατεστρέφετο ἡ ἔσοδεία. Ἐπταίειν ὁ Βενιζέλος. Σεισμοὶ ἐγένοντο. Τοὺς προουκάλεσεν ὁ Βενιζέλος. Ἀδελφωμένοι εἰς τὴν ιδεάν αὐτὴν Λαϊκοί, Ἐλευθερόφρονες, Δημοκρατικοὶ καὶ Καφανταρικοί, ὅσον δὲν ἦσαν κατὰ τὴν συνεργασίαν αὐτῶν ἐν τῇ Κυβερνήσει, τοῦ ἐπετίθεντο μετὰ φρουραγοῦ.

Ἀλλὰ ὁ Βενιζέλος, πανίσχυρος, ἔχων ὡς δύναμίν του τὴν παμψηφίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, προουχώρει ἀπτόητος εἰς τὸ ἔργον του.

Ἐνα μῆνα περίπου μετὰ τὰς ἐκλογὰς ἔπαθεν ἐκ Δαγκείου. Ἐν ἀναρρώσει εὐρισκόμενος ἀκόμη, ἔφυγε διὰ τὴν Ἰταλίαν ἔνθα διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ Μουσσολίνι, τὸ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας σύμφωνον φιλίας καὶ συνδιαλλαγῆς, ὑπογραφὴν τὸν Σεπτέμβριον ἐν Ρώμῃ.

Ὁ Βενιζέλος ἐνόησεν ὅτι παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδημιουργίαν, τίποτε δὲν ἴα ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐὰν ἡ Ἑλλάς προηγουμένως δὲν καθώριζε τὰς σχέσεις της μὲ τοὺς γείτονάς της, ὥστε νὰ δυνηθῇ ἠσύχως καὶ ἀπροσκόπτως ν' ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπλασίν της. Νέαι ἡμέραι εἰρήνης πλέον καὶ νοικοκυρισμοῦ ἀνατέλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπιστρέψας μέσῳ Βελιγραδίου καὶ συναντηθεὶς μὲ τοὺς ἐκεῖ Σέρβους πολιτικούς, ὑπέγραψε καὶ μετὰ τῆς Σερβίας πρωτόκολλον συμφωνίας περὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων καὶ ἀργότερον ὑπεγράφησαν καὶ αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐλευθέραν ζώνην Θεσσαλονίκης συμφωναίαι.

Εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν ἐκαθάρτισεν τὸ πολιτικὸν ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰ ἀκανθώδη αὐτὰ ζητήματα καὶ ἰδίως τὸ Σερβικόν, τὸ ὁποῖον ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη, αἱ ἄλλαι Κυβερνήσεις, δὲν ἠδύναντο νὰ λύσουν.

Τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς ἐπηκουλούθησεν ἄλλη ἐπιτυχία. Ἡ ἐπιτυχία τῶν παραγωγικῶν δανείων, τὰ ὁποῖα πραγματικῶς ἔκαμαν τὴν Ἑλλάδα, ἀγνώριστον.

Καὶ ἡ τελευταία ἢ ἐκ μέρους τῆς Ἀμερικανικῆς Βουλῆς, εὐνοϊκῆ, διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔγκρισις τοῦ διακανονισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Χρέους, ἀνύψωσαν τὸν Βενιζέλον εἰς τὴν συνείδησιν καὶ αὐτῶν, τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτῶν, ἀκόμη.

Ὁ Βενιζέλος ἐπανήρχετο νικητῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τόση ἦτο ἡ διεθνὴς φήμη του, ὥστε κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς

Βελιγράδιον, οἱ Κροάται ἐζήτησαν ν' ἀναμιχθῆ ὁ Βενιζέλος εἰς τὰ ἐσωτερικά των ζητήματα καὶ νὰ λύσῃ καὶ τὸ ἰδικόν των ζήτημα.

Ὁ Βενιζέλος ἠρνήθη ἐκ λεπτότητος.

Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς τῶν Σέρβων, εἶπεν εἰς τὴν Κυβερνήσιν του, τὸ ἱστορικόν :

— «Θὰ ἀποφασίσετε, ὅτι σᾶς ὑποδείξει ὁ κ. Βενιζέλος».

Ὁ Λιάπτσεφ ὁ πρωθυπουργὸς τότε τῆς Βουλγαρίας, ἐξαίρων τὸ εἰρημιστικόν του ἔργον, τὸν προσεκάλεσεν εἰς Σόφειαν.

Ἦταν ὁ ἄνθρωπος τῆς παγκοσμίου προσοχῆς.

Δὲν ἦτο ὁ μικροπολιτικὸς ἐνὸς μικροῦ, κατεστραμμένου καὶ ἀνισχύρου κράτους. Ἦτο ὁ «Μέγας Κυβερνήτης», ἦτο ὁ πολιτικὸς τοῦ ὁποίου ἡ γνώμη ἀπέχει ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἄλλην.

Ὁ Βενιζέλος εἰς τὴν Βουλὴν, ἂν καὶ πανίσχυρος ἦτο διαλλακτικὸς, ἔναντι τῆς ἀσημάντου ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἰδία, τοῦ λαϊκοῦ κόμματος.

Φανατικὸς ἀντιβενιζελικὸς ἔγραφεν :

— «Ὁ Βενιζέλος ἐνδίδει εἰς πολλὰς ὑπερβολικὰς μας ἀξιώσεις καὶ ἐπιδιώκει μὲ πᾶσαν θυσίαν τὴν συνεργασίαν μας, καὶ τοῦτο ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἐξωμάλυνσιν τῶν παλαιῶν ἀντιθέσεων καὶ ἐπαναφέρει τὴν ἡσυχίαν εἰς τὸν τόπον».

Μέγας νοῦς !

Ἐν τῷ μεταξὺ παρητήθη ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Κουντουριώτης καὶ ἡ κυβέρνησις ὑπέδειξε τὸν Ζαΐμην. Ἡ ἀντιπολίτευσις ὑπέδειξε τὸν Καφαντάρην.

Ὁ Ζαΐμης ὠρκίσθη τὸν Ὀκτώβιον τοῦ 1929.

Δύο ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ζητήματα, διὰ τὸν Βενιζέλον, ἦσαν τὸ προσφυγικὸν καὶ αἱ ἐκ τῆς τουρκικῆς Δημοκρατίας, ἐκ τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος ἐπελθούσαι διαφοραί.

Ἑλληνοτουρκικὴ φιλία

Ἄλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἔλυσεν ὁ μέγας πολιτικὸς.

Ἡ δοθεῖσα λύσις, εἰς τὴν περιπλεγμένην ἑλληνοτουρκικὴν, διὰ τὰ προσφυγικά, διαφοράν, δυσηρέστησε ἐνίους τῶν προσφύγων, ἀλλὰ ὁ Βενιζέλος δὲν ζητοῦσε χειροκροτήματα.

Κατιδὼν ὅτι οὐδὲν εἶχον νὰ λάβουν οἱ πρόσφυγες ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐχάρισεν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα, οἱ Τούρκοι εἶχον λάβει πλεόν καὶ ἠθροῦντό ν' ἀποδώσουν.

Τὶ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ; Πόλεμον ἢ ἐπικερδῆ φιλίαν.

Προτίμησεν τὸ δεύτερον.

Ὁ Κύρκος, Καφανταρικός τότε, ἔξεμεταλλεύθη τὴν σύμβασιν αὐτὴν συγκροτήσας καὶ συλλαλητήριον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ προσπαθήσας νὰ παρουσιάσῃ τὸν Βενιζέλον ὡς . . . . . ἐχθρὸν τῶν προσφύγων.

Ὁ Βενιζέλος, εἰς ἐκπλαγέντας, διὰ τὸ ἑλληνοτουρκικὸν σύμφωνον ἀπήντησεν.

—«Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, δὲν κεῖται πλέον, εἰς ἐπέκτασιν πρὸς χώρας γειτονικάς, ἀλλὰ πρὸς διατήρησιν τῶν κεκτημένων.

Καὶ μεταβαίνει εἰς Ἀγκυραν ὁ Βενιζέλος καὶ γίνεται δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρχεται ὁ Ἰσμέτ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ κόσμος βλέπει ἐκπλήκτος ἀδελφομένας τὰς σημαίας Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ζωὴν τῶν δύο ἔθνων.

Καὶ καταπλήσεται πρὸ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ χειροκορεῖ τὸν Μέγαν πολιτικόν.

Ἐπιλαμβάνεται ἔπειτα τῶν ἐξωτερικῶν μας χρεῶν, πρὸς τὰς Δυνάμεις, καὶ τὰ καθαρίζει.

Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ τὸ . . . μεϊδιάμα του.

Ἡ Ἑλλάς στὸ σπῆτι της

— Θέλω τὴν Ἑλλάδα κυρία, ἔλεγεν, εἰς τὸν οἶκον της.

Νὰ στερεώσωμεν, ἔλεγεν, τὴν ἐξωτερικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μας ζητημάτων διὰ νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν πλήρη καὶ παντοειδῆ ἀνασύνταξιν τῆς χώρας.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος

Εἶναι γνωστόν, διότι εἶναι σύγχρονο σχεδόν, πῶς ἐλύθησαν τὰ ζητήματα αὐτὰ, ὡς καὶ τὸ περίφημον τῶν καλυμμάτων.

Αἱ κινήσεις αὐται τοῦ Βενιζέλου ἔσχον παγκόσμιον ἀπήχησιν.

Οἱ ἴδιοι οἱ Βούλγαροι, ἰδοὺ πῶς ἔκριναν τὴν παντοειδῆ δρᾶσιν τοῦ Βενιζέλου.

— «Οἱ πολιτικοί, ἔγραφεν ὁ Βουλγαρικὸς τύπος, δὲν μεταβαίνουν εἰς τὴν Εὐρώπην κυνηγοῦντες σκιᾶς, ἀλλὰ μεταβαίνουν μὲ πράγματα εἰς τὰς χώρας, τὰ ὁποῖα ρίπτουν ἐπάνω εἰς τὰς σκιᾶς. Τοῦτο σήμερον, πρῶττοι ἡ Ἑλλάς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βενιζέλον της, **δοσις ἀντελήφθη ὅτι ἡ ἐγκατελειμμένη Ἑλλάς, πρέπει ν' ἀποβῆ δραστηριωτέρα καὶ νὰ διακριθῆ.**

«Διὰ τῶν τελευταίων ἐξωτερικῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Βενιζέλου, ἡ Ἑλλάς ἡ ἐπιτυχοῦσα νὰ ἔχη αὐτόν, θὰ εἶναι ἀκόμη πειρὸ εὐτυχῆς, εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

«Ἦδη καθίσταται φανερόν, ὅτι ἡ διεθνὴς πολιτικὴ σήμερον ἔχει τάσιν νὰ θέσῃ ἐπὶ τάπητος ὅλα τὰ Βαλκανικὰ κράτη, χωρὶς νὰ παρέχεται ἡ διεύθυνσις οὔτε πρὸς τὸ ἓν οὔτε πρὸς τὸ ἄλλο σημεῖον. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἔχει καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Συμφώνου, ὅπερ τὴν στιγμὴν ταύτην δὲν δύναται νὰ στρέφεται οὔτε κατὰ τῆς Γαλλίας οὔτε κατὰ τῆς Ἀγγλίας, οὔτε ἐναντίον οἰουδήποτε Βαλκανικοῦ Κράτους. Τὴν προσωρινὴν δυσαρέσκειαν τῆς Σερβίας τὴν ἐξουδετερώνει τὸ Ἑλληνοσερβικὸν Σύμφωνον. Πρέπει πάντες νὰ λάβουν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὸν δρόμον τοῦ ταξειδίου τοῦ Βενιζέλου: ἀπὸ τὴν Ρώμην εἰς Παρισίους, ἐκ Παρισίων εἰς Λονδῖνον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βελιγράδιον, ὅπου ἐτέθη τελεία εἰς τὴν γενικὴν Εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν καὶ ἠνοίχθησαν σελίδες καθαρᾶς Βαλκανικῆς πολιτικῆς τῶν δύο γειτόνων Κρατῶν τῆς Βουλγαρίας, ἧτις πολιτικὴ ἀναμφιβόλως θὰ ἔχη νὰ παίξῃ σπουδαιότατον ρόλον.

«Τ' ἀνωτέρω δὲν εἶναι ἀπλῆ φιλοφροσύνη. Πρόκειται περὶ πολιτικῆς, ἣν δέον καλῶς νὰ ἐννοήσωμεν. Διὰ τῆς ὑπογραφῆς συνθήκης φιλίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας καθίσταται σαφές, **ὅτι ἡ Βαλκανικὴ πολιτικὴ τῶν δύο Κρατῶν εἰσέρχεται εἰς νέαν ὁδόν.**

Ὁ Γαλλικὸς «Χρόνος» ἔγραφεν :

«Ἀναλαμβάνων τὴν Ἀρχὴν ὁ κ. Βενιζέλος, διεβεβαίωσε κατηγορηματικώτατα, ὅτι ἐννοοῦσε ν' ἀκολουθήσῃ μίαν πολιτικὴν, προσανατολισμένην πρὸς τὴν στερέωσιν τῆς εἰρήνης. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην περισυλλογῆς, καὶ μίαν τεραστίαν ἐσωτερικὴν ἐντολήν, πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνάπτυξίν της, δὲν ἠδύ-

νατῶ νὰ ἀποπειραθῆ νὰ παίξῃ ρόλον, ὁ ὁποῖος θὰ τὴν ἔσυρεν εἰς μίαν νέαν περιπέτειαν.

»Τὸ πλεόν στερεὸν συμφέρον της εἶναι νὰ ζῆ εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ πασῶν τῶν χωρῶν, καὶ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τὰς φροντίδας της εἰς τὸ πῶς νὰ συγκρατήσῃ τὰς φιλίας, αἱ ὁποῖαι τῆς προσφέρονται. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀναμένομεν νὰ ἴδωμεν, εἶνε ὅτι τὸ Ἑλληνοῖταλικὸν σύμφωνον δὲν τροποποιεῖ τὴν ἑξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὲν δημιουργεῖ νέον γεγονὸς μιᾶς ἑξαιρετικῆς σημασίας διὰ τὸ σύνολον τῆς καταστάσεως ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ».

«Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι τόσον ἐν Βελιγραδίῳ, ὅσον καὶ ἐν Ἀθήναις, ὑφίσταται ἤδη ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία νὰ καταλήξουν εἰς μίαν συμφωνίαν ὀριστικὴν, ἡ ὁποία θὰ ἔσωζεν ἅπαξ διὰ παντὸς τὰ κυριώτερα Γιουγκοσλαβικὰ συμφέροντα, καὶ *τὴν ἀρχὴν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας εἰς τὸν μεγάλον λιμένα τοῦ Αἰγαίου, ἀρχὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ κυβέρνησις Ἀθηνῶν δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ.*»

Ἴδου καὶ αἱ δηλώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κροατικοῦ κόμματος, Μάτσεκ, ὅταν ἀνεμένετο ὁ Βενιζέλος εἰς τὸ Βελιγραδίον.

— «Δὲν εἶχον ποτὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ ὀμιλήσω μετ' αὐτοῦ. Πληροφοροῦμαι ὅμως ὅτι χαίρει μεγάλης ἐκτιμήσεως τόσον ἐν Ρώμῃ, ὅσον καὶ ἐν Λονδίῳ καὶ Παρισίοις. Καὶ αὐτὸς ὁ Κάιζερ, ὀμιλῶν διὰ τὸν κ. Βενιζέλον, ἔλεγεν, ὅτι εἶναι μέγας πολιτικός.

Ἡμεῖς θὰ περιμένωμεν ἤδη ὅπως καθορίσῃ οὗτος ὀριστικῶς τὴν σταῖσιν του ἔναντι τῶν Κροατῶν. *Ἐὰν μᾶς ἀναγνωρίσῃ ὡς αὐτόνομον Κράτος, θὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ καὶ θὰ θέσωμεν τὰς βάσεις διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅτι αὕτη εἶναι σοβαρὸς καταναλωτὴς τῆς ξυλείας μας καὶ σχεδὸν ὅλων τῶν βιομηχανικῶν μας εἰδῶν. Ἐπιθυμῶ ὀπωσδήποτε νὰ ἔλθω εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι εἶναι παλαιὸς φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Σερβικοῦ Ἔθνους, εἶναι δὲ καὶ δαιμόνιος πολιτικός, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὰς συμβουλὰς.*

»Δὲν σᾶς ἀποκρύπτω, ὅτι ἐκ τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Βενιζέλου ἑξαφῶμεν πολλὰ πράγματα καὶ κυρίως τὴν διευθέτησιν ὅλων τῶν ζητημάτων διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτευχθῆ ἡ εἰρήνευσις τῆς Βαλκανικῆς».

Ὁ Βενιζέλος μεταβάς εἰς τὸ Λονδίνον, ἐδήλωσεν εἰς τοὺς «Τάιμς» τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μὲ τὸ ταξεῖδι τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅλος ὁ κόσμος γέμισε, ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος.

«Τὰ οικονομικά τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εὐρίσκονται σήμερον εἰς ὑγιᾶ κατάστασιν, ἐδήλωσεν ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἰσοσκελίσθη καὶ δὲν χρειάζομεθα ἔξωτερικὰ δάνεια, διὰ τὴν ἄρσιν οἰων-
δήποτε σχετικῶν δυσχερειῶν. Ὑπολείπονται ὅμως μέγιστα οικονομικὰ προβλήματα πρὸς λύσιν.

»Τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, μὲ πίστιν καὶ μὲ πατριωτισμὸν ἀπεδέχθη χωρὶς μεμψιμοιρίας τὰ πρόσθετα βάρη, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐπεβλήθησαν ἀποτόμως διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τῶν κρατικῶν μᾶς λογαριασμῶν καὶ τὴν ἔξασφάλισιν τῆς μονίμου σταθερότητος τῆς δραχμῆς. Τούτου συντελεσθέντος, ἡ Κυβέρνησις ἔχει τὸ ἐπιτακτικὸν καθήκον νὰ πράξῃ πᾶν ὅτι ἀπαιτεῖται διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις νὰ δυνηθοῦν νὰ φέρουν τὰ δημόσια βάρη.

»Αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς διὰ πολὺ μεγάλας τάξεις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι φοβερὰ δύσκολοι. Ἡ ἀποκατάστασις τῶν 1.500.000 ἐνδεῶν προσφύγων, τοὺς ὁποίους ἐδέχθη ἡ Ἑλλάς φύρδην μίγδην κατὰ τὸ 1922, συνετελέσθη προσωρινῶς, καθ' ὅσον σχεδὸν ὅλοι αὐτοὶ οἱ πρόσφυγες κερδιζοῦν σήμερον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα εἰς ἀστικούς ἢ ἀγροτικούς συνοικισμούς, ἀκολουθοῦντες τὰς παλαιὰς βιοτεχνίας τῶν, τὴν ταπητουργίαν, τὴν ὑφαντουργικὴν, τὴν καλλιέργειαν καπνοῦ, ἢ μετερχόμενοι τὸ ἔργον τοῦ χαλκουργοῦ ἢ τοῦ ἀργύρου καὶ σχεδὸν ὅλοι ἔγκατεστάθησαν εἰς οἰκίας μετὰ τὴν ἄφιξίν των.

»Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι τρομακτικὸν ἔργον καὶ δεικνύει τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς φυσικὰς δυσκολίας καὶ ὑπερνικήσῃ τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα ἐπρόβλεψαν ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀνωμαλίας τῶν τελευταίων ἐτῶν.

* *

»Εἶναι φανερὸν ὅτι χωρὶς σθεναρὰν ἐποικοδομητικὴν πολιτικὴν ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ὑπερπηδήσῃ τὰς οικονομικὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι ὑπολείπονται ἀκόμη. Παραδείγματος χάριν, ἡ Ἑλλάς εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ μεγάλας ποσότητας σιτηρῶν ἀπὸ τὸν Καναδᾶν καὶ ἀλλαχοῦ. Αὕτῃ ἡ ἀνάγκη κατέστη ὀξύτερα μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν προσφύγων.

»Ἐπὶ πλέον ἡ Ἑλλάς κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ὅσον ἀφορᾷ τὰς γεννήσεις καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς διαρκῶς αὐξάνει μόνον ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου, Ἡ σοβαρωτάτη αὕτη κατάστασις θὰ ἠδύνατο νὰ διορθωθῇ διὰ τῆς ἐκτελέσεως δύο προοδευτικῶν σχεδίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ συμπλήρωμα τοῦ ἄλλου.

» Ἐν πρώτοις εἶναι οὐσιῶδες νὰ ἀχθῆ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον εἰς πέρας ἢ ἔναρξις, ἣτις ἔγινε, διὰ τὴν ἀποξήρασιν τῶν ἐλῶν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄξειοῦ καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν ὑδατοφραγμάτων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ὅπως παρεμποδίζωνται αἱ πλήμυραι κατὰ τὰς ραγδαίας βροχάς, καθὼς ἐπίσης πρέπει νὰ συντελεσθῆ καὶ τὸ ἄλλο παρεμφερές σχέδιον εἰς τὸν Στρομῶνα καὶ τοὺς Φιλίππους, Ἐν πάσῃ περιπτώσει, μόνῃ ἢ ἀνέγερσις τῶν ὑδατοφραγμάτων θὰ καταστήσῃ ἐλευθέρας πρὸς καλλιέργειαν μεγάλας ἐκτάσεις ἐξαιρετικῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι σήμερον δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν διότι κατὰ περιόδους κατακλύζονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

*
* *

« Ἐὰν δὲν ἐγένετο τίποτε εἰς αὐτὰς τὰς περιοχάς, οἱ μεγάλοι σωροὶ τοῦ βορβόρου οἱ ὁποῖοι παρασύρονται κατ' ἔτος ἀπὸ τοὺς ποταμούς, θὰ ἐξημίωσαν σοβαρῶς καὶ ἐντὸς βραχέως χρόνου ἐπίσης τὸν λιμένα Θεσσαλονίκης. Ἀποτέλεσμα τῶν ἔργων θὰ εἶναι ἡ διάθεσις ἀρκετῆς καὶ ἐκλεκτῆς καὶ καλλιεργησίμου γῆς πρὸς ἀποκατάστασιν 25.000 προσφυγικῶν οἰκογενειῶν, ὅσος εἶναι περίπου ὁ ἀριθμὸς ὅστις ὑπολείπεται ἀκόμη καὶ δὲν ἔχει μονίμως τακτοποιηθῆ.

« Τὰ ἔργα τοῦ Ἄξειοῦ ἀπὸ τὴν ἐταιρίαν «Φαουντέσιον» συνεχίζονται ἐπὶ ἔν ἔτος περίπου καὶ ἡ πλήρης ἀποξήρασις τῶν πρώτων 80.000 στρεμμάτων ἐλπίζεται νὰ συντελεσθῆ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1929, οὕτως ὥστε θὰ εἶναι ἔτοιμα πρὸς καλλιέργειαν κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1930.»

Μὲ αὐτὰ κατόρθωσεν ὁ Βενιζέλος νὰ ἐπιτύχῃ τὰ παραγωγικὸν δάκειον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσώθη ὁ τόπος καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω συνέντευξιν ὁμιλεῖ λεπτομερῶς, διὰ τὰ ἔργα αὐτά, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, ἰδίως, καὶ συν-επάγεται.

— Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἐξακολουθεῖ ὁ Βενιζέλος τὰς δηλώσεις του, εἰς τοὺς «Τάϊμς», δηλαδὴ οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ πρόσφυγες, ἐξοικονομοῦντες μέχρι τοῦδε μόνον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, θὰ εἶχαν εἰσοδήματα διὰ νὰ δαπανοῦν καὶ θὰ προῆγον εὐδοκίμως πολλὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἀσχολίας. Μόλις συνεπληροῦτο ἕνας οἰοσδήποτε σταθμὸς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔργων, ἡ ἀπαιτουμένη γῆ θὰ καθίστατο παραγωγικῆ, Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, χιλιάδες οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι σήμερον σχεδὸν λιμοκτονοῦν, θὰ εἶχαν εἰσοδήματα διὰ νὰ ἐξοδεύουν καὶ νὰ φορολογηθοῦν. Ὑπὸ οἰανδήποτε σημασίαν καὶ ἂν ἐξετασθοῦν, τὰ χρήματα ποὺ δανείζονται διὰ τοιοῦτους σκοποὺς θὰ εἶναι «παραγωγικά.»

Κατόπιν ὁ Βενιζέλος, εἰς τὰς μακρὰς ἐκεῖνας δηλώσεις του, ἔθιξε τὸ ζήτημα τῆς παιδείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ζητῶν δάνειον, δι' ἀνέγερσιν σχολείων τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως εἰς αὐτήν.

Ἴδου τὶ εἶπεν διὰ τὸ ζήτημα αὐτό:

«Τέλος ἡ Κυβέρνησις ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἓνα φιλελεύθερον σύστημα δημοσίας ἐκπαιδεύσεως εἶναι οὐσιῶδες διὰ τὴν μέλλουσαν ἐθνικὴν εὐημερίαν. Δὲν ὑπάρχει μόνον ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν περισσώτερα σχολεῖα, ἀλλὰ εἶναι καὶ οὐσιῶδες νὰ μεταβάλωμεν τὰ πράγματα, οὕτως ὥστε νὰ προσαρμόσωμεν αὐτὰ πρὸς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Εἶναι ἀπαραίτητον ἕκαστον ἄτομον νὰ ἔχη τὰς γνώσεις πού θὰ τὸ καταντήσουν ἰκανώτερον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του.

»Αὐτὸ πρὸ παντὸς ἀληθεύει διὰ τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, ὅστις θὰ ἀποτελῇ πάντοτε τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ σήμερον ἰσχύουσα κλασσικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἀνωφελής, ἐκτὸς μόνον διὰ μικρὸν καὶ ἀποκλειστικὸν τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ πού προορίζεται νὰ ἀσχοληθῇ εἰς διοικητικὰς ὑπηρεσίας.

»Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀνάγκην πολιτικῆς ἰσυχίας. Ἀπὸ τοῦ 1910, εἴτε εἶχαμε ἐμπλακῆ εἰς πολέμους, εἴτε ἔξοῦσαμεν ὑπὸ τῶν πολέμων. Προτοῦ ἀναλάβομεν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—13, περιεπλάκημεν εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Καὶ μετὰ τὴν λήξιν αὐτοῦ, εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν Τουρκίαν, καὶ κατόπιν κατεκλείσθημεν ἀπὸ τὴν εἰσροὴν προσφύγων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης εἰς τὴν Εὐρώπην.

»Ἐχομεν τὸν διακαῆ πόθον νὰ προέλθωμεν εἰς φιλικὰς συνεννοήσεις μὲ ὅλους τοὺς γείτονάς μας καὶ ἐλάβομεν ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐφαρμόσωμεν κατὰ γράμμα καὶ κατὰ πνεῦμα ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἀνελάβαμεν εἰς τὰς διαφόρους συνθήκας εἰρήνης, τὰς ὁποίας ὑπεγράψαμεν.

»Εἰς πλείστας περιστάσεις, αἱ σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς μας εἶναι ἐγκάρδιον ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ὅλοι θὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι χάριν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν [συμφέροντος δὲν πρέπει νὰ ὑποστηριχθοῦν αἰτήσεις κατὰ τῆς χώρας ἡμῶν, θίγουσαι τὴν κυριαρχίαν ἡμῶν ἐπὶ τῶν σημερινῶν ἔδαφών] μας.

»Παρεχομένης ἐλευθερίας εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν προοπάθειαν ἀνορθώσεως, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ εἰσέλθῃ εἰς νέαν περίοδον εὐημερίας».

Ο Βενιζέλος, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη

Ἐπιτυχῶν κατὰ γράμμα ὁ Βενιζέλος εἰς τὰ ἑξωτερικὰ διπλωματικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα, ἐσκέφθη νὰ δώσῃ ἓνα τέλειον σύστημα αὐτοδιοικήσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην, καὶ γενικῶς τὰς Νέας Χώρας.

Πρὸς τοῦτο ἐσκέφθη νὰ ἰδρῦσῃ μίαν *Ἵπατον ἀρχὴν* ἐδρεύουσαν ἐν Θεσσαλονίκῃ *ἐντελῶς ἀποκέντρου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ συγκεντρούσης περὶ αὐτὴν ἀπάσας τὰς ἐξουσίας τοῦ κράτους*», ἵνα καταστῆ δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς τὸν λαὸν τῶν περιφερειῶν αὐτῶν, τὸ ἰδανικὸν τὸ ὁποῖον ἀνέμενεν ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς του.

Ἴδου *τί εἶπεν* ὁ Βενιζέλος διὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

«Αἱ περιφέρειαι αὗται τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελοῦσαι τὸ ἥμισυ σχεδὸν αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ, καὶ τὸ σπουδαιότερον μέρος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ πλοῦτου τῆς Χώρας, εὐχερῶς θὰ ἠδύναντο διὰ τῆς ἀποκεντρώσεως ταύτης, συμφώνου μὲ τὸ ἀποκεντροεικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἀλλάξουν ἐντελῶς ὄψιν καὶ νὰ καταστοῦν πηγὴ παραγωγῆς καὶ πλοῦτου διὰ τὸ σύνολον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Αἱ δυσχέρειαι ὅμως αὗται τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως, προσκόπτουν εἰς τὴν προσωπικότητα, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀντίθετο τὸ τοιοῦτον ἔργον. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐξευρέσεως ἐνὸς δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅστις θὰ ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν ὠρισμένων περιφερειῶν οὔτε περὶ ἀναθέσεως τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς εἰς ἓνα ὑπουργόν. Πρόκειται περὶ τῆς ἐξευρέσεως τῆς δημιουργικῆς προσωπικότητος, εἰς ἣν θὰ ἀντίθετο ἡ μεγάλη καὶ εὐρεία αὐτῆ ἀποστολῆ καὶ περὶ τῆς ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν νέων χωρῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἔλειπεν ἡ Κρήτη καὶ αἱ νῆσοι, διὰ προσωπικότητος πολιτικῆς, ἀνωτέρας.

Ἡ προσοχὴ τοῦ Βενιζέλου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, ἐστράφη πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου.

Θ' ἀνεγνωρίζετο ὡς Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄλαι αἱ ἀρχαί, τῶν νέων Χωρῶν, θὰ ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, ἀποκεντροιμένων. ἐξ Ἀθηνῶν, τὸ ἥμισυ τῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους καὶ καταστῆ, ἔτσι ἡ Θεσσαλονίκη ἢ δευτέρα πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας,

Ὁ Βενιζέλος εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, ἔδειξεν μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῶν νέων Χωρῶν.

Ἐσκέπτετο δὲ καὶ τὴν ἀνασύστασιν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας μὲ ἔδραν τὴν Κοζάνην καὶ πάλιν.

Ἀποτέλεσμα τῶν σκέψεων αὐτῶν τοῦ Βενιζέλου ἦτο νὰ ἔλθῃ ὁ Μιχαλακόπουλος καὶ νὰ περιοδεύσῃ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα.

Ἡ μελέτη αὕτη τὸν ἔφερε κάποιον φόβον, μήπως δὲν ἐπιτύχῃ, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἔπρεπε νὰ διαθέτῃ προϋπολογισμόν μεγάλον. Τοῦ κράτους μὴ δυναμένου τότε νὰ διαθέσῃ, ὅσα ὁ Μιχαλακόπουλος ἐζήτησε, ἀνεβλήθη ἀπόφασις τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν Θεσσαλονίκῃ «Ἑπάτου Ἀρχῆς» Θράκης καὶ Μακεδονίας.

Διάβρωσις

Ἐνῶ ὁ Βενιζέλος εἰς αὐτὰ ἠσχολεῖτο καὶ αὐτὰ ἐπετύγγανεν, οἱ μικροὶ ἀντίπαλοί του, δὲν ἔπαυαν τὸ διαβρωστικόν των ἔργον.

Πᾶσαν ἔστω καὶ ποινικῶς κολάσιμον πράξιν Δημοσίων ὑπαλλήλων τὴν κατελόγιζαν, διὰ τοῦ φιλικοῦ των τύπου καὶ τοῦ ἀνεξαρκήτου, δῆθεν, κίτριου τύπου τῶν Ἀθηνῶν, τὴν κατελόγιζαν εἰς βάρος τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος ἐκλήθη καὶ διὰ δευτέραν φορὰν νὰ διαπράξῃ τὸ αἶσχος τοῦ 1915.

Εὐρίσκετο ἡ κινήνη τοῦ Κράτους νοθευμένη, ἔστειλεν εἰς τὴν Δικαιοσύνην, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Χημείου, Γαλόπουλον, ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος, ὁ κίτρινος τύπος καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις φωνασκοῦσε.

— Κλέβει ἡ Κυβέρνησις.

— Ἡ Κυβέρνησις καλύπτει τοὺς κλέπτας διότι εἶναι πολιτικοὶ τῆς φίλοι, ἀδιάφορον ἂν ὁ Γαλόπουλος, ἦτο τότε, ἐκ τῶν φανατικωτέρων ἀντιβενιζελικῶν.

Συλλαμβάνει καὶ στέλλει εἰς τὰς φυλακὰς ὁ Βενιζέλος, τὸν προσωπικόν του φίλον, Δήμαρχον Πειραιῶς, Παναγιωτόπουλον, ὁ κίτρινος τύπος καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις, ἐξελασσυγγίζοντο κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ λαὸς εἶχε ζαλισθεῖ ἐκ τῶν φωνῶν.

Παραλείπομεν τὰ σύγχρονα αὐτὰ γεγονότα, ὡς πολὺ γνωστὰ καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1932, μὲ τὴν ἀναλογικὴν.

Ὅλα τὰ μικρὰ Δημοκρατικὰ κόμματα, τότε, εἶχον ταχθεῖ μὲ τοὺς Λαϊκοὺς.

Ἡ ἀναλογικὴ σύστημα ὄχι ἠθικόν, δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ, διὰ λαόν, μὴ ἰστάμενόν εἰς τὸ πολιτικόν του ἕψος, διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲ ἰδίως ἐπιζήμιον, ὡς διαθρέπτον μικροφιλοδοξίας, καὶ εὐνοῦν τὴν ἀναφύτρωσιν διαφόρων ἀρχηγῶν κομμάτων, συντελοῦν δὲ εἰς τὴν ἀναρχίαν μέσα εἰς τὴν Βουλὴν, καὶ ἐμποδίζον τὴν συγκρότησιν Κυβερ-

νήσεως βιοσήμεου, είναι εἴκαμεν ἐπιζήμιον διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν ἔδωκε πλειοψηφίαν μᾶλλον, εἰς τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων.

Κυβέρνησις Τσαλδάρη

Ὁ Βενιζέλος ὄμως θέλον νὰ γεφυρώσῃ τὸ ἔσωτερικὸν πολιτικὸν χάσμα, καὶ νὰ δώσῃ εὐκαιρίαν καὶ εἰς τοὺς Λαϊκοὺς, νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ διοικήσῃν καὶ αὐτοὶ τὴν χώραν, ὑπέδειξεν ὡς Πρωθυπουργὸν τὸν Τσαλδάρην, τὸν ὁποῖον καὶ ὑπεστήριξε ἐντὸς τῆς Βουλῆς.

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἀνέλαβεν ὁ κ. Μεταξᾶς.

Ὁ Κονδύλης μὴ ἔχων καμμίαν πολιτικὴν δύναμιν πούθενά ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτὴν.

Ὁ Τσαλδάρης ὄμως λησμονήσας ὅτι ἦτο «Κυβέρνησις ἀνοχῆς», καὶ ὅτι ἐστέκετο ὡς Κυβέρνησις χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν φιλελευθέρων ἤρχισε νὰ ἐργάζεται κομματικῶς, ἀδιαφορῶν διὰ τὰ γενικὰ συμφέροντα.

Ἐκτὸς τούτου ὑποποτι κινήσεις, πρὸς δολοφονίαν τοῦ Βενιζέλου καὶ Πλαστήρα καὶ παρακολουθήσεις, ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, ἐξεχόντων φιλελευθέρων ἠνάγκασαν τὸν Βενιζέλον, ν' ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν Τσαλδάρη ἐντὸς τῆς Βουλῆς, νὰ ἀναλάβῃ πάλιν τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐκλογάς μετ' τὸ πλειοψηφικόν.

Αἱ ἐκλογαὶ διεξαχθεῖσαι τὴν 5 Μαΐου 1933, παρουσίασαν τοῦτο τὸ ἄξιον προσοχῆς καὶ σημειώσεως. Ὅτι προσῆλθον καὶ ἐτάχθησαν παρὰ καὶ ὑπὸ τὸν Βενιζέλον ὅλα τὰ ἀποσυρθέννα ἀπὸ τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων καὶ σχηματισάντων ἰδίαν κομματικὴν ὑπαρξιν ὑπὸ τὸν Καφαντάρην Παπαναστασίου, Μυλωνᾶν, Σοφιανόπουλον κ.λ.π. μικρὰ δημοκρατικὰ κόμματα.

Τὴν ἐκλογὴν αὐτὴν τὴν ἔχασαν οἱ δημοκρατικοὶ δι' ὀλίγους βουλευτάς, χάρις εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν τῶν Ἀθηνῶν παιζόντων πόκερ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς, ἀντὶ νὰ εἶναι πανταχοῦ παρόντες εἰς τὰ τμήματα. διότι εἶχον τὴν ἐκλογὴν βεβαίαν.

Τὸ κίνημα Πλαστήρα

Ὁ Στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, τοῦ ὁποῖου ὁ πατριωτισμὸς εἶναι ἀνώτερος πάσης συζητήσεως ὡς καὶ ἡ ἀγνότης αὐτοῦ καὶ ἡ ἠθικότης του, διείδε, προφητικῶς θὰ νόμιζε κανεὶς, ὅλα τὰ κατόπιν μέλλοντα νὰ συμβῶσι καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5ης πρὸς τὴν 6ην Μαρτίου, μετα-

βας μόνος του εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ κατέλαβε καὶ ἐκήρυξεν ἐπανάστασιν.

Ἐγένετο σχεδὸν ἀμέσως κύριος τῆς καταστάσεως.

Ὁ Κονδύλης εὐρισκόμενος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τότε, τρόμῳ συσχεθεὶς, ὡς ἔμαθεν ἔκκρηξιν κινήματος ὑπὸ τοῦ Πλαστήρα, φορέσας μαῦρα γυαλιά, ἀλλάξας τὰ μουστάκια του καὶ κρυβεὶς μεταξὺ δύο γυναικῶν, ἔφυγε μὲ αὐτοκίνητον διὰ Θεσσαλίαν διὰ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν πατρίδα του.

Ὁ Βενιζέλος μαθὼν τὸ κίνημα τοῦ Πλαστήρα, ἔγινε ἔξω φρενῶν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς στρατηγούς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ὁθωναίου καὶ νὰ φύγῃ.

Ὁ Πλαστήρας ὑπήκουσε εἰς τὸν Βενιζέλον.

Μόλις ὁ ὄχλος ἔμαθεν ὅτι ὁ Πλαστήρας παρέδωκε τὴν ἀρχὴν, τότε ἐξῆλθεν... ἀπειλῶν εἰς τοὺς δρόμους, ὁ δὲ Κονδύλης ἐκ Λαρίσσης τότε ἀνεφάνη διὰ νὰ τηλεγραφήσῃ ὅτι :

— Ἐκάλεισεν εἰς ἐπιστράτευσιν... τὸν Θεσσαλικὸν λαόν.

Ἐσχηματίσθη ἀμέσως Κυβέρνησις Τσαλδάρη, ἡ ὁποία μένει μέχρι σήμερον. Ὁ Κονδύλης ἐπλεύρισεν εἰς αὐτὴν, ὑπολογίζων ὅτι ἄνευ αὐτῆς καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν λαϊκῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ὡς βουλευτῆς εἰς τὸν Νομὸν Τρικκάλων.

Ἐν γένει ἡ διαγωγή του, ἡ κατόπιν, ἔκαμε κατάπληξιν εἰς τοὺς δημοκρατικούς κύκλους, ὥστε ὁ Βενιζέλος νὰ εἶπῃ μετ' ἀποστροφῆς ὅταν ἠρωτήθῃ :

— Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ κάνει ὁ Κονδύλης;

— Ἐπιτρέψατέ μου νὰ μὴν ἀπαντήσω.

Ὁ δὲ Καφαντάρης εἰς δημοσίαν συζήτησιν νὰ εἶπῃ.

— Τὸ περίεργον δὲν εἶναι αὐτὰ ποὺ κάμνει σήμερον, ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι πῶς δὲν τὰ ἔκαμνεν ἐνωρίτερον. Ἡ θέσις του δὲν ἦτο πλησίον μας, ἀλλὰ πλησίον τῶν νέων του φίλων.

Ἡ κατὰ τοῦ Βενιζέλου ἀπόπειρα

Τὸ κύριον ἔργον, ἴσως καὶ τὸ μοναδικὸν μέλημα τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη ἅμα ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν, ἦτο νὰ συλλάβῃ τὸν Πλαστήραν.

Πρὸς τοῦτο λοιπόν, εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος ἔστειλε μετρημειομένους ἀστυνομικούς διὰ ν' ἀνακαλύψουν ποῦ κρύπτεται.

Ὁ Πλαστήρας δὲν ἐκρύπτετο πουνθενά. Ἀπλούστατα ἔμεινεν ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, μέχρις ὅτου εὐρῶν εὐκαιρίαν ἔφυγεν εἰς Δωδεκάνησα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γαλλίαν.

Ἡ ἐνέργεια ὁμως αὐτὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἐστοίχισε μεγάλην δαπάνην εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

Μῆνας δὲν εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς, καὶ ἕνα βράδου, σὰν μπουμπουνιτό, ἀνεστάτωσε τὰς Ἀθήνας καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἡ εἶδησις τῆς ἀποπείρας, κατὰ τοῦ Βενιζέλου.

Ἡ ἀπόπειρα αὕτη, κατὰ τοῦτο ἔκαμε χειροτέραν ἀκόμη ἐντύπωσιν διότι ἀπεκαλύφθη ὅτι οἱ προετοιμάσαντες τὰ τῆς δολοφονίας ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς Γενικῆς ἀσφαλείας, τοῦ Κράτους Ι. Πολυχρονόπουλος καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας τῆς Κυβερνήσεως καὶ ταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς Ἀργ. Δικαῖος, ἐκ τῶν προσωπικῶν φίλων τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Ι. Ράλλη.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ συγκροτήσαντες συμμορίαν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ληστάρχου Καραθανάση, τὸν ὅποιον ἐπὶ τούτῳ, ἔβγαλαν ἀπὸ τὰς φυλακὰς καὶ ἐν συνεργείᾳ ἀξιωματικῶν, ἄστυνομικῶν, χωροφυλάκων καὶ κοινωνικῶν καθαρμάτων, παρεφύλαξαν τὸν Βενιζέλου, ἀνερχόμενον τὰς μεταμεσονυχτίους ὥρας, ἔκ τινος δείπνου εἰς Κηφισίαν, τὸν παρηκολούθησαν διὰ δύο αὐτοκινήτων καὶ ἐπὶ ἀρκετὰ χιλιόμετρα τὸν κατεδίωκον πυροβολοῦντες ἐναντίον αὐτοῦ, ἀφοῦ ἠσχίστησαν τὸ αὐτοκίνητον τῆς ἀκολουθίας του καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀκόλουθόν του Μαρκάκη, ἐτραυματίσαν δὲ τὴν κ. Ἐλενα Βενιζέλου καὶ τὸν σωφῆρ τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ Βενιζέλου.

Τὸν Βενιζέλου, δὲν τὸν ἔθιξαν αἱ σφαῖραι, ὡσὰν ὁ Θεός, νὰ λυπήθηκε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔκαμε ἕνα ἀκόμη θαῦμα, νὰ τὸν σώσῃ.

Ἡ σωτηρία τοῦ Βενιζέλου, ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ψυχραιμίαν του, ἐνθαυρόνοντος τὸν τραυματισθέντα σωφῆρ, ἕως ὅτου ἐξέφυγαν ἀπὸ τὰ πυρὰ τῶν δολοφόνων.

Ἐπίσης ἐτραυματίσθη καὶ ἕτερος ἀκόλουθος τοῦ Βενιζέλου, εἰς τὴν χεῖρα ἐλαφρῶς ὁ Κεφαλλογιάνης.

Ἡ δικαιοσύνη ἐπελήφθη τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ, καθὼς γράφουν αἱ ἐφημερίδες.

«Τὴν ἐπομένην τοῦ ἀπαισίου ἐγκλήματος ἐξεδηλώθησαν σαφεῖς πλέον αἱ *ἐχθρικαὶ διαθέσεις τῶν κυβερνώντων μας κατὰ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν*, ποὺ ἤθελον νὰ συλλάβουν τοὺς δολοφόνους ὅσονδήποτε ὑψηλὰ καὶ ἂν ἴσταντο. Ἡ ὅλη δρᾶσις τῆς συμμορίας Πολυχρονοπούλου—Καραθανάση, ἡ συνενοχὴ εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς πλειονότητος τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, αἱ κινήσεις τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἐνίων ἀρχηγῶν, ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν ἀνακριτὴν κ. Τζωρτζά-

κην. *Εἶχεν ἐπιχυθῆ πλῆρες φῶς εἰς τὰ παρασκήνια τῆς φρικτωτέρας δολοφονικῆς ἀποπειρας τῆς πολιτικῆς ἑκατονταετίας.*

Ἡ ὁρμή τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς ἠπέλπει νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ πάντα, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον ὀλόκληρον τὸν ἔσμὸν τῶν ἔλεινῶν ἐκείνων ὄνταριῶν ποὺ συνείργησαν καὶ συνεργοῦν πάντοτε *εἰς τὴν καταστροφὴν ἢ τουλάχιστον εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἑλλάδος*. Καὶ οἱ δολοφόνοι συνεκρότησαν ἐνιαῖον μέτωπον, ἤρχισαν παμμέτωπον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀπειλητικῆς ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ κ. Τζωρτζάκης, μετὰ πολλοῦ κόπου, κατώρθωνε νὰ θέσῃ χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἀρχιδολοφόνου Πολυχρονοπούλου, τοῦ ἀνωτέρου ὄργάνου ποὺ προηγουμένως εἶχεν ὡς καθῆκον τὴν προστασίαν τῆς τιμῆς, ζωῆς καὶ περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἔξανίστατο ὁ κυβερνητικὸς τύπος, ἐτόνιζε διθυροράμβους εἰς τοὺς ἀπαισίους δολοφόνους, *ἔβαλλε τὸ θούριον τοῦ «εὐγενικοῦ καὶ ἱπποτικοῦ Καραθανάση»*, ἀπεκάλει τοὺς συγεροὺς δράστας «γίγαντας τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ» καὶ ἤξιον τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασιν τοῦ ἀνακριτοῦ!

Ἡ ἀστυνομία Ἀθηνῶν μετῆλθε πᾶν μέσον διὰ νὰ κωλυσιεργήσῃ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀνακρίσεως. Αὐτὴ ἐξηφάνισε τὰ πειστήρια τοῦ ἐγκλήματος, *αὐτὴ ἐφυγάδευσε τὸ ἀπόσπασμα μετὰ τοῦ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν του Καραθανάση*, αὐτὴ ἔδιδεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ περιεχόμενον τῶν ἀνακριτικῶν ἐγγράφων πρὸς γνῶσιν καὶ συμόρφωσιν τῶν ἐνόχων!

Οὐδέποτε ἄλλοτε παρετηρήθη εἰς τὰ χρονικὰ ἐνὸς Κράτους, ὅχι τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ οὔτε τῆς χειρότερον διοικουμένης Νοτιοαμερικανικῆς Δημοκρατίας, τοιαύτη εἰκὼν, καὶ οὐδέποτε διεξήχθη, περὶ ὄξυς ἀγῶν μεταξύ ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας.

Παρ' ὀλίγον νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ ἐγκλεισθοῦν εἰς τὰς φυλακάς, μεγαλόσχημοι παράγοντες τοῦ κόμματος καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῆς πράξεως.

Ἐνας μόνον τρόπος σωτηρίας ὑπῆρχεν: ἡ ἀντικατάστασις τοῦ κ. Τζωρτζάκη καὶ τοῦ εἰσαγγελέως κ. Ρηγανάκου. Καὶ ἤρχισε τότε δεινὸς ἀγῶν κατὰ τῶν δύο αὐτῶν ἀσπίλων δικαστικῶν. Καὶ ἐξυβρίσθησαν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ καὶ ἐλερώθησαν ἀπὸ τὸν ὀχετὸν τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ Τύπου καὶ ἐπροφυλακίσθησαν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἐσύρθησαν εἰς τὸ ἐδῶλιον τοῦ κατηγορουμένου μετὰ τὴν ἐξωφρενικὴν κατηγορίαν ὅτι *ἐκωλυσιέργουν εἰς τὴν ταχεῖαν περραίωσιν τῆς ἀνακρίσεως!*, καὶ τέλος ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν ἐδάρη εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ συγγενεῖς τοῦ Πολυχρονοπούλου, ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι γνωστὰ, σύγχρονα, χθεσινὰ ἀκόμη. Ἐπληκολούθησαν ἄλλαι ἀσχημίαι εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἐφηρεθή ὁ λόγος, ὑπὸ «γιγάντων βουλευτῶν» ἀπὸ τὸν Βενιζέλον καὶ τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀπόσχη τῶν συνεδριάσεων.

Ἐξεσχίσθησαν καὶ κατεβιβάσθησαν χυδαίως, ἀπὸ τὸ βῆμα βουλευταὶ Δημοκρατικοί.

Καὶ τέλος παρεσκευάσθη καὶ ὁ τραμπουκισμὸς τοῦ ἰδιαίτερου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Κονδύλη, κυπήσαντος διὰ καρέκλας μέσα εἰς τὴν Βουλὴν, ὡσὰν νὰ ἦτο εἰς ταβέροναν, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἀγροτοεργατικοῦ κόμματος Ἀλέξ. Παπαναστασίου ἔξαφνα καὶ ἐκ τῶν πλαγίων, καθ' ἣν στιγμὴν ὠμίλει.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ἀπέσχε πλέον τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς.

Ἄλλὰ οἱ κυβερνητικοὶ δὲν στενοχωρηθῆκαν δι' αὐτό.

Φόροι καὶ σπατάλαι

Μείναντες μόνοι, ἀσύδοτοι καὶ ἄνευ ἐλέγχου εἰς τὴν βουλὴν ψηφίζουν ὅσους καὶ ὅποιους Νόμους θέλουν καὶ ὅπως τοὺς θέλουν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ Νόμον, νὰ δοθοῦν 500.000.000 ἀποζημιώσεις εἰς τοὺς ἀερατζήδες τοῦ χρηματιστηρίου.

Κατήρησαν νομοσχέδιον ἐπαναφορᾶς τῶν ἀπολυθέντων ἀπὸ ἐτῶν ἀντιδημοκρατικῶν ὑπαλλήλων, μὲ ὅλους τοὺς βαθμούς, τοὺς μισθοὺς καὶ τὰς τιμὰς. Δὲν ἀφῆκαν δημοκρατικὸν ἀξιωματικὸν τοῦ στρατοῦ ἢ τῆς χωροφυλακῆς, ἢ ὑπαξιωματικὸν ἢ καὶ χωροφύλακα ἀκόμη νὰ μὴ τὸν ταλαιπωρήσουν, μεταθέτοντες αὐτὸν τρεῖς φορὲς τὸν μῆνα. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ὁδοιπορικὰ ἔξοδα, βαρύνοντα μὲ ἑκατομύρια δλόκληρα τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ὑπολογίζεται ὅτι μέχρι σήμερον διὰ τὰς ἀσκόπους αὐτὰς μεταθέσεις τῶν στρατιωτικῶν ἔχουν ἐξοδευθεῖ ὑπὲρ τὰ 30.000.000.

Ἐνεκεν ὅλων αὐτῶν καὶ τόσων ἄλλων, ὁ προϋπολογισμὸς παρουσιάζει μεγάλο ἔλλειμμα καὶ ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ τὸ καλύψη, ἔβαλε νέους φόρους εἰς τὴν ἀρκετὰ φορτωμένην ῥάχην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, συνολικῆς ποσότητος, **ἐνὸς δισεκατομμυρίου καὶ διακοσίων ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἦτοι 1.200.000.000.**

Ἡ ἀντιπολίτευσις καὶ ἰδίως ὁ Βενιζέλος, ἠθέλησαν νὰ συγκρατήσουν χάριν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ λαοῦ τὴν Κυβέρνησιν. Ἐπανειλημμένα ἀπόπειραι συνεννοήσεως ἀπέτυχον.

Ὁ Κονδύλης θέλει νὰ διώξη ὅλους τοὺς πολεμίσαντας καὶ τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ ἀποτάκτους.

Ὁ Ἐπικρατὴς κατήρησε νόμον νέας ἐκλογικῆς διαιρέσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅπως συμφέρει εἰς αὐτόν.

Ἡ ἀντιπολίτευσις τὰ ἀποκρούει ἀμφοτέρωθεν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπειλαὶ τοῦ Κονδύλη, περὶ δικτατορίας, ἀκούονται μετὰ θυμηδίας. Εἶναι γνωστὸς ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἀπεχθανόμενος τὰς ἐπικινδύνους δι' αὐτὸν ἐπιχειρήσεις.

Ἐἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἦλθεν τὸ θέρος μὲ τὶς ζέστες του.

Ὁ Κονδύλης ἔφυγε διὰ τὰ Βουῖρα καὶ ὁ Τσαλδάρης διὰ Γερμανικὰ λουτρά.

Ἡ ὀξύτης τῆς καταστάσεως ἠμβλύνθη.

Ὁ λαὸς ἀηδιάσας καὶ ἐκνευρισθεὶς, ἀναμένει τὸν Σεπτέμβριον, μίαν τοιαύτην ἢ ἄλλοιαν λύσιν τῆς καταστάσεως.

Αἱ σελίδες τῆς αὐριανῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος μένουσιν λευκαὶ καὶ ἀνοικταί,

Ὁ κόσμος διερωτᾶται:

—Τὶ θὰ γίνῃ;

Καὶ μία ἀπάντησις αὐθόρμητος ἀναδύει ἀπὸ μέσα του.

Ἦσυχάσατε! ἀγρυπνεῖ ὁ Βενιζέλος.....

ΤΕΛΟΣ